

1976/77:84

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

Torsdagen den 10 mars

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

*Minnesord över
avlidnen ledamot av
kammaren*

§ 1 Minnesord över avlidnen ledamot av kammaren

Herr TREDJE VICE TALMANNEN:

Vi nåddes i går av budet att ledamoten av kammaren Martin Henmark avlidit.

Jämsides med sin yrkesverksamhet hade Martin Henmark förvärvat en ovanligt mångsidig akademisk utbildning. Hans kunnighet togs i anspråk på många områden. I sin hemort innehade han en mängd förtroendeuppdrag såväl inom det parti han tillhörde som i det kommunala livet. Hans idealitet och varma gudstro förde honom in i betydelsefulla uppgifter inom olika grenar av ideell och religiös verksamhet.

Martin Henmark tillhörde riksdagen sedan år 1971 och var verksam inom justitie-, lag- och civilutskotten och i styrelsen för riksdagsbiblioteket. Hans tappra strävan att även under den långa och svåra sjukdomstid han fick genomgå fullgöra anförtrodda arbetsuppgifter väckte beundran hos oss alla. Vi minns Martin Henmark som en vänlig och god riksdagskamrat och lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 3 Herr tredje vice talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för fröken *Engman*, som var sjukskriven under tiden den 10 mars–den 12 april.

Erforderlig ledighet beviljades.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr *Gustafsson* i Stockholm (s) skulle inträda som ersättare för fröken *Engman* under hennes ledighet från riksdagsmannaupdraget.

§ 4 Om ny- och ombyggnad av landsarkivets lokaler i Vadstena

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara fru *Karlssons* (c) den 10 februari anmälda fråga, 1976/77:248, och anförde:

Herr talman! Fru *Karlsson* har frågat mig när jag avser att genomföra den planerade ny- och ombyggnaden av landsarkivets lokaler i Vadstena.

Kungl. Maj:t uppdrog i juni 1974 åt byggnadsstyrelsen att upprätta ett byggnadsprogram för ombyggnad av lokaler i Vadstena slott för landsarkivet samt att underställa detta samt den därmed sammanhängande lokaliseringsfrågan för landsarkivet Kungl. Maj:ts prövning. I beslutet angavs att projekteringen av ombyggnaden skulle ske med utgångspunkt i att landsarkivet skulle beredas lokaler i första hand genom en ombyggnad av de nuvarande arkivlokalerna i Vadstena slott. Dessa lokaler skulle kunna kompletteras med en tillbyggnad, och byggnadsstyrelsen fick i uppdrag att redovisa möjligheterna att utföra denna i form av att slottsvallarna återuppfördes i den omfattning som är nödvändig för landsarkivets behov för tiden fram till 1990-talet. För den resterande delen av vallarna skulle byggnadsstyrelsen redovisa möjligheten att ersätta dessa med miljömässigt godtagbara anordningar.

Detta beslut har föregåtts av en mycket långvarig diskussion av frågan om landsarkivets slutliga lokalisering. Arkivet förlades redan år 1899 till Vadstena slott. Sedan dess har frågan om landsarkivets slutliga lokalisering utretts ett flertal gånger och faktiskt även avgjorts av riksdagen år 1939. Ändå saknar landsarkivet i Vadstena fortfarande ändamålsenliga lokaler. År 1971 tog länsstyrelsen i Östergötlands län på nytt upp frågan om en ombyggnad av slottet för landsarkivets behov. Länsstyrelsens förslag remitterades till flera myndigheter, innan Kungl. Maj:t år 1974 tog ställning för en fortsatt lokalisering av landsarkivet till Vadstena slott.

Jag har erfarit att byggnadsstyrelsen under våren kommer att redovisa ärendet för regeringen. Innan en sådan redovisning skett är jag inte beredd att ta ställning till när eventuella byggnadsåtgärder kan påbörjas. Jag vill dock understryka att jag är väl medveten om att de lokalproblem som landsarkivet i Vadstena f. n. har måste få en relativt snar lösning. Under förutsättning att de åtgärder som byggnadsstyrelsen kommer att föreslå kan godtas ur bl. a. antikvarisk synpunkt och byggnadskostnaderna kan hållas på en rimlig nivå är jag beredd att så långt det är möjligt bidra till att lösningen av frågan om landsarkivets permanenta lokaler i Vadstena slott inte ytterligare fördröjs.

Fru KARLSSON (c):

Herr talman! Allra först ber jag att få tacka utbildningsministern för svaret på min fråga. För oss i Östergötland och angränsande län som landsarkivet omfattar är det utomordentligt viktigt att dessa lokalproblem blir lösta så snart som möjligt.

Frågorna om Vadstena slott och om landsarkivet i Vadstena har diskuterats under decennier. Under denna utdragna diskussion har värdefulla utrymmen i slottet belamrats av arkivalier samtidigt som landsarkivets behov av större och ändamålsenliga lokaler blivit alltmera akuta. Redan åren 1960–1961 utarbetade professor Ahrbom på byggnadsstyrelsens uppdrag ett förslag till permanenta lokaler för landsarkivet i Vadstena slott. Förslaget innebar att vallarna runt slottet skulle återuppföras i den form de ursprungligen haft. Denna lösning innebär att man förutom att

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om ersättningen
för resekostnader
för elever i
gymnasieskolan*

man löser landsarkivets lokalproblem i allt väsentligt återger slottsanläggningen dess ursprungliga proportioner och karaktär. Det föreliggande ombyggnadsförslaget har godkänts av alla remissinstanser. Även riksarkivet accepterar i stort sett förslaget. Riksantikvarieämbetet kräver ett principbeslut om att samtliga vallar skall vara uppförda inom tio år efter det att arbetena påbörjats.

Landsarkivet omfattar, som nämndes i min fråga, ett distrikt som utgöres av Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län. Arkivet, som omfattar ca 12 000 hyllmeter, inryms f. n. provisoriskt i östra delen av Vadstena slott samt i två orationella och brandfarliga magasinsdepåer i slottets närhet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att de alltmer akuta lokalproblemen för landsarkivet löses. Det är av både regionalpolitisk och miljömässig betydelse. Det bör också vara av utomordentligt stort intresse för personalen vid landsarkivet att äntligen få miljö- och arbetsvänliga lokaler. Personalen har under ett oacceptabelt långt provisorium fått arbeta under olämpliga lokalförhållanden. Lokalfrågan under byggnadstiden kan på ett fullt acceptabelt sätt lösas genom ett provisoriskt utnyttjande av lokaler i en invid slottet tillfälligt uppförd byggnad. Alternativt kan frågan lösas genom utnyttjande av lokaler i en återuppförd vall eller i någon befintlig byggnad i Vadstena, som f. n. ej utnyttjas för andra ändamål. Det finns således godtagbara lösningar på den delfrågan.

Min förhoppning är nu, efter det positiva svar som jag tycker att jag har fått, att frågan skall få en lösning i enlighet med vad som anges i svaret och att herr utbildningsministern kommer att medverka till att ombyggnaden kommer till stånd så snart detta är möjligt.

Jag ber åter att få tacka för svaret på min fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ersättningen för resekostnader för elever i gymnasieskolan

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara fru Flodström(s) den 28 februari anmälda fråga, 1976/77:276, och anförde:

Herr talman! Fru Flodström har frågat mig om jag avser att ta initiativ som syftar till en skyndsam ändring av bestämmelserna om täckning av de faktiska resekostnaderna för elever i gymnasieskolan.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) fick 1972 i uppdrag av Kungl. Maj:t att se över bestämmelserna om resetillägg enligt studiehjälpsreglementet.

CSN fann i sin översyn att problemet med resekostnader under juni och augusti var relativt marginellt. Flertalet gymnasieelever har terminskort, och enligt CSN:s utredning gäller terminskortet undantagslöst hela

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om ersättningen
för resekostnader
för elever i
gymnasieskolan*

terminen, dvs. även för skoldagar i juni och augusti. I vissa fall måste emellertid elever använda sig av månadskort. Många trafikföretag medger i dessa fall att månadskortet för maj resp. september också får användas för skoldagarna i juni och augusti.

I sitt förslag till regeringen menade CSN att de omfattande ändringar i gällande bestämmelser, som skulle krävas för att eliminera olägenheterna med nuvarande system, inte skulle stå i rimlig proportion till problemets vidd. En sådan lösning strider också mot strävandena att förenkla reseersättningsystemet så att det inte blir alltför administrativt betungande och därigenom kostnadskrävande. I stället föreslog CSN att kommunerna i förhandlingar med trafikföretagen skulle söka lösa problemet genom att begära dels att terminskort skall gälla även terminstid i juni och augusti, dels att elever med månadskort för maj och september skall kunna utnyttja dessa för resor under terminstid i juni och augusti.

CSN har haft överläggningar med Kommunförbundet som har ställt sig positivt till en sådan lösning. Kommunförbundet har hösten 1976 gått ut till samtliga kommunstyrelser med en cirkulärskrivelse där man redogör för problemet och uppmanar kommunerna att i förhandlingar med trafikföretagen söka åstadkomma lösningar av här skisserat slag.

Jag anser således att det aktuella problemet i första hand bör lösas genom lokala förhandlingar.

Fru FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är följande: Örebro läns regionaltrafik beslutade i höstas att införa s. k. 50-kort för sina busslinjer i länet. Detta månadskort à 50 kr. säljs per kalendermånad. Skolterminen omfattar sex kalendermånader på våren, januari-juni, och fem på hösten, augusti-december. För de flesta av de ca 400 elever som berörs av 50-kortet (säkert över 90 %) är det förmånligare att lösa 50-kort än exempelvis fem tur- och returbiljetter, dvs. för en veckas skolgång. Skolgången omfattar ju minst fem dagar i juni resp. augusti. Centrala studiestödsnämnden (CSN) tolkar emellertid sina bestämmelser så att läsåret omfattar fem månader på vårterminen och fyra månader på höstterminen trots att det i 3 kap. 9 § studiestödsförordningen står: "Kan studerande enligt särskild prissättning, som fastställs av kommun eller landstingskommun eller av kommunalt eller landstingskommunalt trafikföretag, eller enligt bestämmelserna om särskild prissättning för viss kategori av resenärer erhålla färdbiljett för lägre pris än det belopp som följer av 8 §, utgår resetillägget med belopp, som motsvarar biljettkostnaden avrundad nedåt till jämnt tiotal kronor."

De elever som inte kan utnyttja 50-kortet på grund av att berörda trafikföretag ej är anslutna till 50-kortsavtalet erhåller resetillägg enligt 3 kap. 8 § i studiestödsförordningen enligt följande: Till den som har minst sex kilometer att resa utgår 95 kr. per månad, den som har minst 15 kilometer får 130 kr., den som har minst 25 kilometer får 175 kr.,

den som har minst 35 kilometer får 205 kr. och den som har minst 45 kilometer att resa får 235 kr. per månad.

Alla inser säkert att CSN gör en stor årlig besparing genom införandet av 50-kortet i Örebro län. Som framgår av frågan rör det sig enbart vid gymnasieskolan i Lindsberg om ca 200 000 kr. per år, och i hela Örebro län rör det sig om betydande belopp.

Syftet med studiehjälpen bör ju vara att underlätta och möjliggöra ungdomars gymnasiestudier. Det måste alltså ligga i samhällets intresse att utjämna skillnaderna mellan dem som bor på gångvägs avstånd från skolan och dem som måste resa oftast långa vägar med buss. Därför anser jag att CSN:s tolkning av studiestödsförordningen bör vara mer generös än restriktiv, så att eleverna får full täckning för sina resekostnader. Om inte detta sker får naturligtvis Örebro läns regionaltrafik överväga att undanta gymnasieeleverna i länet från 50-kortet, vilket skulle medföra betydligt ökade kostnader för centrala studiestödsnämnden. Eftersom flera län planerar att införa månadskort för att förbilliga kollektivtrafiken borde det ligga i CSN:s intresse att underlätta för såväl elever som berörda trafikföretag och täcka de faktiska resekostnaderna.

Jag tycker, herr utbildningsminister, att min fråga kvarstår. Det borde vara rimligt att centrala studiestödsnämnden ändrade sina bestämmelser på det här området.

Herr utbildningsministern WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag säger i mitt svar att det problem som fru Flodström berör i första hand bör lösas genom lokala förhandlingar. Med det har jag markerat att skulle det visa sig inte vara möjligt, måste naturligtvis centrala studiestödsnämnden se över frågan centralt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om ansvaret för brandbekämpning på fartyg

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Lindströms* (s) den 15 februari anmälda fråga, 1976/77:253, till herr kommunministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lindström har frågat kommunministern vilka åtgärder han ämnar vidta för att införa bestämmelser i brandlagen där någon myndighet ges huvudansvar för släckning av bränder på fartyg.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

Bakgrunden till herr Lindströms fråga är de materiella skador som blev följden av en brand ombord på fisketrålaren Vingafors utanför Blekingekusten i januari i år.

Normalt är fartyg avskurna från räddningsinsatser från land, exempelvis när det gäller brand ombord. Det är bara undantagsvis – i första hand när fartyget ligger i hamn – som det kommunala brandförsvaret

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om ansvaret för
brandbekämpning
på fartyg*

*Om ansvaret för
brandbekämpning
på fartyg*

på ett meningsfullt sätt kan göra insatser för att släcka sådana bränder.

Som en följd av dessa förhållanden innefattar säkerhetsföreskrifterna mycket rigorösa krav på hur fartygen skall vara byggda och utrustade så att brand hindras att uppkomma. Om brand ändå inträffar skall branden i första hand kunna bekämpas av de ombordvarande. Sjöfartsverket är tillsynsmyndighet i dessa frågor.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Min fråga är aktualiserad av en brand som utbröt på en Blekingetrålare, då den befann sig rätt nära land. Räddningen för manskapet kom ganska snart genom en kollega, en annan trålare, och med det hade ju det absolut viktigaste i räddningsarbetet gått som det skulle, lyckligt och väl.

Så här långt måste vi alla känna oss nöjda. Det verkligt viktiga var gjort. Men visst är det också viktigt att i möjligaste mån bevara de ekonomiska värdena. Trots att branden inträffade relativt nära land kunde inte ett effektivt släckningsarbete sättas in förrän efter omkring fem timmar. Jag vill inte försöka klara ut vem eller vilka som var den direkta anledningen till att det tog så lång tid, men nog måste det förhållandet att vi inte i lagstiftningen eller i några andra regler har bestämmelser inskrivna om vilken myndighet som skall ha det direkta ansvaret för släckning av bränder på fartyg vara en del av orsaken.

Jag vågar påstå att det här förhållandet, att ingen har pålagts ansvar för brandförsvaret till sjöss, är en allvarlig brist i vårt annars så välordnade samhälle – en brist som vi enligt mitt sätt att se måste rätta till.

Sedan den här enkla frågan diskuterats i pressen har jag blivit kontaktad av brandmyndigheter i de sydliga kustkommunerna. De har entydigt intygat att detta är ett verkligt problem. Ofta får de göra stora insatser vid bränder på framför allt handelsfartyg utan att egentligen ha åliggande för det och utan att det finns regler för vilken eller vilka som skall betala för dessa insatser. Ett kineseri med försök att på olika sätt få ut ersättning för arbete och material blir alltid följden av brandsläckning på fartyg.

Av kommunikationsministerns svar konstaterar jag att han inte anser frågan värd en översyn. Jag måste erkänna att det verkligen förvånar mig. Att detta är ett problem tror jag alla brandmyndigheter i kustkommunerna kan intyga.

Jag vill ännu en gång fråga: Anser verkligen kommunikationsministern att frågan inte är värd någon form av översyn?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om mottagningsförhållandena för Radio Malmöhus

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om mottagnings-
förhållandena för
Radio Malmöhus*

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Håkanssons* i Trelleborg (s) den 16 februari anmälda fråga, 1976/77:257, och anförde:

Herr talman! Herr Håkansson i Trelleborg har frågat mig när åtgärder kommer att vidtas för att skapa godtagbara mottagningsförhållanden i Malmöhus län för Radio Malmöhus.

Frågor rörande lokalradion har behandlats av 1969 års radioutredning och i regeringens proposition (1975:13) om lokalradio. Riksdagen har i allt väsentligt godtagit de i propositionen framlagda förslagen. Den lösning man valt för sändningarna innebär att lokalradion distribueras över ett befintligt nät som byggts ut enbart för rikstäckning och där stationerna av naturliga skäl inte kunnat placeras med hänsyn till indelningen i lokalradioområden. För att förbättra lokalradions mottagningsförhållanden kompletteras riksnätet med tio nya sändare för vilka frekvenser kunnat erhållas.

De problem herr Håkansson tar upp kan finnas i större eller mindre omfattning inom praktiskt taget samtliga 24 radioområden och sammanhänger främst med att det önskade lokalradioprogrammet inte alltid kan tas emot från den sändare som skulle ge den bästa mottagningen i området.

Hörbysändaren, som ligger på länsgränsen mellan Malmöhus och Kristianstads län, används för lokalradiosändningar i sistnämnda län. För mottagning av Radio Malmöhus program kompletteras Hörbystationen med en mindre sändare utöver de två sändarna i Malmö och Helsingborg. Dessa sändare måste arbeta med relativt låg effekt för att inte påverka mottagningsförhållandena i grannländerna. Televerket bedriver internationella förhandlingar för att utverka möjligheter till effektökning. En ökning av sändningseffekten skulle kunna förbättra mottagningsförhållandena för lokalradion i Malmöhus län.

I sammanhanget vill jag nämna att televerket inför starten av lokalradio i varje område lämnar allmänheten utförlig information, bl. a. i speciella foldrar, om hur man kan uppnå goda mottagningsförhållanden. Informationen omfattar också råd rörande mottagar- och antennutrustning. Även lokalradioredaktionerna inom resp. område bör i detta sammanhang kunna göra värdefulla insatser.

Med hänsyn till att lokalradion ännu är under uppbyggnad bör erfarenheterna av lokala mottagningsförhållanden m. m. avvaktas. Jag anser att det i dagsläget inte finns några särskilda skäl till initiativ från min sida.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, även om jag inte alls är nöjd med det.

Bra var det dock att statsrådet bekräftade att mottagningsförhållandena

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om mottagnings-
förhållandena för
Radio Malmöhus*

i Malmöhus län kommer att bli dåliga. Det är ju i och för sig bra att vi inte behöver föra någon diskussion om det.

Som utgångspunkt för diskussionen vill jag starta från det för mig alldeles självklara, att när nu Radio Malmöhus tillskapas så måste det ske för att invånarna i M-län skall kunna höra radion och inte bara veta att det finns en verksam radio som heter Radio Malmöhus men som på grund av tekniska förhållanden på sändarsidan inte kan avlyssnas.

Talet om att problem kan finnas i alla 24 områdena i förening med beskedet om att inga initiativ tas – orden föll, om jag minns rätt, att man bör "avvakta utvecklingen" – visar att statsrådet menar att lokalradion inte är till för att avlyssnas, vilket jag finner märkligt.

Problemen i Skåne, herr talman, är kanske svårare än på många håll. I vart fall tillkommer där ett hänsynstagande till grannländerna. Då skall det noteras att det är grannländer som vi kan lyssna på utan några problem.

Hur vill då statsrådet att Radio Malmöhus skall bli hörbar? Att öka sändningseffekten på de tre sändarna är tydligen modellen. Till det vill jag bara säga: Vad nytta gör det i de avskärmade områdena? Och dessutom kvarstår de stora olägenheterna vid bilåkning, eftersom de tre sändarna använder olika frekvenser.

Att klara svårigheterna med information och foldrar, information genom en inte hörbar lokalradiosändare, kan i vissa fall i begränsade områden vara bra, men som metod för att råda bot på de problem som frågan gäller är det helt verkningslöst. Andra kommentarer tycker jag är onödiga.

Jag skall inte som statsrådet avvakta och inte ta några initiativ, utan jag vill föreslå att statsrådet överväger att utnyttja den nuvarande P2-sändaren i Hörby för program 3 och lokalradion i M-län. P2-sändaren borde på grund av sin karaktär och inte minst på grund av sin nuvarande låga avlyssningsfrekvens kunna klara sig med ett förbättrat slavsändarnät, stereoutbyggnaden till trots.

Jag vill därför fråga: Är statsrådet villig att pröva detta och andra eventuella förslag till åtgärder som kan finnas – allt i syfte att göra lokalradions verksamhet meningsfull?

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag skall inte gå i svaromål och bemöta sådana där litet demagogiska överdrifter som påståendet att jag skulle anse att lokalradion inte är till för att avlyssnas.

Det är klart att det är möjligt att låta dessa sändningar gå ut över P2-sändaren, men det förutsätter att Sveriges Radio fattar ett sådant beslut – det ankommer inte på mig; jag har inga som helst befogenheter att beordra något sådant.

Jag tycker att det är lämpligt – det sade jag i svaret – att man väntar med åtgärder tills man har fått ytterligare erfarenheter och då framför allt erfarenheter av de lokalradiosändningar som ännu inte har börjat.

Torsdagen den
10 mars 1977*Om beaktande av
miljöintressena vid
införande av
hastighetsbegräns-
ningar i Stockholms
skärgård*

Att jag nämnde den information som lämnas från Sveriges Radios sida, bl. a. med hjälp av en folder, berodde på att erfarenheten visar att man genom att skaffa sig en bättre mottagarutrustning i många fall kan uppnå högst väsentliga förbättringar i fråga om hörbarhet.

Herr HÅKANSSON i Trelleborg (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp tråden om demagogi utan bara notera att den sista meningen i kommunikationsministerns svar lyder: "Jag anser att det i dagsläget inte finns några särskilda skäl till initiativ från min sida."

Min kommentar är att jag tycker att det finns anledning att kommunikationsministern tar initiativ. Det är nämligen konstaterat att lokalradions hörbarhet i vissa delar av M-län är så dålig att teknikerna – och jag tror på dem – säger att det över huvud taget inte kommer att vara möjligt att lyssna på lokalradion. Då menar jag att det finns anledning även för kommunikationsministern att vidta åtgärder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om beaktande av miljöintressena vid införande av hastighetsbegränsningar i Stockholms skärgård

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Johanssons* i Hållsta (c) den 17 februari anmälda fråga, 1976/77:270, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Hållsta har – mot bakgrund av ett av länsstyrelsen i Stockholms län fattat beslut om vissa hastighetsbegränsningar i Stockholms skärgård – frågat mig dels om miljöintressena kommer att beaktas då regeringen tar ställning till hastighetsbegränsningar i skärgården, dels vilken bedömning jag gör av miljöpåverkan i nuvarande farleder och i en viss alternativ farled.

Hastighetsbegränsning eller annan inskränkning i nyttjandet av allmänna farleder eller andra vattenområden regleras med stöd av 5 § sjötrafikförordningen. Föreskrifter om sådan begränsning av bl. a. miljö- och säkerhetsskäl meddelas av sjöfartsverket eller länsstyrelse.

Länsstyrelsen har fattat beslut om ändrade hastighetsbestämmelser i bl. a. farleden Stockholm–Söderarm. Besvär har anförts över beslutet. Ärendet bereds f. n. inom kommunikationsdepartementet och jag ämnar föreslå regeringen att fatta beslut i frågan nästa vecka. Jag är därför inte beredd att i dag uttala mig i denna fråga.

Herr JOHANSSON i Hållsta (c):

Herr talman! Svaret gav mig naturligtvis inte något besked när det gäller frågeställningen, men artigheten bjuder ändå att jag tackar för det. Eftersom ärendet är föremål för beredning i kommunikationsdeparte-

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om en taxesam-
ordning mellan
statliga trafikföre-
tag*

mentet vill jag gärna lämna några ord på vägen.

Urbaniseringen av vårt lands skärgårdsområden har under 1950- och 1960-talen varit mycket kraftig. Detta gäller inte minst Roslagens skärgård. De permanentboendes antal har under den tiden halverats. Vissa områden hotar att bli rena ödebygder vad beträffar permanentboende. Eftersom de kortsiktiga ekonomiska lagarna fått gälla har när servicen försämrats i takt med avfolkningen. Nu när verkningarna av det skedda börjar upptäckas av myndigheterna och de fritidsboende – i form av försämrad service för fritidsmänniskorna på grund av att de permanentboende, och ofta produktivt arbetande, försvinner, genom att natursköna områden inte sköts på det rätta sättet osv. – har samhället börjat satsa på att bromsa den negativa utvecklingen. Detta har bl. a. skett genom riksdagens agerande. Här i Stockholms län har också landstinget satsat på speciella skärgårdsåtgärder med stora belopp årligen. Men eftersom naturen i de här områdena är ömtålig, måste vi lära oss att handskas med den på det sätt den tål.

Det har visat sig att större fartyg, bl. a. färjtrafiken mellan Stockholm och Åbo i inre skärgården, förorsakar stora miljöskador genom alltför höga hastigheter. Därför har länsstyrelsen i Stockholms län beslutat om hastighetsbegränsning inom vissa områden. Detta beslut, som överklagats, är nu föremål för prövning hos regeringen. I det sammanhanget har det i dagspressen omnämnts att man skulle kunna ändra färjornas färdrutt och på så sätt möjligen kunna slippa sänka farten. Det är därför jag genom min fråga till kommunikationsministern vill fästa uppmärksamheten på med vilket allvar vi här i Roslagen ser på miljöeffekterna av ett sådant handlande. Jag hoppas att regeringen verkligen noga sätter sig in i hela miljöproblemet med de höga hastigheterna, så att man inte genom ett ogenomtänkt beslut förstör verkningarna av de ekonomiska beslut myndigheterna tagit för att hjälpa skärgården och dess befolkning till överlevnad och en tro på framtiden igen.

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Johansson i Hållsta att regeringen inte kommer att fatta några ogenomtänkta beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om en taxesamordning mellan statliga trafikföretag

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr Svartbergs (s) den 17 februari anmälda fråga, 1976/77:271, och anförde:

Herr talman! Herr Svartberg har frågat mig om jag avser att söka få till stånd en taxesamordning mellan de statliga trafikföretagen.

Enligt min mening bör förutsättningar skapas för en taxesamordning

mellan olika trafikföretag. Ett förslag till hur en sådan samordning skall kunna ske har framlagts av periodkortsutredningen. Förslaget bereds nu inom kommunikationsdepartementet och avses ingå i den trafikpolitiska proposition som regeringen, såsom jag tidigare har meddelat, kommer att lägga fram för riksdagen under innevarande år.

Herr SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Jag ställde frågan när jag blev uppmärksam på reseproblemen för den marstrandsbo som jag nämnt i min fråga. Jag tyckte att det verkligen var ett exempel på hur det inte får vara. Jag tror att det är nödvändigt att peka på det ytterligare en gång.

Han reser alltså den 40 km långa sträckan mellan Marstrand och Stenungsund. Han åker GDG-buss mellan Marstrand och Ytterby. Därifrån tar han SJ:s tåg till Stenungsund. På hemvägen passar det bättre med SJ-buss, men bussen går inte till Ytterby utan till Kungälv centrum. Därifrån åker han med GDG-bussen tillbaka till Marstrand. Detta är en sträcka på 40 km. För detta får han lösa tre månadskort för sammanlagt 518 kr. Det bör vara något av ett rekord i resekostnader.

Nu har han alltså efter skriftväxling med SJ fått dispens så att han kan åka sträckan Ytterby–Stenungsund–Kungälv på ett månadskort. Men det har hittills varit omöjligt att få SJ:s dotterbolag GDG med på en taxesamordning. Detta tycker man är ganska fantastiskt – vi strävar ju alla efter att förbättra kollektivtrafiken. Vi resonerar – det berörde kommunikationsministern också i svaret – om länskort. Man tycker då att de statliga trafikföretagen – i det här fallet SJ och dess dotterbolag – borde vara föregångare.

Jag uppfattar kommunikationsministerns svar som mycket positivt. Jag hoppas verkligen att vi får till stånd en taxesamordning. Men jag vet också att man i de förhandlingar som pågår – man håller redan på med förberedelser för periodkort – har uppenbara problem både med SJ och med GDG. Jag hoppas att jag får tolka kommunikationsministerns svar så att regeringen och riksdagen också kommer att trycka på så att det blir något resultat av periodkortsutredningens förslag. Tack!

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen slutad.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om medverkan av
bullerexpertis i
utredningen om
Bromma flygplats*

§ 10 Om medverkan av bullerexpertis i utredningen om Bromma flygplats

Herr kommunikationsministern TURESSON erhöll ordet för att besvara herr *Lundkvists* (s) den 28 februari anmälda fråga, 1976/77:277, och anförde:

Herr talman! Herr *Lundkvist* har, med anledning av att det i utredningen om Bromma flygplats framtid inte finns någon bullerexpert, frågat mig om utredningen skall behandla bullerfrågorna och om detta i så fall skall ske utan medverkan av bullerexpertis.

Av direktiven till Brommautredningen framgår att utredaren, med utgångspunkt i en bedömning av främst trafik- och flygplansmaterielutvecklingen och möjligheterna av bullerdämpande åtgärder, skall överväga miljöaspekterna vid olika alternativ av fortsatt flygverksamhet på Bromma. Mot bakgrund härav och med stöd av regeringens bemyndigande har jag efter framställning från Brommautredningen beslutat att utredningen får anlita flygtekniska försöksanstalten – FFA – för de flygbullerutredningar som behövs.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Flygtrafiken på Bromma har bedömts vara en så besvärande bullerkälla för så många människor att den socialdemokratiska regeringen beslöt att denna flygtrafik skulle avvecklas. Detta skedde med stöd av såväl myndigheter som en betydande opinion i området. Låt mig bara få citera vad Stockholms hälsovårdsnämnd redan tidigt uttalade i frågan: "Bullerproblemen är en ständig stressfaktor för 10 000-tals människor i västra och nordvästra Storstockholm. Hälsovårdsnämnden anser därför att Bromma flygplats snarast bör avvecklas. Så länge Bromma består som reguljär flygplats för Linjeflyg, charterflyg och annat tyngre affärsflyg, så länge kommer Bromma att förbli ett allvarligt sanitärt problem." Sedan detta uttalande gjordes har situationen ytterligare förvärrats i takt med att Linjeflygs jetplan ökat i antal.

Miljö- och hälsovårdsnämnden har i flera omgångar i eniga beslut sökt påskynda en avveckling av flygtrafiken på Bromma. Nämndens bedömning grundar sig på hälsovårdsstadgans bestämmelse om sanitär olägenhet. Redovisat utredningsmaterial, grundat på objektiva mätvärden, har inte i frågasatts av någon myndighet. Luftfartsverket har förklarat att miljö- och hälsovårdsförvaltningens redovisning av flygbullret är riktig. Betydande bostadsområden är utsatta för sanitär olägenhet.

Trots den höga angelägenhetsgrad ur miljösynpunkt för många människor som en avveckling av flygtrafiken på Bromma måste anses ha har ju kommunikationsministern tillsatt en ny utredning som skall klarlägga förutsättningarna för att i någon form bibehålla Bromma flygplats. Utredaren skall överväga miljöaspekterna vid olika alternativ av fortsatt flygverksamhet på Bromma. Resultatet av uppdraget skall redovisas senast den 1 juni 1977. Kommunikationsministern har i vanlig ordning

fått bemyndigande att besluta om sakkunniga och experter åt utredningsmannen.

Det som föranlett min fråga är att varken de statliga eller de kommunala myndigheter som har ansvaret för vårt miljöskydd enligt uppgifter jag fått har beretts tillfälle att medverka med sin expertis i den här utredningen. Nu säger kommunikationsministern i svaret att han har beslutat att utredningsmannen får anlita flygtekniska försöksanstalten för de flygbullerutredningar som kan behöva göras. Flygtekniska försöksanstalten är ju inte någon miljöskyddsmyndighet, och därför vill jag upprepa min fråga: Anser inte kommunikationsministern bullerfrågorna så viktiga att det är motiverat att miljöskyddsmyndigheternas expertis får tillfälle att delta i utredningens arbete?

Herr kommunikationsministern TURESSON:

Herr talman! Herr Lundkvist upprepar det som så många gånger tidigare har sagts av olika ledamöter i denna kammare, bl. a. min företrädare, att den socialdemokratiska regeringen beslöt att flygtrafiken på Bromma skulle avvecklas. Jag var naturligtvis intresserad av att se hur det beslutet var utformat, hur det var motiverat och vad det i detalj innebar. Jag har därför forskat efter detta beslut i protokollen. Men, herr Lundkvist, det finns inte något sådant beslut. Det finns inte något formellt av regeringen fattat beslut att flygtrafiken på Bromma skall avvecklas. Det är därför den nuvarande regeringen som tvingas göra det ställningstagandet. Och det var för att få en saklig och allsidig grund för det beslutet som regeringen på mitt förslag beslöt göra den allsidiga utredning om Bromma flygplats framtid som nu pågår och som skall vara färdig den 1 juni.

Jag är angelägen om att verkligen slå fast detta, så att vi i riksdagens protokoll ännu en gång får antecknat att något beslut om att avveckla flygtrafiken på Bromma flygplats ännu inte har fattats av någon regering. Därmed hoppas jag att vi slipper höra det påståendet fler gånger.

Herr Lundkvist frågade mig om jag inte ansåg bullerfrågorna så viktiga att bullerexpertis bör finnas med i utredningen. Självklart är de viktiga. Vi har emellertid följt den praxis som den gamla regeringen följde när det gällde ULF-utredningen och allmänna flygutredningen, nämligen att anlita flygtekniska försöksanstalten som bullerexpert. Dög detta åt den regeringen, så duger det åt den här.

Mina beslut i dessa frågor följer alltså praxis. Vid remissbehandlingen av Brommautredningen kommer naturligtvis övriga bullersakkunniga myndigheter som herr Lundkvist nämnde att få tillfälle att framföra sina synpunkter.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Beslutet i fråga om flygtrafiken på Bromma flygplats delgavs pressen den 30 juni 1972. Statsrådet vill väl inte mena att de utredningar som har följt med anledning av att Bromma skulle avvecklas

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Om medverkan av
bullerexpertis i
utredningen om
Bromma flygplats*

har kommit till utan grund.

När det gäller frågan om att utnyttja miljöskyddsmyndigheternas expertis eller nöja sig med den flygtekniska anstaltens är det självklart att myndigheternas expertis är värdefull från den utgångspunkten att det är myndigheterna som skall tillvarata miljöskyddsintresset. Därför finner jag det fortfarande anmärkningsvärt att de miljöskyddsmyndigheter vi har inte har fått tillfälle att delta i arbetet med detta utomordentligt viktiga miljöärende bland den expertis som skall medverka till att övervägandena om Bromma flygplats framtid blir ur miljöskydds-synpunkt så tillfredsställande som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:87 bilaga 1 till kulturutskottet, bilaga 2 till socialutskottet, bilaga 3 till civilutskottet

1976/77:92 till skatteutskottet

1976/77:94 och 97 till jordbruksutskottet

1976/77:105 bilaga 1 till näringsutskottet, bilaga 2 till arbetsmarknadsutskottet

§ 12 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1418 och 1419 till socialförsäkringsutskottet

1976/77:1420–1422 till skatteutskottet

§ 13 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna

1976/77:112–114

§ 14 **Finansdebatt** (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1976/77:10, skatteutskottets betänkanden 1976/77:22–25 samt socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:16.

Fru NORMARK (s):

Herr talman! Det ärende vi nu skall behandla är det som återstår av skatteutskottets ärenden i den här debatten. Det var en lång och ingående debatt i de flesta ekonomiska frågor i går, och jag kommer i mitt anförande att begränsa mig till innehållet i skatteutskottets betänkande nr 25 och den reservation som är fogad till det.

Den reservation som är fogad till skatteutskottets betänkande nr 25 följer upp den socialdemokratiska motionen 1295 angående höjning av skogsvårdsavgiften från 0,9 till 2,0 promille. En sådan höjning vill tillföra

statskassan 11,7 milj. kr., att användas för skogsvårdande åtgärder. Behovet av skogsvård är stort, inte minst med tanke på den stora råvaruefterfrågan och det stora skogsuttag som gjorts. Många skogsägare har fått vänta på bidrag till tillämnade åtgärder. Så har varit fallet bl. a. när det gäller skogsvägar. Vi anser att det behövs en förstärkning på den punkten.

De ökade inkomsterna från skogsbruket debatterades rätt ingående i går, varför jag skall belysa frågan ur en annan synvinkel. Att höja skogsvårdsavgiften innebär en mild beskattning därför att avgiften beräknas på den del av taxeringsvärdet som hänförs till skogsbruksvärdet.

I detta sammanhang är det intressant att se på hur exempelvis taxeringsvärdena ligger i förhållande till försäljningsvärdena. Lantbruksnämnderna gör en del fastighetsköp, och av deras kritik framgår att de får betala både det dubbla och tredubbla taxeringsvärdet. Det finns givetvis variationer i de enskilda fallen. Men köpeskillingen för de sammanlagda köpen i hela landet under 1973 motsvarade dubbla taxeringsvärdet och under 1974 och 1975 det tredubbla taxeringsvärdet. I ett län låg priserna under 1973 på drygt två gånger taxeringsvärdet, under 1974 på drygt fyra gånger och under 1975 på inte fullt fyra gånger taxeringsvärdet. När det gäller siffran för 1975 hade de nya taxeringsvärdena kommit in i bilden.

Nu är lantbruksnämndernas förvärvspriser inte särskilt höga, det har många gånger omvittnats. Tvärtom har det framhållits att lantbruksnämnderna skulle betala dåligt. Av de uppgifter jag har fått framgår att de flesta nämnderna i vissa fall avstått från att lösa in fastigheter därför att den begärda summan varit för hög. Lantbruksnämnderna har på grund av sin egen värdering av fastigheterna inte kunnat anta det begärda priset, och förhandlingar med säljaren har inte lett till någon överenskommelse om priset. Fastighetsägarna har räknat med att på den öppna marknaden kunna få ut långt mera. Jag skulle kunna ge häpnadsväckande exempel på var priserna kan hamna vid en anbudsgivning. Spekulanterna räknar givetvis med att få igen pengarna, genom skogsuttag.

Skogsägarna är eller borde i eget intresse vara väl medvetna om betydelsen av en god skogsvård. Jag har talat med några just om hur de ser på skogsvårdsavgiften. Ingen av dem har någonting att erinra mot en höjning, gärna i motionens syfte. Avgiften är avdragsgill vid beskattningen, men som en sade: "Det blir så litet att det knappast är lönt att ta upp det, för det lilla avdraget påverkar knappast taxeringen."

Av det sagda framgår att den höjning av skogsvårdsavgiften som föreslås knappast är särskilt kännbar för skogsägarna, men skulle ge statskassan ett tillskott på 11,7 miljoner. Det kan i jämförelse med andra summor som nämnts under debatten i går verka lite, men det har sin betydelse.

Herr talman! Utskottet hänvisar till överväganden som pågår inom skogsadministrativa utredningen. Den har arbetat sedan 1974 och be-

räknas hålla på hela 1977. Något förslag därifrån är knappast att förvänta detta år i alla fall. Det utgör inte något hinder för riksdagen att i dag besluta om en ändring av skogsvårdsavgiften. Jag yrkar därför bifall till reservationen som är fogad till skatteutskottets betänkande nr 25.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! I likhet med fru Normark skall jag begränsa mig till att tala om skatteutskottets betänkande nr 25.

Vi har från utskottsmajoritetens sida i fråga om skogsvårdsavgiftens storlek ansett att det inte finns anledning att göra någon förändring innan vi kan ta ställning i ett sammanhang till vad skogsadministrativa utredningen kommer fram till då det gäller finansiering av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. För de uppgifter som avgiften f. n. är avsedd att finansiera räcker det nuvarande uttaget väl till. Taxeringsvärdena höjdes ju så pass mycket vid 1975 års fastighetstaxering att det i princip uppstod ett överskott på 7,5 miljoner, som efter beslut av regeringen i varje särskilt fall skall få användas för åtgärder som främjar skogsvård samt arbetarskydd och arbetsmiljö i skogsbruket.

Det är över huvud taget inte vanligt att man föregriper en sittande utredning med ett sådant inlägg som föreslogs i motionen, som har följts upp av en reservation fogad till betänkandet. Man kan ju diskutera huruvida 1975 års fastighetstaxering var riktig i fråga om skogsvärdena. Det är dock i och för sig inte detta debatten i dag gäller, utan om vi skall förändra skogsvårdsavgiftens användning på ett väsentligt sätt medan frågan om skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och om finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas uppgifter utreds.

Det är som sagt inte vanligt att riksdagen fattar beslut i frågor som är under utredning. Även om utredningsarbetet tar hela det här året i anspråk kan vi i varje fall räkna med att inom en förhållandevis nära framtid kommer utredningen att lägga fram sina förslag. Då får vi ta ställning till hela problematiken, och i avvaktan på detta tror jag det är klokt att följa vad skatteutskottet nu föreslår.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru NORMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att herr Andersson i Knäred inte anförde något mot min argumentation att förväntningsvärdena på skogsfastigheter är höga. Nu menar jag inte heller att vi skall diskutera om taxeringsvärdena ligger rätt, utan det får ju nästa fastighetstaxering ta ställning till. Jag tror dock att det inte är realistiskt att höja taxeringsvärdena upp till de förväntningsvärden som förekommer.

Jag blev inte heller motsagd när jag framhöll att skogsvårdsavgiften är en mycket liten och lindrig avgift i förhållande till de inkomster och de förväntningsvärden som finns i skogsbruket.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Skogsinkomsterna beskattas ju som andra inkomster genom den vanliga inkomstbeskattningen. Skogsvårdsavgiften är däremot en skatt för en speciell uppgift, nämligen att hålla taxorna för skogsvårdsstyrelsernas tjänster åt skogsägarna nere. I enlighet med riksdagens beslut skall taxorna och skogsvårdsavgiften tillsammans finansiera den delen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Utskottsmajoriteten anser att det inte finns anledning att göra ett inlägg i det systemet medan vi väntar på förslag från den utredning som pågår och som väl skall bli färdig inom i varje fall en relativt snar framtid.

Fru NORMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju riksdagen obetaget att ändra på tidigare fattade beslut. Skogsvårdsavgiften beslutas av riksdagen därför att den betraktas som en form av skatt.

Herr Andersson i Knäred nämnde att inkomster från skogsbruket beskattas som andra inkomster och att skogsvårdsavgiften kommer därutöver för ett speciellt ändamål. Ja, men nu är den här avgiften avdragsgill och, som jag sade, av skogsägare ansedd som så betydelslös som avdrag att de knappast tycker att den är någonting att ta upp. När man kan öka statsinkomsterna genom att höja en avgift som inte är särskilt kännbar för dem som skall erlägga den, då tycker jag inte att herr Andersson behövde vara så tveksam.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! De senaste månadernas ekonomiska debatt i Sverige har säkerligen för många medborgare tett sig något förvirrande. Den har präglats dels av skarpa anklagelser, i första hand naturligtvis mot regeringens politik, dels av ett bollande med siffror, från vilka olika slutsatser dragits.

Att debatten varit skarp beror väl framför allt på två förhållanden. Vi har för första gången på 44 år fått ett regimskifte. Detta har hos den socialdemokratiska partiledningen skapat besvikelse och bitterhet, och det kan man i och för sig förstå. På ett sätt allvarigare är att sekretariatet och ledningen i LO, vars uppgift ju är att vid löneförhandlingarna tillvarata medlemmarnas intressen, nu startat en rent politisk kampanj, där målet mindre tycks vara att ta till vara medlemmarnas intressen än att diskreditera och om möjligt avskaffa den nya regeringen. Man får hoppas att LO-ledningen, och inte minst dess chef, så småningom kommer att finna det med sitt intresse förenligt att ompröva sitt handlingsmönster.

Vad beträffar de statistiska uppgifter som från olika håll kommit fram, bl. a. från Arbetsgivareföreningen, och de slutsatser som dragits beträffande löneutrymme etc., har man från LO:s sida hävdade att det nu pågår löneförhandlingar och att SAF har intresse av att svartmåla läget för att hålla löneökningarna nere. Denna tankegång förefaller mig ganska orealistisk och hänför sig snarare till löneförhandlingar för 30–40 år sedan.

Det är möjligt att en del löneförhandlare i LO och kanske TCO fortfarande tror, eller i varje fall räknar med att medlemmarna tror, att större löneförhöjningar alltid innebär en större höjning av den verkliga standarden. Men de borde inte vara okunniga om att vetenskapliga undersökningar som gjorts under de gångna åren visar att det inte alls rått någon överensstämmelse mellan nominella lönehöjningar och verklig standardförbättring under denna tid. Det har ofta varit tvärtom.

En central punkt vid alla lönediskussioner måste emellertid vara våra möjligheter att fortsätta eller rättare sagt väsentligt öka vår export. I denna fråga har både företagen och de anställda precis samma intresse. Kostnadsstegringar som försvårar denna målsättning är därför allvarliga för alla parter. Det är bara om företagen vet att valutan behändigt kan devalveras eller på annat sätt anpassas efter kostnadsutvecklingen som deras intresse för löneutvecklingen inte kräver samma ansvarskänsla.

Vad det svenska löneläget beträffar kan man konstatera att detta f. n. är högst i världen. Ännu så sent som 1970 var medellönen för industriarbetare per arbetad timme i Sverige kr. 15:60, i USA 22:00, i Kanada 18:00 och i Västtyskland 12:60. Men år 1976 är de preliminära siffrorna för Sverige 36:40, USA 30:50, Kanada 30:40 och för Västtyskland 28:10. Vi har således numera gått om t. o. m. Förenta staterna, trots den i genomsnitt större mekanisering som där finns, och har ett löneläge som ligger i genomsnitt 20 % över Förenta staternas. Det har exempelvis resulterat i att Trelleborgs Gummifabrik, som tidigare hade en betydande export till Förenta staterna av gymnastikskor o. d., nu blivit nödsakad att flytta denna tillverkning till USA. Åtskilliga andra exempel kan ges.

Vi har sedan långa tider haft en uppfattning att vår individuella levnadsstandard kan och skall vara högre än andra länders, inkl. Västeuropa. Detta har sitt ursprung i flera förhållanden, exempelvis att vi har undgått att dras in i de båda världskrigen, och att vårt industrikapital per arbetare varit stort. En viss roll har också i all synnerhet tidigare god tillgång på flera råvaror spelat. Men sett på längre sikt måste vi fråga oss om vi kan hålla ett högre löneläge och ha en högre levnadsstandard i alla avseenden än länder som Västtyskland, Frankrike, England och självfallet Förenta staterna. Är vi mer begåvade, flitigare, mer mekaniserade i produktionen etc. än dessa länders medborgare? Jag är inte så säker på den saken.

Det vi i dag och på kort sikt skall diskutera är emellertid utvecklingen av vårt relativa konkurrensläge. Från socialdemokratiskt håll – och icke minst från LO-tidningen – har man gjort stort nummer av att löneutvecklingen, om man tar hela perioden 1970–1975, är likartad i Sverige och exempelvis Västtyskland. Enligt finansutskottets betänkande nr 10 kan man t. o. m. konstatera att lönekostnaden per producerad enhet inom tillverkningsindustrin visar en mindre stegring i Sverige än i 13 andra OECD-länder. Om man däremot inskränker sig till de sju viktigaste av dessa är stegringen ganska exakt lika stor, allt detta uttryckt i kronor.

Tidigare i denna debatt gjorde också herr Feldt en stor affär av detta förhållande.

Härom kan för det första sägas – vilket herr Bohman också gjorde under debatten i går – att dessa siffror delvis är missvisande. Den låga siffran för lönekostnadernas utveckling i Storbritannien beror på pundets kraftiga fall. Den tabell som återfinns i utskottets betänkande anger värdena i kronor, där nedskrivningen av pundet inte syns.

För det andra är denna tillbakablick på fem år av ganska ringa intresse för bedömningen av dagens situation. När det gäller våra ökade svårigheter på exportmarknaden är det självfallet endast utvecklingen under de senaste åren som har något intresse, och dessa siffror ger en helt annan bild. För de av mig tidigare nämnda sju största länderna i OECD steg arbetskraftskostnaderna per producerad enhet med 17 % mellan 1974 och 1976. Och de gjorde det dessutom på ett ganska likartat sätt. I Sverige har emellertid motsvarande kostnader stigit med hela 40 %.

Tror verkligen någon av de socialdemokratiska talare som uppträtt i denna debatt att man kan få svenska folket att tro att denna väldiga relativa ökning av de svenska lönekostnaderna har spelat en mindre betydelsefull roll för våra exportmöjligheter? Jag tror det inte. Svenska företagare – och inte minst deras representanter runt om i världen, som i dag ofta möter ett mycket starkt köpmotstånd – måste också känna det som ett blodigt hån att man på detta sätt bagatelliserar effekterna av kostnadsutvecklingen.

Inom parentes måste man naturligtvis tillägga att ansvaret för denna utveckling i mycket hög grad också drabbar Arbetsgivareföreningens löneförhandlare 1974 och den regering som i eminent grad lade sig i löneförhandlingarna det året genom att låta statstjänstemannalönerna fastställas först och därigenom naturligtvis bli normgivande för förhandlingsresultatet. Dessutom får den tidigare regeringen ta på sig en väsentlig del av ansvaret för att situationen var sådan att löntagarsidans förhandlare redan för att kompensera sig för pristegringarna måste kräva ganska betydande lönehöjningar.

I bevisföringen har man följt två linjer. Med användande av – eller rättare sagt med mixtrande och en lämplig uttolkning av – statistik tror man sig kunna påstå att våra exportpriser har stigit mer än kostnadsutvecklingen motiverat och att företagen sålunda till sitt eget fördärv fört vad bl. a. den nyligen publicerade TCO-utredningen har kallat för en högprispolitik. Jag skall inte vid denna sena tidpunkt i debatten gå in på en fördjupad diskussion om dessa tekniskt ganska komplicerade frågor. Jag nöjer mig med att säga att påståendet ger en helt skev bild av situationen, särskilt om man – som herr Strängs tidigare statssekreterare Carl-Johan Åberg – dessutom hävdar att de svenska företagens vinstutveckling under det gångna året har varit tillfredsställande.

Det andra argument som anförts är att produktpriserna inte bara baseras på lönekostnader utan att också åtskilliga andra element ingår. Om detta kan helt allmänt sägas att normalt utgör arbetskostnaden i medeltal 75 %

Torsdagen den
10 mars 1977

Finansdebatt

av produktionskostnaden inom industrin.

Vilka är då de andra produktionskostnaderna, som man talar så ofta om? Ja, det gäller naturligtvis främst råvaror, energi, transporter och kapitalkostnader. Vad råvaran beträffar har såväl herr Sträng i går, som andra deltagare i den offentliga debatten, som vanligtvis enda exempel anfört rotpriserna på skog. Detta är ganska naturligt, eftersom vi själva har ett mycket begränsat antal råvaror i Sverige och priserna på råvaror under alla förhållanden inte bestäms av oss utan är lika för nästan alla länder. Dessutom måste man ha klart för sig att råvarans pris normalt utgör en ganska liten procent av den färdiga produktens pris. Herr Sträng citerade i går ett uttalande av herr Bodström och gjorde till min förvåning några insinuationer om det förhållandet att prisstegringen enligt hans uppfattning blev mindre och mindre allteftersom skogsråvaran förädlas. Herr Sträng tycktes på något sätt vilja betrakta detta som ett bevis på att lönerna inte har spelat någon större roll för prissättningen på produkterna. Men motsatsen framstår väl som ganska naturlig om herr Sträng bara gör sig mödan att sätta sig ned och räkna på detta. Och samtidigt slår man undan grunden för tanken att våra råvarupriser skulle vara en väsentlig faktor för våra kostnader.

Vad sedan energin beträffar är det klart att kostnaderna därför i olika omfattning, och ibland ganska väsentligt, höjer och har höjt våra produktionskostnader. Men detta är ju en internationell företeelse och kommer i ungefär samma utsträckning in i alla länders produktionskostnadsbild. Det har sålunda inte någonting att göra med frågan om varför just våra produktionskostnader stigit så mycket mer än produktionskostnaderna i andra länder.

Vad slutligen transporterna beträffar så är väl deras roll för produktionskostnaderna vanligen ganska liten. Men i den mån de spelar in kan man naturligtvis säga att det här i eminent grad rör sig om just lönekostnader, kanske i mycket större utsträckning än när det gäller några av våra mycket kapitalkrävande storindustriers produkter. Som läromästaren Marx framhöll: Allt är i sista hand arbetskostnader.

Den slutsats som jag vill dra av ovanstående lilla analys är att lönekostnaderna, i all synnerhet på litet längre sikt, spelar en utomordentligt central roll för näringslivets totala kostnader, och detta kan vi väl från flera synpunkter vara glada över. Jag tror därför inte att det är en klok politik att som strutsen sticka huvudet i busken inför våra allvarliga problem, vad gäller både vår interna balans och vår utrikeshandel. Det är knappast konstruktivt att som herr Feldt i går hävda att "talet om företagets stigande kostnader är överdrivet, för att inte säga felaktigt". Skulle man rikta någon kritik mot den nya regeringen borde det väl närmast vara för att det tagit så lång tid för den att upptäcka det avdukade bordet och de allvarliga åtgärder som detta kräver. Och med allvarliga åtgärder menar jag då inte att, som socialdemokraterna föreslagit, ytterligare höja företagets produktionskostnader genom en ytterligare höjning av arbetsgivaravgiften.

Jag förstår att ekonomiministern och de övriga regeringsledamöterna är mycket negativt inställda till att som en dellösning, jag upprepar del-lösning, av våra problem tillgripa en devalvering. Devalveringar har ofta, men ingalunda alltid, företagits utan att det önskade resultatet uppnåtts. Men kommer våra produktionskostnader även i fortsättningen att utveckla sig i negativ riktning, kan man hamna i en situation, där man inte längre har valfrihet.

Herr RYDÉN (m):

Herr talman! Som nybörjare i denna kammare och placerad sist på talarlistan har jag små möjligheter att tillföra debatten något nytt. Alla tänkbara argument är använda. Jag har känt mig som mannen som reste till Kina och som efter första dagens vistelse där sade sig vilja skriva en bok om landet; efter några månaders vistelse kunde han möjligen tänka sig att skriva en artikel, och efter ett tiotal år sade han sig möjligen kunna ge några reflexioner.

Herr talman! Den som har lyssnat på den här debatten i tolv timmar får kanske ändå mycket kort göra några reflexioner.

Den normala uppdelningen i en regeringssida och en oppositionssida har inte stått helt klar för mig. Oppositionen har mindre talat som opposition än som f. d. regeringsparti men hävdar att man inte har något ansvar för den svåra ekonomiska situationen. Å andra sidan har oppositionens argumentering varit att läget i själva verket inte är speciellt besvärligt, att Sverige inte har förlorat några marknadsandelar samt att vårt kostnadsläge inte alls är särskilt oroande.

Trots vad utskottet anfört om den långsamma konjunkturuppgången hävdar socialdemokraterna att konjunkturen redan är strålande och naturligtvis att våra svenska företag går bra. Detta är förvirrande för alla som läser tidningar med dagliga exempel på svårigheter för svenska företag, på företagsnedläggningar, permitteringar m. m. och med tanke på den dröjande konjunkturuppgången. Det är också ytterligt förvirrande för den som läser finansutskottets betänkande. I kalla siffror är det nämligen inte särskilt stor skillnad mellan regeringens och oppositionens budgetförslag.

Jag tror därför, herr talman, att den ekonomiska debatten kommer att bli mer sammanhängande när oppositionen inte har detta starka behov att frigöra sig från sitt förflutna.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 10

Punkten 1

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl. samt 3:o moment 1 i motionen nr 1014 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 mom. 1 antar reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit moment 1 i motionen nr 1014.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 136
Nej - 10
Avstår - 145

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 129
Avstår - 11

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Feldt m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Feldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 137
Avstår - 3

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 52 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 52.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 11
Avstår - 6

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 169 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärte votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 169.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 10
Avstår - 1

Punkten 2

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Feldt m. fl. samt 3:o) moment 2 i motionen nr 1014 av herr Werner m. fl., och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Feldt begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hermansson begärt votering även beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren till kontraposition i huvudvoteringen angående finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 2 mom. 1 antar reservationen nr 3 av herr Feldt m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren till kontraposition i nämnda votering antagit moment 2 i motionen nr 1014.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

I-enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarkaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 10 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 3 av herr Feldt m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Feldt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 129
Avstår - 11

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 22

Mom. 1 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 b

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del samt 3:o motionen nr 1354 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wärnberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering även beträffande kontrapropositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 b antar reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 1354 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 129
Nej - 10
Avstår - 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 1 b röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wärnberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 130
Avstår - 10

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motionen nr 1354 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Wärnberg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering även beträffande kontrapropositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 3 antar reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motionen nr 1354 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 130
Nej - 10
Avstår - 154

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wärnberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 130
Avstår - 10

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande nr 23

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 86 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 86 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 10
Avstår - 8

Herrar Hörberg (fp) och Bengtsson i Göteborg (c) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wårnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertågande ja besvarad. Sedan herr Wårnberg begårt votering upplästes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betånkandet nr 23 mom. 5 och 6 röstas ja,

den det ej vill röstas nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wårnberg begårde röst-räkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 137
Avstår - 3

Skatteutskottets betånkande nr 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wårnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertågande ja besvarad. Sedan herr Wårnberg begårt votering upplästes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betånkandet nr 24 röstas ja,

den det ej vill röstas nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wårnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wårnberg begårde röst-räkning verkstålldes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 138
Avstår - 1

Skatteutskottets betånkande nr 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wårnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övertågande ja besvarad. Sedan herr Wårnberg begårt votering upplästes och godkåndes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Wörnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wörnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 139
Avstår - 1

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Aspling begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Aspling begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 130
Avstår - 10

§ 15 Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1976/77:13 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977.

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Punkten 1 (Skolöverstyrelsen)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under punkten D 1 (s. 220–231) föreslagit riksdagen att till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 89 212 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:793 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att hemställa hos regeringen

1. om åtgärder för förstatligande av läromedelsproduktionen, i första hand Esselte Studium,
2. att tillsätta en utredning om formerna för att öka användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse, anskaffande och användande,
3. att vid granskningen av objektiviteten i läromedlen också skulle beaktas tendenser i innehållet som förstärkte och bevarade ett traditionellt könsrollsmönster.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande objektivitetsgranskningen av läromedel skulle avslå motionen 1976/77:793 yrkandet 3,
2. att riksdagen beträffande förstatligande av läromedelsproduktionen skulle avslå motionen 1976/77:793 yrkandet 1,
3. att riksdagen beträffande användarnas inflytande över läromedlens tillblivelse m. m. skulle avslå motionen 1976/77:793 yrkandet 2,
4. att riksdagen till Skolöverstyrelsen för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 89 212 000 kr.

Punkten 3 (Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer)

Regeringen hade under punkten D 5 (s. 240–241) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 1 210 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:488 av herr Gustavsson i Nässjö m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att Elevförbundet och SECO skulle erhålla anslag från anslagsposten Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

1976/77:763 av herr Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 100 000 kr. förhöjt anslag på 1 310 000 kr.,

1976/77:1146 av fru Bernström (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av statsbidragen till elevorganisationerna med syfte att ge elevorganisationerna likvärdiga bidragsvillkor med andra ungdomsorganisationer,

1976/77:1151 av herr Fransson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att regeringen skyndsamt prövade jämställd-

heten mellan å ena sidan elevorganisationerna Elevförbundet och SECO och å andra sidan de övriga ungdomsorganisationerna i vad det gällde anslag till central verksamhet samt

1976/77:1171 av herr Söderqvist m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde att Elevförbundet och SECO godkändes som ungdomsorganisationer och från och med budgetåret 1977/78 erhöll bidrag från anslagsposten Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande bidragsgivningen till elevorganisationerna med anledning av motionerna 1976/77:488, 1976/77:1146, 1976/77:1151 och 1976/77:1171 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om en förutsättningslös utredning,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:763 till Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 1 210 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund, Gustafsson i Barkarby, Hagberg i Örebro och Bladh samt fru Sandéhn (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 och med bifall till motionen 1976/77:763 till Bidrag till vissa elev- och föräldraorganisationer för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 1 310 000 kr.

Punkten 5 (Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m.)

Regeringen hade under punkten D 8 (s. 255–258) föreslagit riksdagen att

1. anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i skollagen (1962:319),

2. godkänna de grunder för statsbidrag för studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor som förordats i propositionen,

3. till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 61 674 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:761 av herr Alemyr m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena att riksdagen beslutade

1. att till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 748 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 63 422 000 kr., varvid 3 500 000 kr. skulle avse ersättning för förlorad arbetsförtjänst för de fackliga representanterna i planeringsråden för samverkan skola–arbetsliv (yrkandet 1),

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

2. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om förverkligandet av tidigare riksdagsbeslut om regionala planeringsråd i varje län (yrkandet 2) samt

1976/77:765 av herr Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. avslå förslaget i propositionen 1976/77:100 om grunder för statsbidrag för studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor,
2. till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 748 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 63 422 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:765 yrkandet 1 godkände de grunder för statsbidrag för studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor som förordats i propositionen,

2. att riksdagen beträffande lag om ändring i skollagen (1962:319) med avslag på förslaget i propositionen 1976/77:100 i vad avsåg 20 f § skulle anta lagförslaget i den lydelse utskottet föreslagit,

3. att riksdagen beträffande regionala planeringsråd skulle avslå motionen 1976/77:761 yrkandet 2,

4. att riksdagen beträffande ytterligare bidrag till planeringsråd skulle avslå motionen 1976/77:761 yrkandet 1,

5. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 samt med avslag på motionerna 1976/77:761 yrkandet 1 såvitt gällde medelsanvisningen under ifrågavarande anslag och 1976/77:765 yrkandet 2 till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 61 674 000 kr.

Reservationer hade avgivits

2. beträffande bidrag till vissa privatskolor av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund, Gustavsson i Barkarby, Hagberg i Örebro och Bladh samt fru Sandéhn (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:765 yrkandet 1 skulle avslå propositionen 1976/77:100 såvitt den gällde statsbidrag för studie- och yrkesorientering vid vissa privatskolor,

3. beträffande ytterligare bidrag till planeringsråd av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund, Gustafsson i Barkarby, Hagberg i Örebro och Bladh samt fru Sandéhn (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen beträffande ytterligare bidrag till planeringsråd med anledning av propositionen 1976/77:100 och med bifall till motionen 1976/77:761 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande anslagsbeloppet av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund, Gustafsson i Barkarby, Hagberg i Örebro och Bladh samt fru Sandéhn (samtliga s) som – vid bifall till reservationerna nr 2 och 3 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 samt med bifall till motionerna 1976/77:761 yrkandet 1 såvitt gällde medelsanvisningen under ifrågasvarande anslag och motionen 1976/77:765 yrkandet 2 till Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. anvisade ett förslagsanslag av 63 422 000 kr.

Fru HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Den 1 juli 1977 inleds SIA-reformen med att bl. a. lokala och regionala planeringsråd för samverkan mellan skola och arbetsliv inrättas.

Från socialdemokratiskt håll anser vi att ett förbättrat samarbete mellan skolan och arbetslivet är mycket betydelsefullt. Samverkansråden skall behandla frågor om utbildningens anknytning till arbetslivet och skall särskilt följa yrkesutbildningen. Rådet bör samordna kontakterna mellan skola och arbetsliv bl. a. vad gäller planering, genomförande och uppföljning av studiedagar, studiebesök, arbetsmarknadsdagar, perioder med praktisk yrkesorientering m. m.

En annan viktig uppgift för rådet är att verka för facklig medverkan i skolornas undervisning om arbetsmarknaden och arbetslivet. Rådets verksamhet kommer alltså att medföra ett närmande mellan skolan och arbetslivets företrädare och företrädare för arbetsförmedling eller länsarbetsnämnder.

Rådets uppgifter är alltså många och betydelsefulla. Enligt vår mening är det av största vikt att råden också får fungera såsom avsikten är. Här kommer de ekonomiska resurserna in.

LO och TCO har i en skrivelse till den borgerliga regeringen påpekat att det inte kan vara acceptabelt att de fackliga organisationernas medverkan i råden skall bekostas genom medlemmarnas avgifter. För att så inte skall bli fallet har vi från socialdemokratiskt håll föreslagit en ökad medelstildelning om 2 milj. kr. Detta skulle tillsammans med de 1,5 milj. kr. som enligt vad som upplysts finns avsatta för verksamheten innebära att 3,5 milj. kr. står till förfogande för ersättning för förlorad arbetsförtjänst för de fackliga representanterna i planeringsråden.

Tyvärr – och det är ganska underligt – har det inte varit möjligt att uppnå enighet härom inom utskottet. Vi kan bara tolka detta så att de borgerliga ledamöterna inte fäster den vikt vid de fackliga organisationernas medverkan i samarbetet mellan skola och arbetsliv som socialdemokraterna gör.

Vi har också från socialdemokratiskt håll reagerat mot att den borgerliga regeringen föreslår att regionala samverkansråd nu endast skall inrättas i tre län. Enligt tidigare riksdagsbeslut skulle regionala råd inrättas i samtliga län. De nu föreslagna tre regionala planeringsråden måste därför

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

betraktas som en första etapp. Utskottet uttalar också enhälligt att det förutsätter att "organisationen med regionala planeringsråd snarast byggs ut".

Bidraget till planeringsråden finns under anslagspunkten Bidrag till studie- och yrkesorientering m. m. Under den anslagspunkten har regeringen också föreslagit att privatskolor skall få bidrag för sin studie- och yrkesorientering. Socialdemokraterna i utskottet anser att detta är att föregripa det utredningsarbete som pågår inom utredningen om skolan, staten och kommunerna, SSK, om formerna för statsbidrag till enskild utbildning. Vi yrkar därför avslag på förslaget om statsbidrag för studie- och yrkesorientering för vissa privatskolor.

Inledningen av SIA-reformen består inte enbart av att det den 1 juli detta år inrättas ett råd för förbättrade kontakter mellan skola och arbetsliv och att kommunerna från samma datum får möjlighet att starta en allmän fritidsverksamhet med statsbidrag, en fritidsverksamhet som skall ledas av representanter för föreningslivet. Också i övrigt pågår ett omfattande arbete inför det vardagliga förnyelsearbetet, som vi hoppas skall bli resultatet av SIA-reformen.

Det innebär att det f. n. pågår förberedelser ute i kommunerna, dvs. inom skolstyrelser och förvaltningar, bland personal, inom föreningslivet osv. Det är väsentligt att också elever och föräldrar informeras på ett tidigt stadium och blir delaktiga av den planering som pågår inför kommande förändringar av skolvardagen. I det arbetet betyder elev- och föräldraorganisationerna mycket. Vi har därför från socialdemokratiskt håll ansett att det nu finns anledning att höja dessa organisationers anslag med 100 000 kr. i förhållande till vad de borgerliga ledamöterna har ansett lämpligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Läromedelsproduktionen har vuxit mycket kraftigt under de senaste åren. Enligt statens läromedelsinformation finns det ungefär 30 000 olika läromedelskomponenter. Det finns 800 företag som producerar läromedel. Trots denna mångfald av företag är koncentrationsprocessen inom läromedelsproduktionen så stark att man kan tala om klart monopolistiska tendenser. Och det tydligaste exemplet på detta är Esselte Studium, som behärskar över 50 % av den svenska marknaden och som dessutom har en mycket omfattande export.

Konsumtionen av läromedel är stor. Årskostnaden för inköp av läromedel har uppskattats till 600–700 milj. kr. Den helt övervägande delen av de läromedel som används inom grundskolan, gymnasieskolan och högskolan framställs, marknadsförs och distribueras i privat regi. Samhällets andel av produktionen är bara 10 %, men stat och kommun får betala i det närmaste hela kostnaden för alla läromedel som används inom skolväsendet. Det är regering och riksdag som fastställer utbild-

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

ningens inriktning, men det är de privata profitintressena som genom sin utgivning svarar för att tolka och styra undervisningen.

Den privata kontrollen av läromedelsproduktionen leder till att de borgerliga värderingarna befästs. Det finns många exempel på borgerlig och arbetsköparvänlig indoktrinering och på falsk information i läroböckerna.

I Fröberg-Ernests bok *Företagsekonomi*, Grundbok varnas eleverna att som löntagare ställa kostnadskrävande lönekrav. Vad sägs, herr talman, om följande formulering: "Personalens intresse ligger naturligtvis i hög lön och trygghet i anställningen. Men lönehöjningar leder normalt sett till sämre resultat i rörelsen. Om ägaren hotar avveckla rörelsen har ju tryggheten försvunnit. Detta får mycket allvarliga konsekvenser för de anställda som kan få svårt att erhålla arbete på annat håll." Det är ett horribelt innehåll.

Skolböckerna misshandlar konsumenterna, kunde man läsa i en konsumenttidning för ett tag sedan. En grupp inom Kooperativa institutet har granskat vad skolan lär och inte lär om konsumentkooperationen, och en av slutsatserna i denna rapport är att eleverna utbildas utifrån företagets syn. Läroplanerna och läromedlen domineras helt av företagsintressena.

Också när det gäller könsrollsfrågan medverkar läromedlen till att bevara det traditionella könsrollsmönstret. I den vanligaste läseboken på lågstadiet, *Borrman-Salminen, Wigforss-Matthis*, finns det exempel på många könsfördomar. Där framställs pojkarna som initiativrika och orädda, medan flickorna är passiva och försiktiga. Kvinnor och män är syster-satta efter det traditionella könsrollsmönstret både i yrke, på fritid och i ansvarsfördelningen i hemmet. De stora bussarna och varubilarna körs alltid av män. Om kvinnor över huvud taget kör bil så kör de småbilar och ofta har de barn med som passagerare. Mamma handlar, och när hon skall storhandla har hon ingen egen bil utan får låna en bil etc.

Så kan man fortsätta att rabbla upp ur innehållet i den här läseboken.

Det är sedan inte att undra över varför pojkar och flickor väljer pryo och yrken efter ett gammalt könsrollsmönster. Trots skolöverstyrelsens könsrollsprojekt finns det mängder av exempel på traditionella könsroller i läroböckerna. Men läromedelsnämnden har inte fått en enda anmälan om könsrollerna i läroböckerna. Det är anmärkningsvärt.

Det är därför i allra högsta grad befogat att granska läromedlen också ur denna aspekt i syfte att förhindra och motarbeta ett traditionellt konservativt könsrollstänkande.

Läromedlen har en mycket stor betydelse för undervisningens innehåll. Det är därför märkligt att just läromedelssektorn helt saknar inflytande från konsumenter – i detta fall elever och lärare – både när det gäller utformningen av läromedlen och när det gäller innehållet i dem.

Avstånden mellan producenter och konsumenter har tvärtom ökat. Ingenstans under hela produktionsprocessen finns utrymme för t. ex. elevsynpunkter. Först när läromedlet är framställt finns en möjlighet

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

att framföra synpunkter hos statens läromedelsnämnd. Men då gäller det bara att ta ställning till ett läromedels objektivitet. Därför, menar vpk, måste det ske en prövning av frågan om hur elever och lärare skall kunna få ett demokratiskt inflytande över läromedlens tillblivelse, deras anskaffning och deras användande.

Läromedlen är en del av den offentliga verksamheten eftersom de ingår i utbildningen. Utbildningen finansieras av allmänna medel. Och läromedlen utgör bl. a. genom sin styrande effekt en mycket väsentlig komponent i utbildningen. Därmed är också läromedlen en del av den offentliga verksamhet som betalas av allmänna medel. Det är samhället som både skapar behov av läromedel och är konsument av dem. Därför är det också helt naturligt att samhället övertar produktionen av läromedel.

Också för att säkra inflytande över läromedelsproduktionen är det nödvändigt att förstatliga den. Ett förstatligande måste, menar vpk, omfatta både produktionsplanering, marknadsföring och distribution. Som första steg i ett totalt förstatligande av läromedelsproduktionen bör staten överta Esselte Studium.

Utskottet avstyrker den vpk-motion som tar upp frågan om förstatligande av läromedlen. Jag är inte förvånad över att de borgerliga partierna också i detta sammanhang värnar om den privata företagsamheten och gärna låter privata företag göra sig stora vinster på barnens behov av läromedel och att de följaktligen reser ragg när krav på förstatligande ställs.

Men att socialdemokraterna i riksdagen inte vågar uttrycka sin egen partikongress krav på förstatligande av läromedelsproduktionen, det tycker jag är minst sagt beklämmande. Den socialdemokratiska partikongressen tog klar ställning i den här frågan och fattade också ett beslut om förstatligande. Det finns tydligen vattentäta skott mellan partikongressen och de socialdemokratiska riksdagsledamöterna. I utskottet har socialdemokraterna uppenbarligen fallit undan för borgarna.

Den borgerliga majoriteten i utskottet har med socialdemokraternas godkännande avvisat vpk:s krav och även socialdemokraternas egen partikongress krav på förstatligande av läromedelsproduktionen med hänvisning till att frågan utreds. Men, herr talman, den här frågan har utretts sedan 1934, och läromedelsutredningen konstaterar att läromedelsproduktionen håller på att monopoliseras. Det behövs inga fler utredningar för att konstatera det förhållandet. Det behövs i stället förstatligande.

Vpk har föreslagit

1. att som första steg Esselte Studium förstatligas,
2. att formerna för att öka användarnas, dvs. elevernas och lärarnas, inflytande utreds och
3. att sådant innehåll i läromedel som bevarar och förstärker ett traditionellt konservativt könsrollstänkande måste bekämpas.

När utskottet avstyrker dessa krav så avstår det helt från att föra några som helt principiella resonemang. Det tycker jag är mycket beklagligt

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

eftersom läromedelsfrågan i allra högsta grad är en politisk och ideologisk fråga.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga att-satser i vpk:s motion 793.

Herr ERIKSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Motionerna 1171 och 488 kräver att de båda elevorganisationerna SECO och Elevförbundet skall bli betraktade som ungdomsorganisationer och därmed inte bli satta på undantag när det gäller erhållande av bidrag från statsmakterna. Utskottet vill däremot inte betrakta nämnda organisationer som ungdomsorganisationer och föreslår vidare utredning. Enligt min mening finns det dock ingenting att utreda. Vi har tillräckligt med utredningar och byråkrati i det här landet.

Utan att precisera sig anför utskottet att man måste ta hänsyn till organisationernas karaktär och uppbyggnad. Vad menar man egentligen? Jag vill ha ett klart besked om vad det är för fel att dessa organisationer besitter såväl uppbyggnad som karaktär. Skall detta vara ett minus?

Ingenting tyder på att inte såväl Elevförbundet som SECO kan godkännas som ungdomsorganisationer enligt Svensk författningssamling 1976:382, och det är detta det handlar om. De nämnda organisationernas medlemmar har en genomsnittsålder som understiger 17 år. Man tillämpar principen individuell anslutning. Organisationerna gör ett mycket gott arbete för att stimulera samhällsdebatten bland ungdom och ge upplysning på socialpolitikens område. Om det skall bli någon mening med SIA-skolan, krävs det att nämnda organisationer får en rimlig chans att arbeta inom dess ram.

Statens ungdomsråd är den organisation som administrerar ungdomsorganisationernas bidragsfrågor och är således en auktoritativ organisation i detta sammanhang. Statens ungdomsråd har klart deklarerat att såväl Elevförbundet som SECO uppfyller de krav som ställs för att de skall få bidrag från anslagsposten Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Litar inte utskottet på statens ungdomsråd? Tydligtvis inte.

Hårdast slår den nuvarande diskrimineringen mot de lokala distrikten inom förbunden – detta beroende på att landstingsbidragen baseras på om organisationerna är godkända som ungdomsorganisationer eller inte. Många distrikt har av nämnda ekonomiska orsaker blivit tvungna att inställa sin socialpolitiska verksamhet för ungdomar som befunnit sig i riskzonen för social utslagning. Denna socialpolitiska verksamhet kan inga nya polistjänster i världen ersätta.

Nu är det väl allmänt känt att nämnda organisationer inte delar riksdagsmajoritetens uppfattning om skolan i allmänhet och betygssystemet i synnerhet. Men detta får inte vara orsak till att man hindrar organisationernas utveckling genom att vägra att lösa deras ekonomiska problem. Det vore djupt odemokratiskt. Jag hoppas att så inte är fallet.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

Alla skäl talar för att dessa organisationer fr. o. m. budgetåret 1977/78 skall erhålla bidrag från anslagsposten Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. De organiserar ungdomar uteslutande från ungdomsskolan. De har ett medlemsantal som överstiger de fastslagna normerna. De har distriktsorganisationer i mer än hälften av landets län. De arbetar bland ungdom och för ungdom. Dessa skäl är tillräckligt starka för att organisationerna skall betraktas som ungdomsorganisationer. Har utskottet en annan uppfattning, skall det vederlägga konkreta fakta och inte krypa bakom diffusa formuleringar som att hänsyn måste tas till "organisationernas uppbyggnad och karaktär".

Herr talman! Jag yrkar bifall till såväl den kommunistiska motionen 1171 som den socialdemokratiska motionen 488.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Jag skall ganska kort försöka besvara en del av de frågor som har ställts och beröra några av de områden som har behandlats i utbildningsutskottets betänkande nr 13.

Frågan om förstärkning av läromedelsproduktionen har varit uppe till debatt flera gånger här i kammaren. Redan 1971 konstaterade läromedelsutredningen att samhället omöjligen kan ta ansvaret för produktion av allt som används i skolan, då skolorna i allt större utsträckning använder material som inte produceras som läromedel. Förra året tillsatte regeringen en utredningsman för att klarlägga läromedelsmarknaden. Det arbetet pågår och väntas bli färdigt under 1977.

Om staten skulle överta läromedelsproduktionen, tror jag att man kan befara att det blir större ensidighet i framställningen av läromedel. Det kan knappast vara förenligt med en fri undervisning om staten exempelvis likriktar läromedlen. Jag tror också att statens kontroll av läromedelsproduktionen är ganska effektiv. Det finns en särskild nämnd som granskar läromedlen och som är allsidigt sammansatt.

Riksdagen har senast 1975/76 förklarat att samhället inte bör överta produktionen av läromedel, och jag finner ingen anledning för riksdagen att ändra det beslutet. Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag i detta sammanhang.

En annan fråga som har tagits upp av de olika talarna här och som det finns en reservation om är anslaget till elev- och föräldraorganisationerna. Jag är helt med på att visst spelar de en stor roll. Jag kan erinra om de många motioner, inte minst från vårt parti, i vilka det har begärts större anslag till dessa organisationer, något som det efter hand också har blivit. Jag vill även säga att organisationerna givetvis kommer att spela en viktig roll i SIA-skolan.

I reservation 1 begärs en höjning av anslaget till elev- och föräldraorganisationer med 100 000 kr. utöver vad regeringen har föreslagit, men det påståendet är inte riktigt relevant. Ett annat anslag till elevförbunden finns nämligen upptaget under en annan anslagsrubrik. Om man tittar närmare på det så finner man att regeringen i praktiken föreslår en höjning

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

med 80 000 kr. Här skiljer alltså inte mer än 20 000 kr. mellan vad utskottsmajoriteten har tillstyrkt och det förslag som finns i reservationen.

När det gäller frågan huruvida elevorganisationerna skulle få del av anslaget för bidrag till ungdomsorganisationer är det klart utsagt i propositionen att regeringen inte nu – dvs. under innevarande år – vill tänka sig en sådan ändring. Det bör påpekas att bl. a. SECO har fått anslag tidigare och får det också i år. Om det anslaget skall komma in under en annan rubrik är något som vi bör få kunna ta ställning till ganska snart. Detta har även utskottet uttryckt som sin uppfattning.

Det finns vidare en reservation om bidrag till studie- och yrkesorientering. Från majoritetens sida fäster vi mycket stor vikt vid att eleverna får en god orientering om yrkeslivet och om de studier som behövs för att bäst klara detta yrkesliv. I den obligatoriska skolan är systemet väl utbyggt. Om man undantar riksinternatskolorna utgår dock inget statsbidrag för syo-verksamhet vid privatskolorna.

I budgetpropositionen föreslås att bidrag skall lämnas även för privatskolornas syo-verksamhet. De skolorna är mycket små och mycket få, och därför kan de inte hålla en egen funktionär. Här skall alltså den kommande verksamheten anknyta till kommunens syo-verksamhet.

Fru Lena Hjelm-Wallén sade att det pågår ett omfattande arbete för att förbereda SIA-reformen. Det vill jag gärna understryka. När riksdagen antog SIA-reformen avsågs att föreningarna skulle bli mera aktiva och medverka i samhällsorienterande syfte i skolan. Därför lades förslag om särskilda planeringsråd som skulle upprättas för att ge skola och arbetsliv bättre kontaktorgan. Dessa skall nu utses av skolstyrelsen.

Regeringen anser att starten skall ske i de tre största städerna. Man vill vinna litet erfarenhet innan man sätter i gång över hela linjen.

Utskottet tillstyrker detta men understryker önskemålet att man snarast sätter i gång hela organisationen. Jag vill understryka vad fru Lena Hjelm-Wallén här sade, att vi i utskottet har blivit eniga på den punkten.

Därmed kommer jag över på anslaget till planeringsråden. Här föreligger en reservation som vill öka anslaget med 2 miljoner till 3,5 miljoner. Jag vill dock hävda att det anslagsbehovet i stort sett är beaktat. SÖ hade föreslagit 4,123 miljoner, men regeringen har uppräknat anslaget till 5,623 miljoner, alltså en ökning med 1,5 miljoner.

Jag vill också erinra om vad utskottet säger, att under anslaget till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet har beräknats 2 miljoner till de fackliga ledamöterna i planeringsråden. Därmed bör det allra mesta i anslagshänscende vara tillgodosett för de planeringsråd som sätter i gång under detta budgetår.

Herr talman! Med detta anser jag mig tryggt kunna yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala och
regionala myndig-
heter m. m.*

Fru HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Först några ord angående läromedelsfrågorna.

Jag vill gärna understryka, fru Lantz, att jag och det socialdemokratiska partiet anser att staten måste ha ett övergripande ansvar för att läromedelsförsörjningen är tillfredsställande och att läromedlen står i överensstämmelse med läroplanen.

Inom det socialdemokratiska partiet är vi inte heller nöjda med hur läromedelsbranschen fungerar. Frågan var också uppe till diskussion på vår senaste kongress.

Kritiken mot branschens sätt att fungera har flera orsaker. Bristen på läromedel för vissa elevgrupper som anses vara icke kommersiellt lönsamma för förlagen är mycket besvärande. Det gäller mindre elevgrupper, t. ex. invandrare och handikappade elever samt många av eleverna på de yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan. Vidare finns det koncentrations- och monopoliseringstendenser inom branschen, vilket man mycket noga måste se upp med.

Bl. a. av dessa skäl tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning för att få hela läromedelsmarknaden kartlagd. Någon kartläggning har inte gjorts sedan slutet på 1960-talet. En ny kartläggning behöver nu göras.

Det är alltså detta som är skälen, herr Larsson i Staffanstorp. Det är inte så, som de borgerliga politikerna älskar att framställa det, att vi ville likrikta läromedelsförsörjningen, vilket är ett ständigt återkommande påstående, som bottnar i missförstånd.

Vi väntar nu med stort intresse på material från utredningen, och när det materialet föreligger finns det anledning överväga vilka samhällsåtgärder som behöver vidtas för att få en bättre fungerande läromedelsförsörjning till stånd.

Sedan vill jag till utskottets vice ordförande säga att den viktigaste fråga som skiljer oss åt i det nu diskuterade utskottsbetänkandet är anslaget till planeringsråden och möjligheterna att till fullo ersätta de fackliga representanterna i dessa råd. Och faktum är att den saken inte har beaktats av den borgerliga regeringen vid anslagstilldelningen. Det fattas pengar. Det måste till ytterligare 2 milj. kr. för att det hela skall fungera tillfredsställande.

Här är det väl bara att konstatera att prioriteringen är olika oss emellan, socialdemokrater och borgerliga politiker. Vi socialdemokrater vill satsa ytterligare medel på ersättning för förlorad arbetsförtjänst för de fackliga representanterna i planeringsråden, på samverkan mellan skolan och arbetslivet samt på elev- och föräldraorganisationernas verksamhet. Ni vill lägga ytterligare pengar på privatskolornas studie- och yrkesverksamhet.

Herr talman! Slutligen vill jag också något kommentera elevorganisationernas anslagsfrågor. Jag menar att det är väsentligt att den fråga som så många motionärer har tagit upp, från vilken anslagsrubrik som dessa organisationer skall få anslag, skyndsamt prövas. I den mån de aktuella elevorganisationerna bedriver en verksamhet som överensstäm-

mer med andra ungdomsorganisationers är det naturligt att de skall ha sitt anslag under rubriken Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Och ett viktigt skäl för detta är att det skulle underlätta för elevorganisationerna att i större utsträckning erhålla bidrag från lands- ting och kommuner. De bidragen är för organisationernas lokala verksamhet mycket betydelsefulla. Jag utgår från att den borgerliga regeringen har tagit intryck av de många motionerna och av utskottets skrivning samt att den utredning som utskottet begär görs snabbt, så att resultatet kan påverka nästa budgetbehandling.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Larsson i Staffanstorp undviker fortfarande att diskutera de ideologiska och politiska aspekterna i förstatligandefrågan.

Det är ju regering och riksdag som fastställer utbildningsmålen, och därför vill jag ställa en direkt fråga till Thorsten Larsson: Är det då riktigt att privata företag gör vinster på det förhållandet att utbildningen behöver läromedel? Den frågan vill jag gärna ha ett konkret svar på, om Thorsten Larsson kan ge mig det.

Sedan viker herr Larsson undan i denna fråga litet och säger att den utreds. Jag hävdar fortfarande att frågan inte behöver utredas. Den har utretts sedan 1934, även om det har skett från olika aspekter. Men läromedelsutredningen sade i vilket fall som helst att förhållandena på läromedelsmarknaden är sådana att det finns klart monopolistiska tendenser där. Den saken behöver man alltså inte utreda mera.

Sedan sade Thorsten Larsson att kontrollen är effektiv. Men det är fel. Ofta ser man nämligen exempel på arbetsköparvänlig propaganda och snedvriden syn i könsrollsfrågan. Jag försökte belysa detta tidigare, och jag har material som styrker det i min bänk här. Thorsten Larsson kan komma och se på det, ifall han tvivlar på vad jag har sagt.

Det är sant att samhället under de senaste åren har försökt att engagera sig i produktionen av läromedel. Bl. a. har ju en central läromedelsnämnd tillkommit för att granska objektiviteten i läromedlen, men det förtjänar att påpekas att vänsterpartiet kommunisterna inte har någon representation i den nämnden. Statens institut för läromedelsinformation har också upprättats, och dessutom är staten engagerad i läromedelsproduktionen via Liber Grafiska AB. Dessa åtgärder är emellertid långt ifrån tillräckliga. Vi menar därför att de förslag som vi har framfört i vår motion måste åtgärdas.

Jag skulle också vilja att Thorsten Larsson kommenterar det förhållandet att könsrollsmönstret bevaras i våra läroböcker. Skall det förhållandet få fortsätta? Vidare efterlyser jag hur man skall garantera att användarnas synpunkter tillgodoses när det gäller att framställa och använda läromedel.

Fru Hjelm-Wallén lämnade en halvhjärtad förklaring till varför socialdemokraterna har svikit sin partikongress när det gäller beslutet om förstatligande. Men jag undrar ändå hur man från socialdemokratiskt

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

håll skall ha det. Ena stunden säger man att staten måste ha ett övergripande ansvar för läromedlen, och den andra säger man att vi bör avvakta och utreda frågan ytterligare, vilket jag anser vara helt onödigt eftersom vi ju vet hur situationen är. För mig är det naturligt att en partikongress beslut i sådana här viktiga ideologiska frågor är styrande för en riksdagsgrupps arbete.

Maj Britt Theorin, som ju också är socialdemokratisk ledamot av kam-maren, sade för en tid sedan i en intervju i LO-tidningen att hon tyckte att det var fel att privata företag kan göra vinster på barns behov av läroböcker och att ett förstatligande därför måste övervägas. Jag förväntar mig därför att åtminstone Maj Britt Theorin, som har deklarerat dessa åsikter, röstar för vår motion i dag.

Herr ERIKSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig något vid det som jag tog upp tidigare i debatten, nämligen anslagen till SECO och Elevförbundet.

Det är ju så, att SECO och Elevförbundet liksom alla andra ungdoms-organisationer måste planera sin verksamhet. Men detta är en omöjlighet om bidragen utbetalas godtyckligt. De nuvarande bidragen går dessutom genom skolöverstyrelsen, vilket innebär att organisationerna försätts i en klar lojalitetskonflikt och att de rubbas i sin självständighet.

När herr Larsson i Staffanstorp argumenterar för utskottets linje gör han det på ett underligt sätt. Han säger att dessa organisationer inte skall få de här bidragen nu, budgetåret 1977/78, men han talar inte om varför. Vad är det då som gör dessa organisationer tvivelaktiga? Den frågan kan man väl få ett konkret svar på. Andra organisationer får ju dessa bidrag som elevorganisationerna nu kräver. Det är organisationer som Fria Moderata Studentförbundet och Frikyrkliga Gymnasiströrelsen. Varför får dessa organisationer de här bidragen?

Sedan återkommer jag, herr Larsson i Staffanstorp, till statens ungdomsråd. Vad anser utskottet om dess auktorisation?

Jag skulle alltså vilja ha en klar motivering för att elevorganisationerna inte anses berättigade till bidrag enligt SFS 1976:382.

Lena Hjelm-Wallén säger att denna fråga skyndsamt skall prövas. Vad är det egentligen som skall prövas? Vilken linje intar här det socialdemokratiska partiet? Lena Hjelm-Wallén stöder inte den socialdemokratiska motionen – hon stöder i stället folkpartiets och centerpartiets motioner. Det är den konkreta bild man får av socialdemokraternas linje i den här frågan.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! Vad först gäller bidragen till planeringsråden hävdar jag förtfarande att de anslag som är föreslagna av regeringen är tillräckliga i nuvarande situation. Jag tycker vidare att det är litet egendomligt att f. d. utbildningsministern Lena Hjelm-Wallén, som i SIA-propositionen föreslog att bidraget skulle utgå med 5 milj. kr., inte är nöjd med det

bidrag på 5,6 miljoner som nu skall utgå, ett faktum som man bör konstatera i detta sammanhang.

Till Inga Lantz vill jag säga när det gäller frågan om förstärkning av läromedlen att jag är den förste att ta avstånd från att någon eventuellt skulle kunna göra oberättigade vinster på tillverkningen av läromedel. Något sådant bör inte få ske. Men jag är inte övertygad om att Inga Lantz har rätt. Det man skall jämföra med är ju vad det skulle kosta om staten producerade läromedlen. Man måste göra en sådan jämförelse om man tillvitlar de nuvarande producenterna att de gör onödigt stora vinster. Jag tror inte att så är fallet, och jag tror inte att en statlig produktion blir billigare. Jag hävdar dessutom fortfarande att samhället har en ganska god kontroll när det gäller objektiviteten i läromedlen genom den läromedelsnämnd som kontinuerligt granskar dem.

Låt mig sedan säga till herr Eriksson i Stockholm att när han talar om elevorganisationerna låter det som om dessa inte får någonting i bidrag. Så är ju inte fallet, utan de får bidrag sedan flera år. Frågan är bara om man skall överföra bidragen till ett annat anslagsrum, och detta vill vi i så fall vänta med ett år. Vi är inte negativt inställda till frågan som sådan, och jag vill än en gång påpeka för herr Eriksson i Stockholm att han inte bör framställa saken så att man får intrycket att elevorganisationerna inte får några anslag. Det får de – de har fått det under flera år – och en höjning av dessa anslag har också skett under de år som gått. Jag känner dessutom till att många landsting lämnar anslag till elevorganisationerna, bl. a. mitt eget landsting har gjort det i många år. Någon negativism finns således inte i detta sammanhang.

Inga Lantz tog upp frågan om könsrollstänkandet. Jag vill bara be Inga Lantz att slå upp s. 3 i utbildningsutskottets betänkande som vi här diskuterar. Mitt på den sidan kan man bl. a. läsa att "skolan bör verka för jämställdhet mellan män och kvinnor". Det är ett citat ur innehållet i läroplanernas mål och riktlinjer. Med detta har man bara att slå fast att denna fråga beaktats redan innan Inga Lantz kom med sin motion.

Fru HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Bara en upplysning till utskottets vice ordförande. Det är riktigt att anslaget till planeringsråden i SIA-propositionen 1976 schablonartat uppskattades till 5 miljoner, men det var självklart att regeringen skulle återkomma till den frågan. Hade socialdemokraterna innehaft regeringsmakten fortsättningsvis hade vi självfallet lyssnat på LO och TCO när de kom med nya fakta om vad som behövs för att planeringsråden skulle fungera. Tyvärr lyssnar den borgerliga regeringen inte på samma sätt på LO och TCO.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala
och regionala
myndigheter m. m.*

Herr ERIKSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Nu säger herr Larsson i Staffanstorp att jag försöker ge intryck av att elevorganisationerna inte får något bidrag alls. Så är naturligtvis inte fallet. Men vad de inte får, herr Larsson i Staffanstorp, är det som andra ungdomsorganisationer får i bidrag, fast de fungerar likadant som dessa. Det är detta som är diskriminerande. Det är därför vänsterpartiet kommunisterna har väckt en motion i den här frågan, och det är därför jag krävt en förklaring av herr Larsson i Staffanstorp varför diskrimineringen skall fortsätta.

Det är riktigt att vissa landsting lämnar bidrag, men alla gör det inte. Därför blir landstingsbidragen och alla övriga bidrag godtyckliga. Då går det helt enkelt inte att göra en långsiktig planering för dessa organisationer, och det är en nödvändighet.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Eftersom det är samhället som har ansvaret för utbildningen – dess inriktning och hur den skall fungera – borde det även vara samhället som har ansvaret för läromedelsproduktionen. Nu stämmer inte det som står i läroplanerna överens med vad eleverna får läsa i läroböckerna. Det har jag gett exempel på – ganska horribla sådana dessutom.

När det gäller könsrollsfrågan hänvisar Thorsten Larsson till s. 3 i betänkandet. Jag har förstås läst det avsnittet och det citat ur läroplanen som där görs stämmer inte med vad eleverna får läsa, bl. a. i den läsebok jag citerade ur. Därför behöver man uppmärksamma denna fråga och göra någonting åt den.

Det krav vi rest är således inte alls tillgodosett. Det är på tiden att det tillgodoses – det kan jag hålla med om – men det är långt dit.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 793 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 793 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 12
Avstår - 2

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 793 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 793 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 13

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan dels motionen nr 793 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 793 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279
Nej - 12

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

Anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala
och regionala
myndigheter m. m.*

M o m. 4

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 488 av herr Gustavsson i Nässjö m. fl. och 1171 av herr Söderqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkanudet nr 13 punkten 3 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna nr 488 och 1171.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276

Nej - 13

Avstår - 2

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkanudet nr 13 punkten 3 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153

Nej - 138

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 5 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 138

M o m. 2 o c h 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Hjelm-Wallén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 5 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Hjelm-Wallén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 139

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till skolvä-
sendets centrala
och regionala
myndigheter m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

Forskningsråds-
nämnden, m. m.

M o m. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till utrustningsnämnden för universitet och högskolor m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 17 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till forskningsrådsnämnden m. m. jämte motioner.

Punkten 1

Forskningsrådsnämnden, m. m.

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under punkterna E 7–E 11 (s. 362–379) föreslagit riksdagen att

1. till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 12 078 000 kr.,
2. till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 37 336 000 kr.,
3. till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 77 568 000 kr.,
4. godkänna de riktlinjer för förändring av forskningsorganisationen i Studsvik som förordats i propositionen,
5. bemyndiga regeringen att vid naturvetenskapliga forskningsrådet inrätta professur i enlighet med vad som förordats i propositionen,
6. till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 135 996 000 kr.,
7. till Vissa resurser för forskning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 7 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1976/77:485 av herr Granstedt (c),

1976/77:555 av herr Westberg i Hofors m. fl. (s),

1976/77:762 av herr Alemyr m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att avslå regeringens förslag om att i statsbudgeten anvisa 7 500 000

kr. under ett nytt anslag för Vissa resurser för forskning,

2. att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 40 336 000 kr.,

3. att till Medicinska forskningsrådet anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 80 568 000 kr.,

4. att till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 4 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 139 996 000 kr.,

5. att ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående medelstilldelning till forskningsrådsnämnden,

1976/77:771 av fru Eliasson m. fl. (c, s),

1976/77:939 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att till statens råd för samhällsforskning anvisa 5 milj. kr. avsedda för igångsättande av forsknings- och utvecklingsprojekt för uppbyggnad av arbetsmiljöregister, samt

1976/77:967 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla att riktlinjerna för svensk forskningspolitik omformulerades så

a) att en klar boskillnad mellan statens och privatföretagens forskningsorganisation skulle uppnås och sammanväxningen mellan storfinans och stat på forskningsrådet brytas,

b) att militärforskningens ledande roll i nuvarande forsknings- och utvecklingsarbete skulle brytas,

c) att principiellt förbud mot privat uppdragsforskning för forskare i statlig tjänst skulle införas,

2. som sin mening ge regeringen till känna att forskningspolitiken borde stå under offentlig kontroll genom att ledningen av utredningarna och politiken på forskningsområdet övertogs av en parlamentarisk kommitté i vilken lönarbetarrepresentanter skulle vara i majoritet,

3. uttala att den under 2 föreslagna kommittén borde få i uppdrag att med utgångspunkt i folkflertalets sociala och kulturella behov utforma en nationell plan för det framtida forsknings- och utvecklingsarbetet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande forskning om cystisk fibros skulle avslå motionerna 1976/77:485 och 1976/77:55,

2. att riksdagen godkände de riktlinjer för förändring av forskningsorganisationen i Studsvik som förordats i propositionen 1976/77:100,

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att vid naturvetenskapliga forskningsrådet inrätta professurer i enlighet med vad som förordats i propositionen 1976/77:100,

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

4. att riksdagen beträffande beslut om inrättande av ett termoluminiscenslaboratorium skulle avslå motionen 1976/77:771,
5. att riksdagen beträffande riktlinjer för svensk forskningspolitik skulle avslå motionen 1976/77:967 yrkandet 1,
6. att riksdagen beträffande en forskningskommitté m. m. skulle avslå motionen 1976/77:967 yrkandena 2 och 3,
7. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:762 yrkandet 1 till Vissa resurser för forskning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 7 500 000 kr.,
8. att riksdagen beträffande den under 7 upptagna medelsanvisningen med anledning av motionen 1976/77:762 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
9. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 samt med avslag på motionerna 1976/77:762 yrkandet 2 och 1976/77:939 till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 37 336 000 kr.,
10. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:762 yrkandet 3 till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 77 568 000 kr.,
11. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:762 yrkandet 4 till Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 135 996 000 kr.,
12. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:762 yrkandet 5 till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 12 078 000 kr.

Reservation hade avgivits beträffande anslag till forskningsrådsnämnden av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund och Gustafsson i Barkarby, fru Hjelm-Wallén samt herrar Sundgren och Hagberg i Örebro (samtliga s) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 och motionen 1976/77:762 yrkandet 5 till Forskningsrådsnämnden för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 14 578 000 kr.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! I bil. 12 till budgetpropositionen, utbildningsdepartementet, har den borgerliga regeringen tagit upp en helt ny anslagspost under avsnittet Högre utbildning och forskning. Under rubriken Vissa resurser för forskning har man föreslagit 7,5 milj. kr. som skall stå till regeringens förfogande.

Detta är någonting mycket märkligt. Det har aldrig tidigare hänt, och det är särskilt anmärkningsvärt när det gäller forskningsråden, som främst har att stödja grundforskningen, att en regering begärt medel som

den efter eget gottfinnande har att dela ut till forskningsprojekt, t. ex. – som man skriver i budgetpropositionen – för att främja forskning bl. a. rörande cancersjukdomar. Det har varit en helig princip att en regering inte skall styra forskningen på projektnivå. Det är något som verkligen strider mot det man brukar kalla forskningens frihet. Vad en regering skall göra när det gäller forskning är att föreslå ekonomiska medel till olika forskningsområden och forskningsorgan och att göra prioriteringar mellan dessa, föreslå inrättandet av professurer samt föreslå organisatoriska principer o. d., men att lägga sig i vilka projekt forskningspengar skall användas till, det kan inte en regering få göra. Den har varken inblick i eller vetenskaplig kompetens för att kunna göra de rätta avvägningarna mellan olika forskningsprojekt.

I motionen 1976/77:762 har den socialdemokratiska utbildningsutskottsgruppen starkt reagerat mot detta anslag till regeringens förfogande och påpekat att det står i strid med riksdagens beslut förra året angående forskningsrådsorganisationen. Det har också de borgerliga ledamöterna i utskottet ansett. Därför föreslår ett enigt utbildningsutskott att riksdagen ger regeringen till känna att beloppet, 7,5 milj. kr., snarast möjligt måtte fördelas mellan de tre forskningsråden.

I den nya forskningsrådsorganisationen är forskningsrådsnämnden ett mycket betydelsefullt organ. Den skall ta initiativ till och stödja forskningen främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt. Nämnden skall särskilt beakta behovet av tvär-mångvetenskapliga projekt och tillsammans med andra forskningsorgan stödja projekt som är av stort allmänt intresse. Nämnden skall också verka för att information om forskning och forskningsresultat sprids.

Den organisationskommitté som förberett den nya forskningsrådsorganisationen framhåller, att om forskningsrådsnämnden skall kunna ta de initiativ och utveckla samverkan med övriga forskningsorgan, planera för och stödja aktuella kombinerade projekt, såsom riksdag och regering avsett med sina beslut om den nya forskningsrådsorganisationen, fordras det enligt deras äskanden 15 675 000 kr. Regeringen har föreslagit 12 078 000 kr., men då ligger i denna summa 1 203 000 kr. för det svenska medlemskapet i Internationella institutet för tillämpad systemanalys. Man har således skurit ned med nära 5 milj. kr., dvs. med nära en tredjedel av organisationskommitténs äskanden.

Från socialdemokratiskt håll anser vi att detta är en alltför kraftig prutning och vill inte vara med om att den nya forskningsrådsorganisationen skall få en så dålig start. Socialdemokraterna föreslår därför i reservationen vid punkten 1 att ytterligare 2,5 milj. kr. anslås till forskningsrådsnämnden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid punkten 1 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Forskning och utveckling har fått allt större betydelse för de samhälleliga förhållandena och deras förändring.

Vänsterpartiet kommunisterna har sedan många år tillbaka krävt en debatt om forskningens ställning i samhället, och vi har också krävt nya principer för dess styrning. Vi har kort sagt krävt någonting som inte finns, nämligen en forskningspolitik.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att från konstitutionell synpunkt rikta en anmärkning mot det sätt på vilket frågan om forskningspolitiken behandlats av utbildningsutskottet.

Det är ett riksdagsutskotts uppgift att sakbehandla motioner. Att avvisa motioner utan motivering eller att undvika sakbehandling med hänvisning till icke relevanta administrativa förhållanden tillhör icke de för ett utskott förutsedda arbetsformerna. Om detta blir praxis, kan en utskottsmajoritet i princip förhindra att riksdagen får insyn i politiska frågor som konstitutionellt tillhör dess ansvarsområde. Utskottsbehandling förvandlas då från en konstitutionell arbetsprocedur till ett system för taktisk manövrering, varigenom man kan undvika besvärliga problems offentlighet.

Detta är just vad utbildningsutskottet under många år har ägnat sig åt när det gäller forskningspolitiken.

Sedan 1971 har utskottet avvisat vpk-motioner i frågan med hänvisning till att forskningsrådsutredningen arbetade. Men forskningsrådsutredningen sysslade inte med forskningspolitik. Hänvisningen var alltså felaktig och irrelevant. Forskningsrådsutredningen sysslade med forskningsrådets organisation, något som inte alls berördes i vpk-motionerna. Allt detta visste utskottet, när det förut vägrade att sakbehandla motionerna.

Nu i år påstår man, sedan det första utredningsbetänkandet alltså inte innehållit några forskningspolitiska frågor, att det fortsatta arbetet för utredningen skall innefatta frågor av betydelse för forskningspolitiken. Och så vägrar man återigen att sakbehandla vpk:s motion.

Detta är ju en manöver. Utskottet måste ändå veta att tre av yrkandena i vpk-motionen över huvud inte faller under de frågor som forskningsrådsutredningen kommer att behandla. Ändå vägrar alltså utskottet att sakbehandla dessa krav.

Förutom att det är en likgiltighet för själva frågeställningen som är häpnadsväckande menar jag att det är en betänklig konstitutionell praxis. Jag efterlyser besked om vilken bestämmelse man stöder sig på när man vägrar sakbehandla yrkanden med hänvisning till något som inte har med yrkandena att göra.

Vpk tar upp fyra kärnproblem i forskningspolitiken. För det första vems intressen och behov som skall styra forskningens inriktning i stort. För det andra den offentliga insynen i forskningen – särskilt den parlamentariska kontrollen. För det tredje det problematiska förhållandet mellan privat och offentligt i den statliga forskningen. För det fjärde militärforskningens ledande roll i resursfördelning och inriktning.

Herr talman! Forskningen är inte något politiskt neutralt. Storbolag som SAAB och Bofors har naturligtvis mest intresse av militärforskning, men arbetarna och fackföreningsrörelsen har mer behov av miljöforskning, skyddsteknik och social forskning. Bolagsdirektören har intresse av ett slags produkter. Arbetarhustrun i förstadsområdet har intresse av ett helt annat. Synnergren och Carl Persson vill forska i hur man kontrollerar folk, men människor ute i bostadsområdena har kanske mer intresse av forskning för att söka lösa sociala problem.

För att folkflertalet i det här landet skall få insikt i hur det forskas krävs offentlighet och överskådlighet. Det krävs att forskningspolitiken ställs under debatt i riksdagen. Det krävs att det finns ett nationellt ansvarigt organ förankrat hos folkflertalet, dess fackorganisationer och andra rörelser.

F. n. saknas varje sådan offentlig och översiktlig forskningspolitik.

Forskningen bedrivs sektorsvis. Sektorerna saknar inre sammanhang. Man vet inte ens med säkerhet hur mycket pengar som går hit eller dit. Administrationen är uppdelad på en rad olika organ och departement, som inte redovisar till varandra. Kompetensfördelningen mellan de olika organen är förvirrande och oklar.

Så är t. ex. forskningsrådets nyligen reformerade organisation ett fullständigt underverk av byråkratism och oöverskådlighet. Rösträtt t. ex. har man bara om man har en tjänst av viss dignitet. Om en professor inte omförordnar en forskare, mister vederbörande rösträtten. Flertalet arbetande forskare är utestängda från rösträtt. De nya forskningsråden skall utses av 106 elektor, valda av 42 olika valkorporationer. Uppdelningen i valkorporationer och den dubbelt indirekta urvalsprocessen gör att valkorporationerna saknar kontroll över det slutliga urvalet av representanter. Dessutom omöjliggörs i praktiken varje försök från forskare vid olika universitet att uppsätta gemensamma kandidater och arbeta för deras val på ett normalt sätt.

För varje person med minsta administrativa erfarenhet ter sig denna labyrint som rena farsen. Den omöjliggör varje antydan till sammanhang och överblick. Jag måste som f. d. statstjänsteman säga att det är närmast otroligt att en nyskapad organisation på det administrativa planet inom statssektorn kan få se ut på det sättet.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver att en parlamentarisk kommitté med majoritet av lönarbetarrepresentanter får vara högsta ansvariga instans för forskningens samordning. Kommittén bör redovisa till riksdagen. Riksdagen bör debattera forskningspolitiken som en särskild fråga varje år.

Detta krav sakbehandlas inte av utskottet. Man hänvisar till forskningsrådsnämnden, ett nybildat organ. Men det är inget svar. Forskningsrådsnämnden har inte de uppgifter som skulle åvila ett nationellt ansvarigt forskningspolitiskt organ. Forskningsrådsnämndens kompetens är oklar. Dels sägs den skola vara samarbetsorgan för forskningsråden, dels skall den vara sidosordnad dessa, dels skall den också ha kontakter

med den s. k. sektoriella forskningen. Detta är ju fullständigt kaotiska administrativa riktlinjer. Det enda som sägs klart i utredningen är att forskningsrådsnämnden inte skall vara överordnad forskningsråden. Därmed är den heller inget ledande organ, varken till råden eller till de utanför råden stående forskningssektorerna.

Vi hävdar att det måste finnas en instans som har befogenhet att dra upp riktlinjer och utarbeta översiktliga förslag och göra detta med självständighet i förhållande till fack- och sektorsorgan. Annars blir det ingen forskningspolitik.

Vpk har krävt att riksdagen skall få tillfälle att diskutera forskningspolitiken i stort. Det skulle kräva ett underlag i form av en samlad redovisning av den statliga forskningens olika kostnader. Forskningsrådsutredningen har sammanställt en sådan. Den fanns också med i 1975 års statsbudget.

Denna redovisning har varit utsatt för granskning i olika sammanhang, och det visar sig att den är uppenbart slarvigt hopkommen. Ett par exempel. Utrikesdepartementets forskningsbudget är ca 30 % för högt beräknad, och ingen kan ge besked om varför. Socialdepartementet räknar 80 % av statens överföringar till de kommunala undervisningssjukhusen som forskningsanslag. Det tyder i sin orimlighet på ett felslag med betydande belopp. Statistiken verkar i alltför hög grad vara hopkok och ingen verklig redovisning. Den ger intryck av en rätt kuslig förvirring i statliga redovisningsmetoder och -principer.

Ett sådant tillstånd av anarki och administrativ förvirring kan aldrig bilda grund för en samlad forskningspolitik. En upprensning bör ske i denna oerhörda byråkrati och denna för varje samlad syn på forskningspolitiken katastrofala sektorisering och uppdelning.

Att utbildningsutskottet tydligen inte ens har insett detta problem visar att utskottet saknar intresse för att sätta sig in i forskningens arbetsvillkor. Det visar också att utskottet är ointresserat av maktproblemen – dvs. ointresserat av att bryta de kommersiella intressenas och de små professorsklickarnas makt. Med tanke på att den fackliga rörelsen här i Sverige har visat ett stigande intresse just för dessa maktproblem är det faktiskt beklämmande att se med vilken aningslöshet de socialdemokratiska utskottsledamöterna har accepterat den borgerliga majoritetens resonemang på denna punkt.

Siffrorna för forskningsanslagen – sådana de nu är – ger likväl en viss belysning av ett centralt problem: forskningspengarnas fördelning. De visar med skrämmande tydlighet riktigheten av den kritik som vpk under många år har framfört mot forskningens inriktning här i landet.

Det som främst faller i ögonen är den rent militära forskningens ledande roll; därefter den kommersiella civila forskningens starka ställning. Av 1 600 milj. kr. som kanaliseras via departementen går 600 miljoner till militärforskning. I praktiken är militärforskningens ställning ännu starkare, eftersom en del civila projekt har militärpolitiska bakgrundsmotiv.

Militärforskningen får 36 gånger så mycket pengar som samhällsvetenskapliga forskningsrådet, och den får 16 gånger så mycket pengar som trafikforskningen. De stora sociala problemen i samhället och behovet av nya trafikstrukturer, nya trafiklösningar, får tillsammans mindre än tiondelen så mycket forskningspengar som de militära rustningarna.

Kan man, herr talman, tydligare visa vem som styr forskningspolitik och forskningspengar i vårt land? Kan man klarare visa hur forskningen ligger utanför folkmajoritetens, utanför de fackliga organisationernas, utanför folkrörelsernas kontroll?

Jag vill fråga utskottet, kanske särskilt dess socialdemokratiska ledamöter: Tycker ni att detta är riktigt? Tycker ni det stämmer med den forskningspolitik som arbetarrörelsen borde sträva efter?

Slutligen berör vpk-motionen frågan om sammanblandning mellan privat och offentligt intresse i forskningen. Om jag, som jag ju råkar vara, är anställd som länsplanerare vid en länsstyrelse, anses det självklart att jag inte kan förena denna anställning med privat uppdragsverksamhet för ett affärsföretags räkning. Min opartiskhet och förtroendet för mig som offentlig tjänsteman skulle då genast sättas i fråga. Och det är riktigt. Så måste det vara.

Men i universitetssammanhang tycks inte normala regler för offentliga tjänstemäns beteende eller över huvud taget vanlig anständighet gälla. Där kan statliga pengar gå till objekt som är helt inspirerade och styrda av kommersiella koncerner. Där kan hela institutioner knytas upp till enstaka storföretag. Där kan forskningens ledande och ansvariga tjänstemän samtidigt vara avlönade rådgivare åt storbankernas forskningsorgan.

Det är för varje människa självklart att en sådan sammanblandning måste påverka forskningens inriktning, måste påverka de ledande forskarnas arbete, deras effektivitet och deras moral. Det är inte förenligt med förvaltningslagens anda att det skall vara så, och det är icke sunt för det offentliga förtroendet.

Makten över forskningen blir av allt större betydelse. Frågan gäller om riksdagen skall ha något grepp om forskningspolitiken eller inte. Skall kommersiella företag ha mer att säga till om i forskningssammanhang än fackföreningsrörelsen? Skall forskning om nya förstörelsemedel gå före forskning om daghemsbarns utveckling eller ungdomars sociala problem? Detta är vad saken gäller.

Det är en kuslig omedvetenhet som utskottet lägger i dagen, när det vägrar diskutera dessa problem i betänkanden och i debatter. I vårt parti är vi inte i stånd till en sådan likgiltighet och cynism inför ett centralt samhällsproblem. Jag yrkar bifall till motionen 967.

Till sist finns en vpk-motion nr 939. I den yrkas på 5 milj. kr. för att bygga upp ett arbetsmiljöregister. Bakgrunden är i korthet följande.

Svensk datapolitik och datautveckling har styrts av kommersiella intressen. Datasystemen har därför i huvudsak blivit ett instrument för företagsledningars och byråkratiers kontroll över produktionsprocesser

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

och över människor. Vpk har alltid krävt att datasystem och datainformation skall tjäna behovet av folklig kontroll över byråkrationerna och över kapitalet.

Ett litet steg i en sådan utveckling vore uppläggandet av ett databaserat arbetsmiljöregister. Där skulle t. ex. arbetsplatser och för dem viktiga miljödata registreras. Där skulle varje medicinskt fall införas. På det sättet skulle det skapas en översikt över yrkesskadorna och yrkessjukdomarna och deras sammanhang med arbetsmiljöns speciella karaktär. Detta borde, tycker vi, vara en förstarangsuppgift i kampen för de arbetande människornas hälsa, speciellt i kampen mot de många smygande yrkessjukdomar som alltmera breder ut sig.

Också här inträffar det märkliga. Utskottet avstyrker utan motivering kravet. Motionen sakbehandlas inte. Det förs ingen argumentation. Det ges ingen hänvisning. Det ges ingen synpunkt på hur man skall få grepp om information beträffande arbetsmiljöproblematiken.

Jag vill fråga utskottets talesman: Är det en systematisk attityd när utskottet gång på gång vägrar sakbehandla vänsterpartiet kommunisternas motioner? I samma betänkande behandlas en motion om cystisk fibros. Den avstyrks, men efter en relativt utförlig sakbehandling. Det förekommer också en motion om termoluminiscenslaboratorium. Den avstyrks efter en visserligen kortfattad men dock på sakfrågan inriktad motivering, detta trots att det är en motion i ett mycket begränsat specialämne.

Är det meningen att vi skall klassificera ledamöterna i riksdagen, så att vpk-ledamöter skall betraktas som en lägre form av ledamöter, som man inte behöver bry sig om? Är det meningen att initiativ från vpk-ledamöter skall utelämnas från den normala beredning som riksdagsutskotten enligt gällande ordning skall göra? Jag har här ett betänkande från ett annat utskott, lagutskottet, över en vpk-motion. Utskottet avstyrker motionen, men efter en mycket seriös och grundlig sakbehandling och diskussion – någonting för utbildningsutskottet att ta efter. I det föreliggande betänkandet från utbildningsutskottet är faktiskt vad som sker att man gång på gång så att säga viftar åsido vpk-motioner utan någon sakbehandling, och det görs mycket tydligt och mycket demonstrativt. Jag anser detta oförenligt med rikets författning, och jag betraktar det som ett uttryck för en medveten arrogans.

Jag yrkar bifall till motionen 939 och vill samtidigt notera att vpk-gruppen kommer att rösta för den socialdemokratiska reservationen vid betänkandet.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag skall omedelbart replikera herr Svensson i Malmö på en punkt. Han frågar om det är en systematisk attityd som vi har i utbildningsutskottet att inte sakbehandla kommunisternas motioner. Givetvis har vi icke en sådan attityd. Vi behandlar dem lika sakligt som andra partiers motioner. Herr Svensson kan ju läsa litet på s. 5

i utskottsbetänkandet. Det är en hel sida som vi ägnar kommunistmotionen. Om det sedan är sakbehandling eller inte får väl herr Svensson ha sin åsikt om.

I övrigt skulle jag vilja börja med medelsanvisningen till forskningsrådsnämnden för nästa budgetår. En socialdemokratisk motion, för vilken herr Sundgren talat, har alltså yrkat på ytterligare medel till forskningsrådsorganisationen. I en reservation påyrkar utbildningsutskottets socialdemokrater att den i budgetpropositionen föreslagna medelsanvisningen till forskningsrådsnämnden skall räknas upp med 2,5 milj. kr.

Om detta, herr Sundgren, är endast att säga att utskottets majoritet, såsom också uttryckligen sägs i betänkandet, delar motionärernas uppfattning att ett högre belopp i och för sig vore önskvärt. Samtidigt menar man dock att ekonomiskt utrymme för en sådan anslagshöjning, även om den är måttlig – mycket måttlig t. o. m. – f. n. icke finns. Frågan måste ställas på framtiden. Personligen vill jag säga att jag hoppas att väntetiden skall bli kort.

Däremot är utskottsmajoriteten ense med minoriteten om att regeringens förslag till lösning av resursfrågan vad beträffar fördelningen på olika forskningsråd av 7,5 milj. kr. endast skall avse en kortare övergångstid och att detta belopp, som anslagits för nästkommande budgetår, bör fördelas på de tre forskningsråden inte bara så snart, som utskottet har skrivit, utan också så snabbt som dessas medelsbehov bättre kan överblickas. Med det får väl oppositionen låta sig nöja för den här gången.

Att forskningens frihet på något sätt skulle vara i fara genom regeringens handlande i den här frågan, det är väl ändå att ta i, herr Sundgren! Jag kan inte se att forskningens frihet på något sätt här skulle naggas i kanten. Men jag har det oaktat den uppfattningen att det är lämpligare att förfara på annat sätt än man här har gjort i budgetpropositionen.

I konsekvens med vad jag tidigare sagt om bristande utrymme för anslagshöjningar kan utskottet inte heller biträda det kommunistiska yrkandet att 5 milj. kr. utöver regeringens förslag skall anvisas till det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för igångsättande av ett forsknings- och utvecklingsarbete som skulle syfta till att bygga upp arbetsmiljöregister. Jag vill inte på något sätt förneka – det vill ingen annan i utskottet heller – att sådana register kan vara behövliga och till nytta, men utskottet kan det oaktat av resursskäl icke tillstyrka beloppet i dag.

Vad slutligen angår vpk-motionens yrkande om att riktlinjerna för den svenska forskningspolitiken skall omformuleras i den i motionen angivna riktningen, för vilket yrkande herr Svensson i Malmö talade med sedvanlig briljans men också med sedvanligt överdåd och med överord, vill jag å utskottets vägnar endast erinra honom om att några av de frågor som tas upp i motionen berördes av riksdagen i samband med propositionen förra året om forskningsrådsorganisationen.

Ytterligare är det nu så, som herr Svensson väl vet och f. ö. kan läsa sig till i utskottsbetänkandet, att utredningsarbetet inom forskningsråds-

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

utredningen fortsätter och i rask takt närmar sig sitt slut. Den senare delen av forskningsrådsutredningen har ju dessutom fått flera nya direktiv på förslag från riksdagen. I det arbetet, som jag är ganska välbekant med, behandlas en rad frågor som är av betydelse för inriktningen av den svenska forskningspolitiken. Där beaktas också önskemålen från lön- tagarorganisationerna att få del av och inflytande på det i landet pågående och framtida forsknings- och utvecklingsarbetet. När herr Svensson står här och säger att utredningen icke sysselsätter sig med forskningspolitik tar han alldeles miste.

Att när utredningsarbetet närmar sig sitt slut – det vet jag att det gör – med föregripande av detta arbetes resultat och förslag i dag fatta beslut – det är inte bara fråga om att diskutera utan också fråga om att fatta beslut – om en omformulering av riktlinjerna för den svenska forskningspolitiken i den ena eller andra riktningen är icke motiverat. För uppfattningen att detta ställningstagande skulle vara konstitutionellt oriktigt får herr Svensson söka stöd där han kan få det. Hos utskottet kan han, som jag ser det, icke få sådant stöd. Beslut om svensk forskningspolitik får tas senare.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag hade naturligtvis inte väntat mig något erkännande från herr Nordstrandh om att man på det här sättet sidobehandlar vissa motioner. Men om det nu inte har skett medvetet skulle det alltså ha skett av slarv eller slump. Jag tycker i och för sig att det är föga bättre. Jag har följt den här frågan sedan 1971 och mycket starkt känt den attityd som har strömmat mot mig från utskottets talesmän när jag fört vårt partis talan i den. Jag vet alltså vad jag säger på den punkten.

Herr Nordstrandh skall ändå, när han nu åberopar utskottets hänvisning till forskningsrådsutredningens fortsatta arbete, vara medveten om att han inte med en sådan hänvisning kan föra undan vpk-motionen när det gäller t. ex. yrkandena a), b) och c) under p. 1. De yrkandena rör militärforskningens ledande roll, uppdragsforskningen och sammanblandningen mellan privat och offentligt samt de kommersiella intressenas insteg i den statliga forskningen. Utredningen sysslar mig veterligt inte – och kommer inte att syssla med – de frågorna. Den sysslar i huvudsak med organisatoriska och administrativa frågor; de är naturligtvis av viss relevans för forskningspolitiken i framtiden, och ingen har förnekat att de har en sådan betydelse – men det räcker inte som motivering för att avfärda de avgörande problemen om resursfördelningen i stort. Vi får inget svar på frågorna om det är riktigt att militärforskningen skall ha denna oerhörda ledande roll och vara liksom motor i all forskningspolitik, om uppdragsforskning skall tillåtas i den utsträckning och i den form som den nu tillåts – med de betänkliga följderna som jag under många år i olika sammanhang och med exempel från olika institutioner har påvisat – och om kommersiella intressen skall få insteg i forskningen

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

och styra teknologi och framtagande av produkter på rent kommersiella grunder på det sätt som nu sker.

Jag har inte kunnat finna att de här frågeställningarna tas upp i utredningsdirektiven eller i det som jag känner till av forskningsrådsutredningens arbete, herr Nordstrandh. Rätta mig på den punkten om jag har fel. Om jag har rätt kan inte forskningsrådsutredningens fortsatta arbete vara ett motiv för att a) vägra sakbehandla motionsyrkandena i utskottsbetänkandet och b) inte vilja ta en diskussion om dem här i kammaren? Det är väl ändå uppenbart! Jag hänvisar återigen till det i dag aktuella betänkandet från lagutskottet över en vpk-motion om en hyresfråga, där man på ett helt annat sätt fördjupar sig i ett sakresonemang och sedan yrkar avslag på motionen med de motiveringar man drar ur detta sakresonemang.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! Herr Nordstrandh beklagade att det inte finns ekonomiskt utrymme för att öka insatserna på forskningsområdet. Jag vill bara konstatera att vi i dag upplever en sällsam situation på forskningsområdet – nämligen att resurserna till forskningen minskar, att fonderna mer och mer töms och att man inte får tillräcklig kompensation för kostnadsökningarna.

Herr Nordstrandh anser inte att forskningens frihet skulle vara i fara på grund av anslaget om 7,5 milj. kr. Det anser inte jag heller efter behandlingen i utskottet, eftersom utskottet är enigt om att regeringen inte bör få egna pengar, som den direkt skall kunna styra till enskilda forskningsprojekt. Ett av argumenten för anslaget om 7,5 miljoner var, som det står i budgetpropositionen, att man skulle kunna använda pengarna för planering och kontaktverksamhet för att få till stånd större enskilda forskningsprojekt, t. ex. forskning rörande cancersjukdomar. Men det är en sak för råden att fatta beslut om själva projekten.

Jörn Svensson klagar på att vi i utskottsbetänkandet inte sakbehandlar vpk:s motion. Nu är det väldigt svårt att diskutera de här frågorna i sak med Jörn Svensson. När han behandlade forskningsrådsnämnden lämnade han en i allra högsta grad osaklig redogörelse för den. En av de saker Jörn Svensson anmärkte på var att vi inte diskuterar maktrelationerna, dvs. löntagarnas och allmänhetens inflytande på forskningen. Men just i forskningsrådsnämnden har de fackliga organisationerna och allmänintresset majoritet. Det är också en uppgift för den att i första hand svara för den forskning som är viktig från samhällets synpunkt. Vidare är det klart uttryckt att löntagarna skall vara med i det berednings- och prioriteringsarbete som bedrivs under forskningsråden.

Praktiskt taget alla de frågor som Jörn Svensson i övrigt tar upp behandlas, nu – det har herr Nordstrandh också nämnt – i den andra etappen av forskningsrådsutredningen. Vi vill skapa förutsättningar för riksdagen att på ett övergripande sätt diskutera forskningsfrågorna, både vad som satsas på militärforskning och vad som satsas på annan forskning. Vi

diskuterar och kommer med förslag om hur vi skall kunna få en re-
albehandling i utskott och riksdag om övergripande forskningsfrågor.

Vi har också till uppgift att ytterligare undersöka hur löntagarorga-
nisationerna skall få ökade möjligheter att själva ta initiativ till forskning,
så att man på ett helt annat sätt än nu kan balansera det alltför stora
kommersiella inflytandet över forskningen – på den punkten håller jag
med Jörn Svensson.

När det här materialet framläggs får vi möjligheter till en ökad sak-
debatt. Men eftersom utredningen pågår och beräknas vara klar om några
månader måste vi i utskottet för dagen nöja oss med de skrivningar
vi gjort.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Herr Sundgren sade att anslagen till forskningen var litet
magra och att det såg ut som om de höll på att kontinuerligt minska,
om jag förstod honom rätt. Jag hyser också en viss oro för det. Därför
vill jag gärna uttala – för mig och många andra – att vi skall medverka
till att anslagen till forskningen snarare kontinuerligt kommer att öka
än kontinuerligt minska. – Det vill jag klart ha sagt, vid sidan om.

När det gäller Jörn Svensson får jag instämma i vad herr Sundgren
redan sagt – vi arbetar ju båda i den utredning som här diskuteras. De
flesta av de problem som herr Svensson har tagit upp behandlas av ut-
redningen, inte minst riksdagens befattning med forskningspolitiken, in-
flytandet på den och informationen om den. Utredningen behandlar alltså
helt enkelt folkrepresentationens möjligheter att om inte styra så i alla
fall initiera och ge stöd åt olika forskningsgrenar. Men vi behöver, herr
Svensson, litet ytterligare underlag för diskussion och beslut innan den
väldiga debatten kommer i gång. I en sådan diskussion må väl det förslag
herr Svensson i dag gjort sig till talesman för vara ett stort element.
Förmodligen kommer många att motsäga honom, och det önskar väl
herr Svensson.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Ett par anmärkningar av korrigerande natur till vad som
har sagts av herr Sundgren och herr Nordstrandh.

Herr Sundgren hänvisar till att den nya forskningsrådsnämnden har
majoritet av löntagarintressen och allmänintressen. Vi hade föredragit
att den haft en majoritet av löntagarintressen. Bakom det där med all-
mänintressen kan dölja sig litet av varje som inte alls är förenligt med
löntagarintressena. Men det är kanske i viss mån en detalj.

Svagheten i herr Sundgrens resonemang, att han försöker upphöja
forskningsrådsnämnden till ett övergripande forskningspolitiskt organ,
är just detta att det enligt vad jag kunnat läsa mig till i er utredning
inte alls är meningen att forskningsrådsnämnden skall bli det. Den är
efter vad jag kan förstå något av ett administrativt missfoster med av-
seende på sin oklara kompetens och sin oklara ställning. Den skall varken

vara överordnad eller underordnad, den skall inte ha någon övergripande auktoritet över de utanför forskningsråden stående forskningssektorerna och organen, den skall inte ens i förhållande till forskningsråden ha någon högre kompetens.

Det är en mycket märklig och oklar form och organisation som man föreslår. Över huvud taget är det säreget att man i administrativa sammanhang föreslår något sådant. Det verkar på mig som den totala förvirringen. När man bygger upp en administration måste man från början vara noga med – och det är man som regel – att kompetensgränserna blir klara, att bestämmelserna om över- och underordning m. m. blir tydliga. Här är det så att säga allt och ingenting – allt tycks sväva i luften. Herr Nordstrandh erkänner också att forskningsrådsnämnden inte skall vara forskningspolitiskt ledande; den skall vara samordnande och initierande, men den skall alltså inte ha det grepp som möjliggör att den för väsentliga prioriteringsresonemang och också har politisk makt att sätta bakom sina ord gentemot de andra forskningssektorerna.

Det är ett sådant organ, som sedan kan ha en direktkanal till riksdagen och på vars underlag vi här kan debattera forskningspolitiken i stort, som vi har efterlyst, inte ett organ med en helt oklar och diffus kompetensfördelning. Som statstjänsteman och administratör skulle jag personligen inte vilja arbeta i den organisationen. Jag kan tänka mig att det administrativt, beslutsmässigt och kontorsmässigt måste bli en helt förvirrad form av arbete som kommer att bedrivas med den oklara organisation som läggs upp här.

Nu är det emellertid inte bara fråga om ett organisatoriskt problem utan också om ett politiskt. Där efterlyser jag fortfarande en förklaring om man anser det riktigt – så mycket av en politisk attityd kan vi väl ändå få redovisat av dem som har suttit i utbildningsutskottet och behandlat dessa frågor – att militärforskningen här i landet får 600 milj. kr. medan samhällsvetenskapliga forskningsrådet får 15 milj. kr. för alla sina mångskiftande behov – sociala behov, samhällsvetenskapliga behov osv.

Och till sist: Är det inte märkligt, är det inte en bitter illustration till vilka värderingar som ligger bakom den nuvarande svenska forskningspolitiken, att det inte ett ögonblick ifrågasätts att militären skall få 600 milj. kr. per år till sin forskning men att man avslår kravet på 5 milj. kr. för att bygga upp ett arbetsmiljöregister som skulle innebära mycket bättre och effektivare möjligheter att uppdaga de smygande yrkessjukdomar som är ett så tragiskt problem för tusentals människor i det svenska arbetslivet?

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! I dag har utbildningsutskottet inte rätt att diskutera försvarsforskningen.

Som vi har sagt diskuterar forskningsrådsutredningen att riksdagen måste få möjligheter att på ett helt annat sätt debattera forskningen,

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

som nu behandlas i jordbruksdepartementet, i justitiedepartementet, i utbildningsdepartementet, i försvarsdepartementet, i olika utskott osv. I det avseendet kommer vi om några månader med ett förslag, och vi räknar då med att riksdagen skall få möjligheter till dessa stora och övergripande diskussioner.

Det är riksdagen och regeringen som skall vara de övergripande organen, inte forskningsrådsnämnden. Forskningsrådsnämnden har i stället till uppgift att stödja forskning, som är speciellt angelägen från samhällets synpunkt, inte minst forskningsprojekt på områden där vi här i riksdagen vill öka möjligheterna till forskning. I forskningsrådsnämnden är samhällsintresset i majoritet, men där finns också vetenskapsmän, som utifrån vetenskapliga synpunkter kan bedöma möjligheterna att få fram en kvalitativt högtstående forskning och ge besked om tillgången på forskare, tidigare forskning på området, den internationella forskningen osv. Detta är forskningsrådsnämndens uppgift.

Genom forskningsrådsnämnden får man också möjligheter till tvär- och mångvetenskaplig forskning. Samhällsfrågorna griper ju in på så många forskningsområden. Jag tror därför att det är mycket värdefullt att vi har fått denna forskningsrådsnämnd. Nämnden har startat sin verksamhet nu i mars, men man har ännu inte utsett styrelse och sådant. Jag tror emellertid att denna nämnd blir viktig för forskningen. Den skall ju också ha ett speciellt ansvar när det gäller det internationella samarbetet och en ordentlig information om forskning och forskningsresultat till allmänhet, riksdag m. fl. intressenter.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag vill slutligen säga till herr Svensson i Malmö – för att illustrera att forskningsrådsnämnden troligen kommer att bli mycket bättre än vad herr Svensson tror – att ett arbetsmiljöregister just är en sådan sak som denna nämnd kan initiera. Jag har tidigare sagt att ett sådant register verkligen är en sak som det tål att tänka på. Och var så säker: den frågan kommer att lösas!

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag kan på de grunder jag tidigare anfört inte dela optimismen rörande forskningsrådsnämnden. Detta understryks också av det förhållandet att dess inrättande förmodligen kommer att leda till att ett tidigare, delvis likartat organ, nämligen forskningsberedningen, kommer att försvinna. Ett organ med oklar kompetens kommer att ersätta ett annat organ med oklar kompetens. På vad sätt det skall kunna bidra till forskningspolitiken måste jag som gammal statstjänsteman säga att jag har svårt att inse.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 967 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 967 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 13
Avstår - 1

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 967 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 967 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 12
Avstår - 1

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Forskningsråds-
nämnden, m. m.*

M o m . 7 o c h 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 939 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föränleddes av bifall till motionen nr 939.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278
Nej - 12

M o m . 10 o c h 11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sundgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 138
Avstår - 2

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Kungl. hov- och
slotsstaterna*

Mutbrotten

§ 18 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1976/77:8 med anledning av propositionen 1976/77:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser vissa delar av budgetdepartementets verksamhetsområde

1976/77:9 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagt förslag om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1977/78

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:11 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda förslag såvitt avser de kungl. hov- och slotsstaterna.

Punkten 1

Kungl. hov- och slotsstaterna

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 11 tillstyrkes budgetpropositionens förslag rörande anslag till hov- och slotsstaterna. I motionen 1976/77:46, som nyligen behandlats i riksdagen, har vänsterpartiet kommunisterna ställt krav på övergång till republik. Vi är motståndare till monarkin. I enlighet med denna ståndpunkt vill jag på vpk-gruppens vägnar deklarerera att vi icke deltar i beslutet att anslå medel till hovet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 20 Mutbrotten

Föredrogs justitieukskottets betänkande 1976/77:17 med anledning av propositionen 1975/76:176 om ändring i brottsbalken m. m. (ang. mutbrotten m. m.).

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet i fråga om detta enhälliga betänkande från justitieutskottet för att stimulera till någon debatt utan snarare för att göra några kompletterande uttalanden. Det är ju en både svår och viktig lagstiftning som vi har behandlat, och den kan innebära besvärliga gränsdragningsproblem. Därför tror jag att motiven till utskottets ställningstaganden kommer att bli speciellt viktiga.

Det har ju under senare år varit en påtaglig strävan att försöka anpassa de offentliga anställningsförhållandena till förhållandena på den privata arbetsmarknaden. Vi kan möjligen ha olika uppfattningar om hur långt man bör gå på den vägen, men propositionen om samordnat mut- och bestickningsansvar innebär ytterligare ett steg på vägen till en ökad enhetlighet mellan den privata och den offentliga verksamheten.

Utskottet tillstyrker i princip förslaget. Som motiv anför vi att det är naturligt att eftersom samhället i allt högre grad kommit att inrikta sin verksamhet på andra uppgifter än traditionellt myndighetsutövande, är det inte rimligt att det är valet av verksamhetsform som skall vara avgörande för de anställdas rättsliga ställning.

Denna lagstiftning är inte föranledd av att det skulle råda missförhållanden på den privata sektorn. Den är väl snarare ett uttryck för det intresse som man har att förhindra korrupktion både på den offentliga och på den privata sidan. Därför har man ansett att denna lagstiftning bör utvidgas till den enskilda sektorn. Det är givet att allmänheten har ett berättigat intresse av att alla uppdragstagare utför sina arbetsuppgifter utan ovidkommande hänsyn och av att det får förbli en fri och sund konkurrens inom näringslivet.

Som jag sade inledningsvis kommer denna gemensamma lagstiftning möjligen att leda till svårigheter vid tillämpningen, eftersom den ju skall reglera beteenden av vitt skilda slag, från jämförelsevis obetydliga förseelser till brott av mycket allvarlig beskaffenhet.

Vi har från utskottets sida understrukt att det finns anledning att verkligen betona den särställning som tillkommer myndighetsutövning.

När det gäller hittillsvarande rättspraxis får den naturligtvis sin främsta betydelse på de områden inom den enskilda sektorn som är likartade med områden inom den offentliga sektorn som inte är av myndighetsutövande natur. Jag vill också framhålla att man för straffbarhet inte kräver uppsåt. Det räcker att den otillbörliga belöningen avser den bestucknes tjänsteutövning. Man skall inte kräva att den påverkat eller ens varit avsedd att påverka tjänsteutövningen.

Vi har inom utskottet särskilt uppmärksammat uttrycket otillbörlig och tolkningen av detta. Vi hade kanske tyckt att det egentligen skulle ha varit önskvärt med en legaldefinition, så att man kunde få en tydligare utgångspunkt för tillämpningen vid domstolarna. Men vi har stannat vid att en sådan legaldefinition inte är möjlig att ge. Vi har varit tvungna att understryka att man får försöka anpassa tillämpningen med utgångs-

punkt i de skiftande omständigheter under vilka frågan om ett mutansvar kan aktualiseras.

I det sammanhanget vill jag återigen understryka att det är ett alldeles speciellt skyddsintresse förenat med myndighetsutövande verksamhet och att personer som utövar en sådan verksamhet därför naturligen måste inta en särställning. Detta innebär att otillbörlighetsbegreppet måste få en vidare innebörd när verksamheten infattar myndighetsutövning än när så inte är fallet.

Vi anser liksom departementschefen att man inte genom angivande av bestämda värdegränser eller andra yttre faktiska omständigheter kan bestämma innehållet i otillbörlighetsbegreppet. Men vi har i viss mån tagit avstånd från departementschefens uttalande att man bör kunna få vägledning av riksskatteverkets anvisningar såvitt gäller föreskriften om avdragsgilla representationskostnader vid bedömningen av om muta har förelegat eller inte. Vi i utskottet anser att de anvisningarna tjänar helt andra syften än den straffrättsliga regleringen, och därför kan de inte användas för att dra gränsen mellan straffbara och straffria beteenden – även om man givetvis kan tycka att de anvisningarna kan ge en fingervisning om vad som kan anses vara normalt inom vederbörande område.

En särskild svårighet är att förhållandena även inom den enskilda sektorn kan variera från ett område till ett annat. Inom vissa branscher är det naturligt med gåvor av reklam- och representationskaraktär, och det bör kunna accepteras. I andra branscher däremot har man inte den kutymen.

Ett annat problem finns i våra kontakter med utländska företag, därför att man i andra länder har en helt annan syn på dessa frågor än vad vi har här i landet. Detta bör domstolarna givetvis ta hänsyn till, även om vi från utskottets sida vill understryka att enbart det förhållandet att en förmån omfattas av allmän sedvänja och så att säga är accepterad kutym inte gör förmånen tillbörlig.

Vi har i utskottet haft ganska ingående diskussioner om utformningen av straffskalan, och vi menar att även beteckningen grova brott bör kunna vara tillämplig på den enskilda sektorn. Inte så att vi tror att det i praktiken kommer att bli vanligt, men det kan inte uteslutas att det också inom den enskilda sektorn kan finnas behov av en sådan straffskala som skall beivra de mest allvarliga företeelserna. Och med den motiveringen har vi anslutit oss till förslaget om utformning av straffbestämmelserna.

I utskottet har vi också haft överläggningar med representanter för institutet mot mutor samt vissa företrädare för det enskilda näringslivet. Då har vi fått klart för oss att man förbereder utgivningen av s. k. mutkatekeser för vissa branscher. Vi har i det sammanhanget tillåtit oss understryka hur viktigt det är att regeringen har hand om informationen rörande detta svåra lagstiftningsärende. Det får inte bli så att olika branschorganisationer själva tolkar en lagstiftning och ger sina rekommendationer till medlemmarna. Dessa rekommendationer kan i så fall

Torsdagen den
10 mars 1977

*Brottsförebyggande
rådet*

– helt felaktigt givetvis – komma att uppfattas som bindande. Det måste åvila statsmakterna att ge grunden för en sådan information. Men sedan kan naturligtvis olika branschorganisationer bidra till att informera sina medlemmar om lagstiftningens anda. Men, som sagt, man bör klargöra att sådana informationer inte utgör bindande besked om var gränsen går mellan godtagbara och otillbörliga förmåner.

Eftersom det är viktigt att man får tid till en sådan information har utskottet i enighet föreslagit att ikraftträdandet skall sättas så sent som den 1 januari 1978. Vi tror det är bra att man får tid på sig för att planera för lagens ikraftträdande.

Slutligen vill jag peka på att utskottet lanserar tanken att man kan behöva ha särskilda befattningshavare för att handlägga mål enligt den nya lagstiftningen om mut- och bestickningsansvaret. Det kan vara motiverat, eftersom detta är en ganska svår materia. Och det kan vara bra att handläggningen av sådana mål sköts av människor med speciell utbildning härför, eller som i varje fall har praktiska erfarenheter av den här sortens problem.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Föredrogs justitieutskottets betänkande 1976/77:19 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt avser anslag till justitiedepartementet m. m. jämte motion.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Brottsförebyggande rådet

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkten A 11 (s. 16 och 17) föreslagit riksdagen att till Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 3 240 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:332 av herr Winberg m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att en utredning företogs om vad brottsligheten kostade samhället och den enskilde (yrkande 1) samt att en sammanställning och redovisning skedde av 1956 års klientelundersöknings forskningsresultat (yrkande 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 3 240 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande kostnaderna för brottsligheten skulle avslå motionen 1976/77:332 i denna del (yrkande 1),
3. att riksdagen beträffande 1956 års klientelundersökning skulle avslå motionen 1976/77:332 i denna del (yrkande 2).

Reservation hade avgivits av fru Kristensson (m) och herr Winberg (m) som beträffande 1956 års klientelundersökning ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:332 i denna del (yrkande 2) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört i detta hänseende.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det justitieukskottets betänkande som kammaren nu behandlar innehåller vid punkten 3 två yrkanden från en moderatmotion. Det gäller dels en utredning om vad brottsligheten kostar samhället och den enskilde, dels en begäran om en sammanställning och redovisning av 1956 års klientelundersökningens forskningsresultat.

Dessa frågor har tidigare behandlats av kammaren. När det gäller det första yrkandet, utredning om kostnaderna av brottsligheten, slår utskottet nu fast att det är angeläget att få kännedom om vad den samlade brottsligheten kostar samhället och att det också pågår arbete inom samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet och hos rikspolisstyrelsen. Utskottet säger att det bör ske en uppföljning i lämpligt sammanhang genom brottsförebyggande rådet, som bör undersöka förutsättningarna för en total kostnadsberäkning. Detta är i linje med vad motionärerna har hävdat, och det finns därför ingen anledning att nu ställa något yrkande i det avseendet.

När det gäller den andra frågan, den om 1956 års klientelundersökning, är väl alla överens om att alla rimliga insatser måste göras i kampen mot brottsligheten. Vi kan ju konstatera att de åtgärder som på olika sätt vidtas inte är tillräckliga, bl. a. beroende på att vi inte har tillräcklig kännedom om brottslighetens orsaker. Det gäller speciellt ungdomsbrottsligheten. Nu finns det ett värdefullt material i 1956 års klientelundersökning, som har redovisats i fem olika betänkanden mellan åren 1971 och 1974. Jag vill, herr talman, förmena att det här materialet innehåller många värdefulla och från olika synpunkter unika forskningsresultat, som konkret bör kunna användas i samhällets brottsbekämpande verksamhet. Men för att detta skall kunna ske behövs det en bearbetning och en sammanställning, och det måste ske innan materialet blir för gammalt. Det här är en utomordentligt viktig fråga, och därför har fru Kristensson och jag i reservationen framhållit att regeringen bör ges till känna att en sammanställning och redovisning är önskvärd.

Jag ber mot denna bakgrund, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Brottsförebyggande
rådet*

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! De frågor som herr Winberg tagit upp har tidigare behandlats av riksdagen. Både kravet att få en sammanställning över vad brottsligheten kostar samhället och kravet på att man skall redovisa undersökningsresultatet beträffande "Unga lagöverträdare" behandlade vi vid 1975/76 års riksmöte.

Nu har herr Winberg och fru Kristensson bara reserverat sig på punkten 3, men herr Winberg var också inne på en beräkning av vad den samlade brottsligheten kostar. I det sammanhanget vill jag nog trycka litet på vad utskottet säger, nämligen att det måste vara ganska svårt att beräkna de här kostnaderna med hänsyn till den dolda brottsligheten. Men vi har alltså enats på den punkten.

När det gäller reservationen har vi inom utskottsmajoriteten hänvisat till det beslut som riksdagen fattat tidigare och till att bearbetningar av undersökningarna överlämnats till BRÅ och att BRÅ under hösten 1974 anordnat en konferens med deltagande av forskare och politiker, den s. k. BRÅ-rapporten 1975:2.

Vidare har brottsförebyggande rådet startat ett forskningsprojekt som ett första led i uppföljningen av klientelundersökningens forskningsresultat. Vi tyckte då att syftet med motionsyrkandet var tillgodosett och avstyrkte motionen, liksom vi ansåg att den reservation som fogats till utskottsbetänkandet borde avslås.

Nu har vi i utskottet fått reda på att forskningsprojektet alltså pågår. Projektet bedrivs i en förortskommun till Stockholm. Man försöker få fram en försöksverksamhet, bl. a. i studiecirklar, med deltagare från de myndigheter som är närmast berörda av dessa frågor. Avsikten är att man skall finna lämpliga former för att få fram insatser mot ungdomsbrottsligheten. Arbetet beräknas pågå hela detta år. Med hänsyn till detta och till att materialet från Unga lagöverträdare redan används i de här sammanhangen har vi i utskottet inte funnit det vara nödvändigt med någon ytterligare åtgärd från riksdagen.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till justitieutskottets hemställan i dess betänkande 1976/77:19.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag har i och för sig ingen anledning att direkt polemisera mot fröken Mattson. Jag tycker bara att majoriteten inte riktigt drar ut konsekvenserna av sitt resonemang. Det har gjorts ett ordentligt förarbete som har kostat rätt mycket pengar, sannolikt åtskilliga miljoner. Som jag ser det har hela samhället behov av att dra nytta av projektet och att få detta konkret redovisat.

Det arbete som pågår inom BRÅ-projektet Samhället och de unga lagöverträdarna, som fröken Mattson nämnde, syftar faktiskt inte till en sammanställning och redovisning av undersökningen. Det är en slutsats som utskottet självt kommer fram till i sin skrivning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Vi i utskottsmajoriteten har funnit att stora delar av detta material nu används i BRÅ:s fortsatta verksamhet. Med anledning härav tycker vi inte att riksdagen behöver kräva någon ytterligare bearbetning av undersökningsresultaten.

Jag vidhåller mitt yttrande om bifall till justitieutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Kristensson och herr Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 19 punkten 3 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Kristensson och herr Winberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 241
Nej - 46
Avstår - 1

§ 22 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1976/77:21 med anledning av motioner om parts hörande vid besvär över beslut om häktning och reseförbud

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23 Föredrogs justitieutskottets betänkande 1976/77:24 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till rättshjälp m. m. jämte motioner.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Brottsförebyggande
rådet*

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Under punkten 1 behandlas motionen 1976/77:642. I den motionen begär Kurt Hugosson och jag att den nu pågående utredningen, som främst tar upp organisationsproblem, också skall få uppdraget att se över rättshjälpslagen så att de sämst ställda får den hjälp som de behöver och som reformen från början avsåg att ge. Innefattat i denna hemställan ligger kravet på utvärdering av rättshjälpslagens effektivitet i syfte att nå fram till de sämst ställda, men vår hemställan avser också att få klarlagt om effekterna kan ha blivit de rakt motsatta, dvs. om denna reform som många andra haft tendenser att förstärka de redan bättre ställdas läge.

Herr talman! Låt mig förtydliga. Rättshjälpsreformen liksom många andra sociala reformer har varit "allmän". Det innebär att den för att möjliggöra förbättringar för de sämst ställda också måste innefatta dem som har det relativt hyggligt redan förut. Reformen är med andra ord i stort sett utformad så att den kan utnyttjas av alla löntagare.

Som framgår av bl. a. låginkomstutredningen medför en sådan utformning ofta att de mest insiktsfulla, dvs. de som är bättre utbildade och bättre ekonomiskt ställda, får ett försteg när det gäller att "ta för sig" då samhället bjuder på service. Sämst ställda är som låginkomstutredningen säger de politiskt fattiga, dvs. den grupp mer eller mindre utslagna som inte ens når fram till hjälp att formulera sina anspråk.

Så är fallet med t. ex. hittillsvarande utbildningsreformer, delvis också med tandvårdsreformen, försäkringsreformerna mer allmänt osv. Politiskt trist blir det hela när de mest utslagna blir utsatta för mer eller mindre regelrätt reaktionär förföljelse under rubriken socialhjälp. Under ett betydande antal år har högerkrafterna i vårt land med förtjusning kastat sig över den lilla grupp av utslagna som utanför försäkringssystemet ur den lilla restposten socialhjälp kunnat få en tillfällig bärgning.

Den kritik man kan rikta mot rättshjälpsreformen, som den fungerar i dag, har sitt ursprung i uppfattningen om hur fördelningspolitiken bör se ut. Man kan knappast bedriva fördelningspolitik med syfte på utjämning i ett samhälle med ojämn inkomstfördelning och samtidigt låta alla grupper omfattas av fördelningen utan att gränsproblem uppstår. Vad som behövs och vad man naturligtvis också i grunden eftersträvar är ju i stället en omfördelning. Vad som nu skett är, såvitt jag förstår, att rättshjälpsreformen, som kostar oss ungefär 125 milj. kr. om året, i större utsträckning har förstärkt ställningen för dem som redan har det bra än den har förbättrat läget för de mindre bemedlade grupperna. Jag skall i mitt inlägg närmare söka förklara hur och varför.

Det finns tecken på att de sämst ställda genom praxis, dåliga kunskaper, orättvist skattesystem, nya lagar, "små angelägenheter" osv. kommit att hamna helt utanför systemet.

Av tillgänglig statistik, gjord av nuvarande domstolsverket 1974, tar ärenden som bodelning, arvskifte och tvist i anledning av köp av fast egendom en mycket stor del av resurserna – vid ett snabbt överslag ungefär 50 %. De här ärendena är proportionellt sett inte särskilt många, men de är de dyraste. De vanligaste ärendena är familjeärendena. De är ganska många men också relativt billiga.

Man kan i sin kritik alltså inte stödja sig på andra antaganden än att olika sociala grupper i samhället har rättshjälpsärenden av olika juridisk karaktär. Det är osannolikt att relativt få människor i små omständigheter har rättshjälp för att driva dyra mål rörande stora bodelningar, arvskiften med betydande ekonomiska utfall eller tvister om fastighetsköp. Det är mera sannolikt att tro att dessa ärenden, de få men dyra, drivs med samhällets pengar av grupper bland de bättre situerade, eftersom det är fråga om sådana affärer som förekommer bland just dem. Härav följer att det sannolika utfallet efter reformens ikraftträdande blivit en förstärkning av de redan förut välsituerades ställning, dvs. att ganska få människor med relativt goda inkomster lägger beslag på en stor del av rättshjälpspengarna för att få ut sin rätt.

Statistiken pekar på att det förhåller sig så, liksom det är det allmänna intryck man får när man betraktar reformen från utsidan, som vi har gjort. Det är bl. a. denna aspekt vi vill att utredningen skall ta upp och söka utvärdera.

Men det finns också en del annat som förstärker våra intryck. Så är t. ex. kostnadsbidragsbestämmelserna mycket generöst utformade. Förmögenhetsinnehav beaktas exempelvis i ringa utsträckning. Dessutom slår beskattningssystemet igenom så, att den taxerade inkomsten är utslagsgivande. Många vanliga löntagare inom LO-kollektivet får genom avdragsbestämmelsernas utformning relativt höga taxerade inkomster jämfört med andra grupper, som gynnas av avdragsreglerna. Här liksom i vad gäller förmögenhetsreglerna kommer de vanliga löntagarkategorierna inom LO- och TCO-kollektiven att missgynnas i fråga om kostnadsbidragen. Detta är visserligen mera ett skattetekniskt problem, men sidoeffekterna drabbar det fält vi nu talar om. Det förstärker skälen för vår kritik, såvitt vi kan finna.

Det är också så, att praxis på många sätt hindrar människor ur arbetarklassen att få rättshjälp helt enkelt därför att deras juridiska problem och bekymmer formellt vägs mot deras livsvanor och inkomstförhållanden. Deras problem bedöms vara och är kanske också relativt enkla och okomplicerade och därmed föga kostnadskrävande, allmänt sett. Därigenom kan en bodelning, som för dessa vanliga löntagare med deras inkomster ter sig både komplicerad och kostnadskrävande, enligt nu gällande regler och bedömningar falla utanför ramen. De blir alltså utan hjälp, men en bodelning med betydligt mer pengar involverade, som drabbar människor i högre inkomstlägen med objektivt sett bättre bärkraft och förmåga att lösa och betala konflikter själva, faller inom ramen och får samhällets stöd.

I vissa fall urholkar även lagstiftningen reformen. Så har t. ex. lagen om mindre tvistemål uteslutit människor med tvister rörande belopp understigande f. n. 5 200 kr. från allmän rättshjälp med biträdes hjälp. Dessa människor är i dag tvingade att med egna medel söka sin rätt. Mycket talar för att de då ofta måste avstå från att gå till domstolarna med sina problem.

I den andra riktningen, dvs. som förstärkning till människor som redan förut har ett bättre läge, slår utvidgningen enligt proposition 1972:4 om ersättning för viss utredning i ärenden. Smärre utredningar som då avsågs var läkarintyg osv. Numera krävs ofta utredningar i fastighetstvister för att visa brister i dessa i samband med köp. Detta kräver ofta expertutredningar med hjälp av konsultfirmor med betydande kostnader, ibland tiotusentals kronor. Det är vanligt att sådana utredningar slutar med 5 000–7 000 kr. för varje enskilt ärende. Och vilka är det som har sådana fastighetsköp? Låginkomsttagare i den mening som låginkomstutredningen lade i begreppet? Nej, knappast. Ställer man detta mot skärpningen åt andra hållet genom att man i besvärnsnämnden nu beslutat att i allmänhet inte ge rättshjälp för mål i hyresnämnden, så kan man också härav dra vissa slutsatser. Vanliga hyresgäster tillhör ju som regel inte kategorin välbeställda i samhället.

Det är dessa områden, herr talman, som jag ville att utredningen skulle ta upp. Är det nu så att utskottet med sin skrivning på s. 2 i betänkandet tar fram skälen för att avstyrka vår motion så är det O.K. Om inte, skulle det vara av betydelse att få höra vad utskottsrepresentanten har att säga om detta. Eljest får vi som motionärer avvakta vad utredningen kan komma fram till med de givna direktiven och tilläggsdirektiven någon gång i sommar och sedan eventuellt återkomma.

Men läser man vad som står i utskottsbetänkandet på s. 2, så finner man inte så särskilt mycket som stöder antagandet att utredningen skulle ta upp de synpunkter som vi nu har försökt föra fram och som finns återgivna i motionen. Det sägs i betänkandet: "Utredningen har i början av år 1976 fått tilläggsdirektiv, som bl. a. tar sikte på utredningens omprövning av frågan om näringsidkares möjlighet att få rättshjälp. Enligt tilläggsdirektiven skall utredningen också undersöka spörsmålet om kostnadsansvaret för motparts rättegångskostnad och frågan om en utvidgning av rättshjälpsförmånerna vid bodelning."

Det sägs också i betänkandet:

"Med anledning av önskemålet i motionen 642 vill utskottet framhålla att en given utgångspunkt för rättshjälpsutredningens översyn enligt dess direktiv är att det rättsskydd som avsågs med rättshjälpsreformen skall vidmakthållas." Det låter ju riktigt och bra. "Målet bör enligt direktiven vara att samhällets rättshjälp i större utsträckning än f. n. anpassas efter den rättssökande allmänhetens behov." Men om det är de behov som har avslöjats hittills, så blir det ändå inte de behov som vi från början avsåg.

Det står sedan i betänkandet: "Enligt direktiven bör utredningen vidare

bl. a. överväga om förmånerna vid allmän rättshjälp i tillräcklig grad tillgodoser de anspråk på bistånd som kan ställas i skilda hänseenden." Det är en litet svävande formulering, som kan innefatta det mesta i både den ena och den andra riktningen.

Det skulle alltså, herr talman, vara av intresse att höra vad utskottsrepresentanten säger i den här frågan. Men i övrigt har jag inget yrkande.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Alla vi som arbetar inom politiken vet vid det här laget att få frågor engagerar folk så mycket som de som berör jämställdhet – jämställdhet mellan medborgargrupper av olika slag. Man kan väl säga att jämställdhet är det politiska lösenordet för dagen.

Jag har motionsledes aktualiserat en jämställdhetsfråga som är – det vågar jag påstå, herr talman – både viktig och betydelsefull. När rättshjälpslagen tillkom 1972 förbättrades den enskildes möjligheter att tillvarata sina rättsliga intressen avsevärt. En privatperson drabbas normalt inte av betungande ekonomiska konsekvenser, även om en tvist i en rättegång skulle resultera i en förlust. Denna förändrade och förbättrade situation för den enskilde är bra, låt mig understryka det. Men vad som inte är tillfredsställande är att om en egenföretagare, en näringsidkare, i en rättegång vill pröva sin sak har han inga eller i varje fall små möjligheter att få rättshjälp. Rättshjälpslagen ger nämligen ett mycket begränsat utrymme till allmän rättshjälp för näringsidkare, och domstolsverket är stenhårt i sin praxis härvidlag; jag känner väl till det eftersom jag under några år har suttit i domstolsverkets besvärsnämnd. Det gör att det uppkommer en obalans mellan å ena sidan den enskilda fysiska personens möjligheter att tillvarata sina rättsliga intressen och å andra sidan näringsidkarens motsvarande möjligheter.

Om anställningsskydd och medbestämmande i arbetslivet har vi fått nya stora rättsområden, där näringsidkarna och egenföretagarna har och kommer att få svårigheter att tillvarata sin rätt gentemot inte bara fysiska personer utan även gentemot arbetstagarorganisationer.

Den här frågan om rättshjälp även till egenföretagare har varit uppe till riksdagens behandling flera gånger, och en utredning sysslar också som bekant med frågekomplexet. En del menar måhända att jag kunde ha lugnat mig och avvaktat utredningsförslaget. Men jag har trots frågans läge funnit det befogat att väcka en motion även till årets riksdag. Det är absolut nödvändigt att frågan löses, och en motion är ju en påtryckning.

Det är naturligtvis bra att utskottet skriver positivt om motionen i betänkandet. Justitieutskottet talar om jämställdhetens nödvändighet även i vad gäller rättshjälp till näringsidkare och förväntar sig ett positivt förslag från utredningen. Utskottet avrundar sin skrivning med: "Någon riksdagens åtgärd till följd av motionen erfordras därför inte." Jag är inte direkt bortskämd med så mjuka formuleringar från ett utskotts sida när det gäller mina motioner. Det brukar vara raka, direkta avstyrkanden.

Även om jag upplever denna skrivning som en framgång är det viktigt att det nu händer någonting.

Det är ett dokumenterat faktum att många näringsidkare inkomstmässigt står att finna bland den grupp medborgare som vi brukar beteckna som låginkomsttagare. Är man privatperson har man rätt till rättshjälp. Har man valt att syssla med företagsamhet, att bli företagare, ställs man utanför den här lagen, även om man är låginkomsttagare. Är detta jämställdhet? Nej, naturligtvis inte. I jämställdhetens namn måste en ändring komma till stånd.

Nu tycker jag mig kunna läsa mellan raderna i utskottsbetänkandet att en förändring är på gång. Denna min förhoppning hoppas jag skall infrias, och jag har därför inget yrkande. Jag tror nämligen, herr talman, att viljan att rätta till detta missförhållande är större nu när vi har en borgerlig regering än den var när den socialdemokratiska regeringen styrde och ställde i det här landet.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Det är herr Sörensons anförande som föranleder mig att gå upp i talarstolen. Han menade att rättshjälpsreformen bara kommer de välsituerade till del, och att de som verkligen behöver hjälp, dvs. folk med små inkomster, inte kan dra nytta av reformen. Jag tycker att det är en mycket oriktig kritik. Det är en kritik mot förre justitieministern Geijer. Han är faktiskt värd ett bättre öde än att få den kritik som herr Sorenson riktar mot honom. Det var under justitieminister Geijers tid som vi tog rättshjälpsreformen – 1972. Alla vi som deltog i behandlingen här i kammaren då var införstådda med att rättshjälpsreformen måste bättras på litet undan för undan. Vi skulle då sätta den i sjön. Det var bråttöm, tyckte vi, men om det skulle visa sig att tillämpningen gick snett skulle vi rätta till det.

Redan från början var det en stor grupp i den här kammaren som ansåg att det var alldeles fel att näringsidkare inte skulle få komma med, det som Filip Fridolfsson här har understrukit och som verkligen är en orättvisa. Men den uppfattningen fick vi inte gehör för.

Det har gjorts litet ändringar undan för undan, och de har varit till båtnad för dem med lägre inkomster. Redan innan lagen kommit i tillämpning fattade riksdagen beslut om att en större del av förvaltningsärendena skulle inlemmas under rättshjälpslagen. Vi tyckte att det var riktigt.

Vi kom också snart till den uppfattningen att kostnader som uppkom innan man hade lämnat in en ansökan om rättshjälp i vissa fall skulle kunna betalas av rättshjälpen. Det kom rätt snart fram att det var orimligt att, när en människa gick till advokat, vederbörande biträde inte fick ersättning av rättshjälpen för de saker man diskuterat just vid första

tillfället utan att den part som sökte advokat själv fick betala – därför att ansökan inte hade kommit in. Det rättade vi till, och det var vi också eniga om.

Vi har också rättat till ett annat missförhållande och genomfört att rättshjälpsnämnderna skall arbeta på avdelningar – för att man snabbare skall komma till resultat. Det har varit långa köer, och därför har vi också rättat till det.

1975 tog vi också ett viktigt beslut, nämligen att rättshjälp skulle få lämnas till skiftesman vid bodelning. Det var också ett sätt att se till att mer rättvisa kom i dagen – en rättvisa som vi tyckte att inte minst människor med lägre inkomster skulle ha.

Vi har också under de allra senaste åren beslutat om en annan lag, nämligen rörande rättegång i tvistemål om mindre värden. I ett sådant ärende kan man gå till advokat och snabbt få resultat. Det behövs inte en lång invecklad rättegång, utan en advokat och vederbörande klient kan komma överens snabbt, varefter ärendet går till domstol – och man når resultat snabbt. Det är också ett sätt att hjälpa inte minst de mindre bemedlade.

Sedan är jag införstådd med, herr Sörenson, att här behövs information liksom vid tillämpningen av andra lagar – i det avseendet kanske det har brustit. Det vill jag visst inte sticka under stol med, utan här bör ges bättre information. Jag håller med herr Sörenson om att det kanske är just de mindre välsituerade som inte nås av informationen i sådana här frågor. Det är inte minst riksdagens och myndigheternas skyldighet att se till att denna information kommer fram. Men med den skrivning utskottet gjort tror vi att man kan bortse från de betänkligheter som herr Sörenson har. Vi förlitar oss på den här utredningen. Den har vi från den borgerliga sidan velat ha till stånd för länge sedan, men socialdemokraterna har skjutit det hela framför sig. Häromåret, jag tror att det var 1975, fick vi en utredning till stånd. Den har lovat att lägga fram ett betänkande i början av sommaren. Vi hoppas att den borgerliga regeringen sedan så snart som möjligt lägger fram lagförslag, så att vi kan komma till rätta med de problem som Filip Fridolfsson fört fram – och även ta bort en del trubbigheter som herr Sörenson nämnde. Det kan ligga en viss riktighet i det han anförde.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon lång diskussion. Jag noterar att både herr Fridolfsson och herr Johansson i Växjö uppfattar det så att det finns en mängd låginkomsttagare bland näringsidkare. Jag noterar också att herr Fridolfsson litar mer på den nuvarande regeringen när det gäller möjligheterna att hjälpa den gruppen av människor. Det var inte i första hand den gruppen av människor som jag tänkte på i min motion. Men om det finns grupper som har verkligt stora behov är det

Torsdagen den
10 mars 1977

*Koppling i hyresav-
tal av hyra av
bostad och hyra av
bilplats*

klart att de skall finnas med bland dem som kommer i åtnjutande av hjälp. Jag bestrider alltså inte att det kan finnas små människor som kan behöva rättshjälp också bland näringsidkarna. Är det rimligt skall de naturligtvis ha det.

Men det var andra grupper som jag räknade upp i en katalog. Det var intressant att höra att herr Johansson i slutet av sin genomgång av det materialet ansåg att de grupper som jag räknade upp skall komma med och få sina synpunkter beaktade enligt tilläggsdirektiven. När vi återkommer till riksdagen till hösten får vi väl se vilket material som läggs fram för oss. Det kommer att bli utslagsgivande för hur vi motionärer skall ställa oss i dessa frågor i fortsättningen.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag skulle bara lämna beskedet att jag tog till orda i egenskap av motionär, inte som talesman för herr Sörensons uppfattning.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag hade heller inte väntat mig att herr Fridolfsson skulle göra sig till talesman för något av de förslag som jag ställer här i riksdagen – det hade varit en orimlighet!

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 24 Koppling i hyresavtal av hyra av bostad och hyra av bilplats

Föredrogs lagutskottets betänkande 1976/77:15 med anledning av motion om förbud mot koppling i hyresavtal av hyra av bostad och hyra av bilplats.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:244 av herr Claesson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag till sådan ändring av hyreslagstiftningen att bostadshyresgäst utan bil inte kunde tvingas att hyra bilplats genom kopplat avtal.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:244.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Är det rimligt att den som hyr en bostadslägenhet men inte har bil ändå skall betala hyra för den parkeringsplats som hör till lägenheten?

Det är frågeställningen i en motion som vpk väckt och som nu har

Torsdagen den
10 mars 1977

*Koppling i hyresav-
tal av hyra av
bostad och hyra av
bilplats*

behandlats av lagutskottet. För oss i vpk är svaret klart. Vi anser detta orimligt och begär därför en lagändring så att en sådan koppling i hyresavtal blir förbjuden.

I utskottsbetänkandet hänvisas till byggnadsstadgan som ålägger husägaren att ordna utrymme för parkering. Kostnaderna för det behöver inte drabba husägaren, framhålls det också. Detta kan väl vara rimligt. Det har vi inte heller berört i vår motion. Vad vi har sagt är att bilismen bör bära sina kostnader. Det bör således stå ägaren till en fastighet fritt att ta ut parkeringsavgift för den tomtyta som han måste avsätta för ändamålet. Men den skall tas ut av den som har bil! Det är ett helt oacceptabelt förhållande att människor som av skilda skäl inte kan eller vill hålla sig med bil ändå skall belastas med hyra för parkeringsplats.

Utskottet hänvisar också till hyreslagens bestämmelser om villkorsprövning och till generalklausulen i avtalslagen. Villkor i hyresavtal kan prövas enligt dessa bestämmelser. Så har skett i ett fåtal fall, och då har det inte ansetts fel att koppla hyra av bostad och hyra av parkeringsplats till varandra. Den enskilde hyresgästen har således förlorat i dessa fall.

Utskottet vill nu avvakta ytterligare erfarenheter så att en fast praxis kan utvecklas. Det betyder såvitt jag kan förstå att utskottet lägger på den enskilde konsumenten, hyresgästen, att själv ta initiativ och protestera genom att t. ex. säga upp hyreskontraktet för sin lägenhet för att få prövat om ett sådant kopplingsavtal är skäligt. Hur många hyresgäster vågar ta ett sådant steg? Hur många har läst och känner till dessa lagbestämmelser? Har utskottet tänkt på det? Det förefaller mig som om utskottet mer månar om fastighetsägarens rätt att få ersättning för sin uthyrda tomtmark än om hyresgästernas rätt att slippa betala för ett utrymme som de inte vill ha.

Hyreslagstiftningen skall vara ett skydd för framför allt hyresgästerna. Den bör därför ges en sådan utformning att uppenbara orättvisor inte kan ske med stöd av lagen. Kopplingen mellan hyra av bostad och hyra av bilplats är en solklar orättvisa mot de hyresgäster som inte har bil.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1976/77:244.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Återigen har riksdagen att ta ställning till vpk-kravet om att i lagstiftningen införa förbud mot koppling i hyresavtal av hyra av bostad och hyra av bilplats. Jag vill erinra om att riksdagen så sent som den 6 april i fjol med stor majoritet avvisade ett likalydande motionskrav.

Lagutskottet hemställer även i år att detta yrkande avslås. Våra motiv för avslag är nu liksom tidigare följande:

1. Ett visst antal bilplatser måste iordningställas vid byggande av flerfamiljshus, och någon måste betala kostnaderna för dessa.
2. Inom ramen för nuvarande lagstiftning finns det möjligheter att få sådana avtalsvillkor som här berörs prövade.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Koppling i hyresav-
tal av hyra av
bostad och hyra av
bilplats*

3. En översyn av viss lagstiftning pågår vilken kan komma att stärka hyresgästernas ställning.

4. Problemet med kopplingsvillkor synes enligt utskottet i första hand böra lösas genom förhandlingar mellan parterna på hyresmarknaden.

Ordningställande av bilplatser föreskrivs i byggnadsstadgan som villkor för byggnadslov vid uppförande av flerfamiljshus. Det skall finnas tillräckligt stort utrymme för parkering av bilar för dem som bor i huset eller i övrigt vistas på tomten och för verksamhet som bedrivs där.

Kostnaderna för bilplatser måste liksom de allra flesta kostnader för ett hus och vad därtill hör täckas av hyresintäkter. Detta framhölls även genom uttalanden i propositionen när förslaget till byggnadsstadgan framlades.

Herr Claeson menar i sin motion och herr Söderqvist i sitt anförande att den som är utan bil inte skall behöva betala för bilplats. Visst kan detta förefalla skäligt, men att därför införa ett generellt undantag i lagstiftningen är något helt annat. Sedan platser ordnats i den utsträckning som samhället kräver genom bestämmelserna i byggnadsstadgan måste ju några betala för dem även om det inte för tillfället, med hänsyn till familjesammansättning o. d., finns behov av samtliga platser.

Förhållandena inom en familj kan ju ganska snart ändras. Annan familjemedlem än den formelle hyresgästen kan skaffa sig bil, någon som under längre eller kortare tid är inneboende i familjen kan behöva en bilplats. Likaså kan någon i familjen låna bil under viss tid och därför behöva ha en uppställningsplats för bilen. Att i lagstiftningen införa regler om generellt undantag för alla hyresgäster som är utan bil kan knappast vara lämpligt eller möjligt. I stället får den som anser att kopplingen i hyresavtalet för hans del kan betraktas som oskälig försöka att inom ramen för lagstiftningen få ändring av villkoren.

Herr talman! Jag är därmed över på det andra motivet för avslag på motionen, nämligen de jämningsmöjligheter som finns inom nuvarande lagstiftning. Enligt hyreslagen, alltså 12 kap. jordabalken, kan prövning komma upp i samband med förlängningstvist föranledd av hyresvärdens uppsägning eller vid tvist om hyresvillkoren föranledd av hyresgästens uppsägning för villkorsändring enligt 54 §. Vid sådan prövning kan hyresgäst befrias från hyresvillkor som anses stridande mot god sed i hyresförhållanden eller eljest obilligt.

Prövning av villkor i hyresavtal kan också ske enligt avtalslagens generalklausul, som trädde i kraft den 1 juli i fjol. Enligt denna paragraf får nämligen avtalsvillkor jämkas eller lämnas utan avseende "om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt". Denna paragraf ersatte bl. a. 64 § hyreslagen där det hette att villkor fick jämkas eller lämnas utan avseende om hyresvillkoren uppenbarligen stred mot god sed eller eljest var otillbörliga. Jämför vi den gamla och den nya utformningen har utan tvivel hyresgästernas ställning stärkts genom att kraven för ändring av avtalsvillkoren blivit

mindre i och med att det nu räcker att villkoren är oskäligen; tidigare gällde att de uppenbarligen skulle strida mot god sed.

Någon fast praxis i fråga om jämkning av kopplingsvillkor har, som herr Söderqvist påpekade, ännu inte utvecklats; lagen har ju endast gällt sedan den 1 juli i fjol. Att under sådana förhållanden nu begära ändring i lagstiftningen på området är inte aktuellt.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis även att det pågår översyn av viss lagstiftning på det berörda området. Så sent som den 3 februari överlämnade regeringen till lagrådet förslag om ändring i avtalsvillkorslagen. I lagrådsremissen föreslås att lagens tillämpningsområde utvidgas. Som exempel på områden där speciellt behov av villkorsgranskning föreligger nämns rätt till garage och parkeringsplats.

Ett annat exempel på pågående översyn av lagstiftningen är det i höstas av hyresrättsutredningen framlagda betänkandet Hyresrätt I, i vilket en lagfäst kollektiv förhandlingsrätt för hyresgäster föreslås. Detta betänkande remissbehandlas f. n., och riksdagen bör inte föregripa regeringens ställningstagande. Hyresrättsutredningens arbete fortsätter, och två ytterligare betänkanden väntas, dels om lokalhyresgästernas förhållanden, dels om bl. a. proceduren i förlängnings- och villkorstvister.

Herr talman! Mot bakgrund av gällande lagar och pågående lagstiftningsarbete anser jag inte att det finns anledning för riksdagen att begära i motionen krävd ändring av hyreslagstiftningen, varför jag yrkar avslag på motionen och bifall till lagutskottets hemställan.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill i tur och ordning ta upp de olika punkter som herr Olsson i Sundsvall berörde.

Herr Olsson säger, precis som det står i utskottsbetänkandet, att det i byggnadsstadgan föreskrivs att ett visst antal bilplatser skall ordnas för varje fastighet. Detta är gott och väl. Det finns en massa bestämmelser som en fastighetsägare är skyldig att följa när det gäller anordningar för hyresgästernas bekvämlighet eller trivsel. Det finns sålunda bestämmelser om lekplatser, tvättstugor och liknande. Men skillnaden är att man när det gäller bilplatser kopplat denna skyldighet för fastighetsägaren till bostaden. Det finns inget annat exempel på en sådan koppling när det gäller andra skyldigheter som fastighetsägaren har.

Detta drabbar ovedersägligen de människor som inte har bil. Det finns avskräckande exempel. Jag kan ta ett exempel från min egen kommun, Uppsala, där man byggde ett stort och pampigt parkeringshus mot avrådanden från en massa olika håll. Det visade sig ganska snart att man inte kunde fylla detta parkeringshus, och det uppstod väldiga förluster. Då anvisade man hyresgäster i kvarteren runt omkring bilplatser i detta parkeringshus, och på det sättet fick hyresgästerna vara med och betala hyran för det tabernakel som hade slagits upp.

Ett annat exempel har jag fått av herr Claesson, som skrivit denna motion. Det exemplet är från Södertälje, där man byggde om ett gammalt

*Koppling i hyresav-
tal av hyra av
bostad och hyra av
bilplats*

bostadskvarter och inrättade speciella lägenheter för pensionärer. I det sammanhanget byggde man även parkeringsplatser. Ett mycket stort antal av dessa pensionärer hade inte bil och avsåg naturligtvis heller inte att skaffa sig någon.

Det finns alltså avskräckande exempel. Den här kopplingen kan inte vara rättvis.

Herr Olsson talade vidare om prövningsrätten. Som jag sade i mitt första anförande lägger man här initiativet på lägenhetsinnehavaren. Det är gott och väl för herr Olsson, som känner till alla lagar och bestämmelser. Men hur många vanliga hyresgäster i våra nya förorter känner till dessa lagar och bestämmelser, och hur många vågar säga upp hyresavtalet beträffande sin lägenhet för att få till stånd en prövning när det gäller parkeringsplatsen? Det säger sig självt att bara ett mycket litet antal människor kan agera på det sättet. Därför bör kopplingsavtalet tas bort, så att det inte åligger den enskilde att begära prövning.

När det gäller den sista punkten är det gott och väl att en prövning pågår. Man kan bara hoppas att den skall leda till att kopplingen tas bort.

Som det nu är har vi här en orättvisa, och den bör avskaffas. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Det som nämndes om svårigheterna att känna till lagar och förordningar gäller inte enbart bestämmelserna i hyreslagstiftningen utan lagstiftningen i största allmänhet, där vi såsom politiker och andra har ett ansvar för att information går ut. Vi får emellertid komma ihåg att organisationer på olika områden i detta fall hjälper medborgarna. Vi kan räkna med att Hyresgästernas riksförbund kan hjälpa hyresgästerna att utnyttja de bestämmelser som finns i lagen. Beträffande Hyresgästernas riksförbund vill jag också framhålla att förbundet var positivt till förslaget om en ändring av generalklausulen – den ändring som jag refererade i mitt anförande – och ansåg förslaget innebära en klar förstärkning av bostadskonsumenternas rättsskydd.

Det är emot riksdagens sätt att arbeta att begära ändring av en lag, innan den har börjat tillämpas. Vi måste vänta och se vad lagbestämmelserna kommer att medföra.

Det går inte att lagstifta i detalj om allting. I mitt anförande nämnde jag hastigt olika exempel på att en familj, som vid ett tillfälle inte har bil och då skulle slippa att betala för bilplats, ganska snart därefter på grund av ändringar i familjeförhållandena kan få behov av en bilplats.

Herr Söderqvist nämnde andra gemensamhetsanordningar i hyreshus och sade att detta är den enda gemensamhetsanordning som redovisas särskilt. För tvättstugor betalas en viss avgift, men jag gissar att den avgiften inte täcker hela kostnaden, t. ex. kapitalkostnaden, för den delen av huset. Den ingår liksom kostnaden för lekplatser i hyran. På samma sätt tror jag att parkeringsplatserna på något sätt måste betalas av hy-

resgästerna. Det måste finnas så många parkeringsplatser att de räcker åt dem som bor i huset och andra som vistas där och så att bilarna inte ställs upp på olämpliga platser.

Jag refererade i mitt anförande till lagbestämmelserna och de praktiska svårigheterna i detalj inom detta område. Är vi överens om att hyresgästerna tillsammans ändå måste betala för dessa parkeringsplatser, kan vi inte införa den lagstiftning som vpk begär. Vi får se huruvida man inom ramen för lagstiftningen om oskäligen avtalsvillkor kan anse det vara oskäligt att människor som uppenbarligen inte kommer att ha bil ändå skall betala för bilplats. Den saken får vi ta upp när lagen har börjat tillämpas och en praxis har utvecklats.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 244 av herr Claesson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 244.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	269
Nej	–	14
Avstår	–	2

§ 25 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1976/77:16 med anledning av motion om godtrosförvärv av stöldgods

1976/77:17 med anledning av motion om samtycke till adoption

1976/77:18 med anledning av motion om ändring av reglerna för utfärdande av intyg rörande näringsverksamheten vid ansökan om företagsinteckning

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Koppling i hyresav-
tal av hyra av
bostad och hyra av
bilplats*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål.
m. m.*

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till allmänna kulturändamål samt teater, dans, musik, bildkonst, arkiv, kulturminnesvård ävensom vissa museer m. m. jämte motioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 2 (Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under punkten B 4 (s. 24–27) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 9 325 000 kr.

Vissa av de kulturändamål till vilka medel för innevarande budgetår anvisats under anslagen Bidrag till vissa ändamål inom statens kulturråds ansvarsområde och Bidrag till särskilda kulturella ändamål hade i årets budgetproposition sammanförts under ett nytt anslag med rubriken Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer. Under detta nya anslag hade bl. a. beräknats dels en sammanlagd medelsanvisning av 1 850 000 kr. till Folkparkernas centralorganisation och Folkparkernas artistförmedling, dels ett belopp av 2 000 000 kr. till centrumbildningar på teaterns, dansens, musikens, filmens, bildkonstens och litteraturens områden.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:742 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående behovet av ökat bidrag till Folkparkernas artistförmedling,
2. att riksdagen beslutade att till Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 9 825 000 kr.,

1976/77:758 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att anslaget under B 4 i vad gällde Folkparkernas centralorganisation samt Folkparkernas artistförmedling höjdes med 500 000 kr. till vardera eller sammanlagt med 1 000 000 kr.,

1976/77:759 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att anslaget under B 4 till centrumbildningar på tea-

terns, dansens, musikens, filmens, bildkonstens och litteraturens områden höjdes med 1 664 000 kr. (yrkande 1), samt

1976/77:1125 av herr Boo m. fl. (c, m, fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1976/77:742, yrkande 1, angående behovet av ökat bidrag till Folkparkernas artistförmedling,

b. beträffande frågan om ett i förhållande till vad som föreslagits i propositionen ökat bidrag till Folkparkernas artistförmedling avslå motionerna 1976/77:742, yrkande 2, och 1976/77:758, båda motionerna såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som föreslagits i propositionen ökat bidrag till Folkparkernas centralorganisation skulle avslå motionen 1976/77:758, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen beträffande frågan om ett i förhållande till vad som föreslagits i propositionen ökat bidrag till centrumbildningar skulle avslå motionen 1976/77:759, yrkande 1, såvitt nu var i fråga,

4. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1976/77:100 samt med avslag på motionerna 1976/77:742, yrkande 2, 1976/77:758 och 1976/77:759, yrkande 1, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 9 325 000 kr.,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1125 angående verksamheten vid kulturgården Svenssons Loge.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande frågan om en ökning av medelsanvisningen till Folkparkernas artistförmedling av herrar Andersson i Lycksele, Leander, Green, Sörenson, Alsén och Bladh samt fröken Öhrsvik (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med bifall till motionen 1976/77:742, yrkande 1, som sin mening ge till känna för regeringen vad i motionen anförts angående behovet av ökat bidrag till Folkparkernas artistförmedling,

b. beträffande frågan om ett i förhållande till vad som föreslagits i propositionen ökat bidrag till Folkparkernas artistförmedling med bifall till motionerna 1976/77:742, yrkande 2, och 1976/77:758, båda motionerna såvitt nu var i fråga, besluta att 500 000 kr. utöver vad som beräknats i propositionen skulle anvisas för detta ändamål.

2. beträffande anslagsbeloppet av herrar Andersson i Lycksele, Leander, Green, Sörenson, Alsén, Bladh samt fröken Öhrsvik (samtliga s) som – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av propo-

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

sitionen 1976/77:100 och med bifall till motionerna 1976/77:742, yrkande 2, och 1976/77:758 i vad avsåg Folkparkernas artistförmedling ävensom med avslag på motionen 1976/77:758 i vad avsåg Folkparkernas centralorganisation och motionen 1976/77:759, yrkande 1, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 9 825 000 kr.

Punkten 4 (Bidrag till Svenska riksteatern)

Regeringen hade under punkten B 10 (s. 38–42) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska riksteatern för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 53 436 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:744 av herr Biörck i Värmdö (m) och fru Sundberg (m),

1976/77:962 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Bidrag till Svenska riksteatern anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 75 000 kr. förhöjt anslag av 53 511 000 kr. för barnkonsulentens verksamhet (yrkande 8), samt

1976/77:1123 av fru Backberger (vpk) och herr Hermansson (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att säkra Cullbergbalettens existens,

2. att riksdagen under punkten B 10 i budgetpropositionen, bilaga 12, anvisade ett med 700 000 kr. förhöjt anslag till Svenska riksteatern – Cullbergbaletten.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 samt med avslag på motionerna 1976/77:962, yrkande 8, och 1976/77:1123, yrkande 2, till Bidrag till Svenska riksteatern för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 53 436 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:744 och 1976/77:1123, yrkande 1.

Reservation hade avgivits

3. beträffande frågan om anvisande av medel till barnkonsulentverksamhet av herrar Andersson i Lycksele, Leander, Green, Sörenson, Alsén och Bladh samt fröken Öhrsvik (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 och med bifall till motionen 1976/77:962, yrkande 8, samt med avslag på motionen 1976/77:1123, yrkande 2, till Bidrag till Svenska riksteatern för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 53 511 000 kr.

Punkten 7 (Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper)

Regeringen hade under punkten B 15 (s. 58–59) föreslagit riksdagen

att till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 9 100 000 kr.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:759 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att anslaget under B 15, fria teater-, dans- och musikgrupper höjdes med 2 665 000 kr. och sammanlagt uppgick till 11 765 000 kr. (yrkande 2), samt

*Anslag till allmänna
kulturändamål.
m. m.*

1976/77:1127 av herr Eriksson i Ulfaby (c) och herr Nordin (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:759, yrkande 2, till Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 9 100 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1127.

Punkten 10 (Vissa bidrag till bildkonst)

Regeringen hade under punkten B 26 (s. 86–87) föreslagit riksdagen att till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 4 330 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:743 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen till Vissa bidrag till bildkonst anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 4 630 000 kr., varvid bidraget till Konstfrämjandet skulle utgå med 3 350 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:743 till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 4 330 000 kr.

Reservation hade avgivits

4. beträffande frågan om en ökning av bidraget till Konstfrämjandet av herrar Andersson i Lycksele, Leander, Green, Sörenson, Alsén och Bladh samt fru Rönnung (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 och med bifall till motionen 1976/77:743 till Vissa bidrag till bildkonst för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 4 630 000 kr.

Punkten 12 (Bidrag till vissa arkiv)

Regeringen hade under punkten B 34 (s. 109–110) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa arkiv för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 1 058 000 kr.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1976/77:101 av herr Olsson i Edane m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen att vid prövning av anslag till Emigrantregistret i Karlstad höja föreslaget anslag med 35 000 kr. till totalt 80 000 kr., och

1976/77:755 av herr Norrby m. fl. (c, m, fp), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av anslaget Bidrag till vissa arkiv som sin mening gav regeringen till känna att den planerade verksamheten vid Emigrantregistret borde säkerställas.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

a. med bifall till propositionen 1976/77:100 och med avslag på motionen 1976/77:101 till Bidrag till vissa arkiv för budgetåret 1977/78 anvisa ett anslag av 1 058 000 kr.,

b. med anledning av motionen 1976/77:755 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet beträffande Emigrantregistret i Karlstad anfört rörande utredning och bidrag.

Reservation hade avgivits

5. beträffande frågan om ökat bidrag till Emigrantregistret i Karlstad av herrar Andersson i Lycksele, Leander, Green, Sörenson, Alsén och Bladh samt fru Rönnung (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:100 och motionen 1976/77:755 samt med bifall till motionen 1976/77:101 till Bidrag till vissa arkiv för budgetåret 1977/78 anvisade ett anslag av 1 093 000 kr.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få säga någonting i anledning av de socialdemokratiska reservationerna 1–5 på s. 19–22 i betänkandet. Jag vill redan från början yrka bifall till samtliga fem reservationer. Jag skall närmare utveckla synpunkter på reservationerna 1–4. När det gäller reservationen 5 kommer herr Olsson i Edane att lämna närmare synpunkter.

Låt mig först bara notera rent allmänt att årets budgetproposition innehåller en i och för sig glädjande uppräknning av anslagen till kulturändamål. Men det är ju långt till de ofstast väl underbyggda förslag som ligger i botten för propositionen och som kommer från statens kulturråd.

I det utskottsarbete som föregått utskottsbetänkandet kunde man spåra en praktiskt taget total ovilja från de borgerliga representanternas sida att ta sakskalet och föra en konstruktiv diskussion grundad på de motiv som återfinns i ett flertal av de motioner som utskottet haft att behandla. Det är egentligen bara på en enda punkt där utskottet, i varje fall hittills, funnit anledning att korrigera propositionen. Det är egendomligt nog

i anslutning till en centerpartistisk motion med i och för sig väl underbyggda krav på ökade anslag till Föreningen Norden. I övrigt har man inte på någon punkt velat lyssna till, än mindre medverka i välmotiverade uppräknings på några anslagsposter.

Jag skall så beröra reservationen om kulturverksamhet inom organisationer. Där finns en socialdemokratisk motion om medelsanvisning till Folkparkernas artistförmedling. Bakom den frågan ligger ett ärende som var uppe vid förra riksmötet och som gällde avgiftsfri artistförmedling i allmänhet. Däri ingick frågor som tangerade kulturområdet. I samband med detta blev det en rätt omfattande diskussion i kammaren, föranledd av i första hand yttranden från kulturutskottet i samband med det betänkande som lades fram av dåvarande inrikesutskottet. I kulturutskottets yttrande kunde man spåra mycket bestämda uttalanden bl. a. från centerpartiet, framför allt från herr Sundman tror jag, där man strök under det viktiga i Folkparkernas artistförmedlings verksamhet. Man utvecklade på ett välmotiverat sätt, som jag ser det, att Folkparkernas artistförmedling tjänade syftet att motverka en påtaglig kommersialisering när det gällde olika kulturutbud, framför allt mot folkrörelseorganisationerna. Folkrörelsernas artistförmedling arbetar ju mycket med kulturförmedling just till folkrörelseorganisationer av olika slag. Kulturrådet räknar i sina petita med att folkparkerna i sin allmänna verksamhet blir utsatta för en kostnadsfördyring som under kommande budgetår uppskattas till 200 000 kr. Budgetpropositionen innebär en uppräknings av anslaget till folkparkerna på totalt 500 000 kr. Det är alltså fråga om 300 000 kr. totalt i nya, färskas pengar till folkparkernas verksamhet. Dessa skall användas dels för den allmänna verksamheten, dels för den artistförmedlande verksamheten.

Kulturrådet har nu räknat ut, att om den artistförmedlande verksamheten skall göras kostnadsfri – och det är egentligen det som är det principiellt intressanta – så behövs det härför 1 685 000 kr. Så mycket skulle det kosta om Folkparkernas artistförmedling skulle kunna bedriva sin verksamhet utan att ta ut några avgifter. Då kan man ju förstå hur litet det kan bli över av de 500 000 kr. som allmänt anvisas i årets budgetproposition. Man kan alltså inte säga att det anslaget medverkar till att förbättra folkparkernas möjligheter att bedriva artistförmedlingen. Detta tycker jag är anmärkningsvärt, inte minst mot bakgrund av att man från centerpartiet uttryckte sig så välvilligt i denna fråga vid förra riksmötet.

Om man följer yrkandet i den reservation som jag här talar om, så innebär det att det avsätts ytterligare 500 000 kr. till folkparkerna. De pengarna skulle då gå just till artistförmedlingen. Det är i och för sig en begränsad summa, sedd mot nämnda 1,6 miljoner, men det skulle ändå innebära en avsevärd förbättring av situationen jämfört med om riksdagen följer propositionens förslag på denna punkt.

Med det anförda har jag velat motivera vårt ställningstagande, som är föranlett av reservationerna 1 och 2.

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Reservationen 3 handlar om barnteaterkonsulentverksamheten. Det belopp som där yrkas, ett ytterligare anslag på 75 000 kr., kan synas litet, och det är också vad man från borgerligt håll i kulturutskottet har stannat för som motiv när man avstyrkt förslaget. Det är ett så försvinnande litet belopp vi begärt, med hänsyn till att Riksteatern för kommande budgetår får ett anslag på 53 miljoner, att man menat att de 75 000 kronorna för en utveckling av barnteaterkonsulentens arbete bör kunna tas fram inom ramen för de 53 miljonerna. Vi menar dock att den slutsatsen tyvärr saknar grund, och det framgår också med all önskvärd tydlighet av vad som står på s. 42 i bil. 12 i budgetpropositionen. Där säger nämligen statsrådet så här, när han talar om anslaget till Riksteatern:

”Den av mig föreslagna ökningen av bidraget till Riksteatern bör bl. a. ge teatern möjlighet att erbjuda finskspråkig befolkning finskspråkiga föreställningar i avvaktan på att statens kulturråd slutför utredningen om en utbyggd finskspråkig teaterverksamhet i Sverige. För samarbete med Operan när det gäller ökat framträdande med Cullbergbaletten har jag beräknat 50 000 kr. Vidare har jag beräknat medel så att det blir möjligt för Riksteatern att anställa ytterligare scentekniker.”

Här är det alltså fråga om ett anslag som, även om det är 53 milj. kr. stort, redan är in-tecknat i en rad småposter. Därför finner vi det vara nödvändigt med detta yrkande om ytterligare 75 000 kr. för barnteaterkonsulentverksamheten. Vi upplever det som mycket viktigt att riksdagen går vidare från de många och mångordiga principiella deklARATIONERNA om angelägenheten av barnkulturell aktivitet och verkligen tar konsekvenserna av det talet på någon punkt och ger ett reellt innehåll åt det talet. Här finns nu ett underbyggt förslag, som man kan knyta an till och verkligen nå en verksamhet som vi anser vara mycket värdefull. Barnkulturen säger man från flertalet håll ja till i princip, men den får tydligen inte kosta pengar. Vi menar dock att detta är nödvändigt, om det skall bli något av den verksamheten.

Så några ord om reservationen 4, som gäller vissa bidrag till bildkonst, i detta fall bidrag till Konstfrämjandet. I utskottsmajoritetens skrivning pekar man på att det tidigare budgetår har gjorts uppräknings av anslaget till Konstfrämjandet, och detta är riktigt. Den uppräknings har varit väl motiverad och väl underbyggd. Men man skall vara medveten om att de pengar som där har tillkommit för innevarande budgetår syftar till att utveckla Konstfrämjandets verksamhet i första hand när det gäller centralorganisationen och att bestrida de kostnader som man där har.

Många behov har för resten varit eftersatta genom åren. Den anslagsökning som man nu önskar skall komma Konstfrämjandet till del i större utsträckning än vad som föreslås i propositionen är framför allt avsedd att användas för att effektivisera och utveckla den regionala och lokala verksamheten genom utbildningsverksamhet osv. Man skulle därigenom få ökad möjlighet att nå ut till de människor som har svårt att komma i kontakt med det kulturutbud som finns i de gängse former vi tillämpar i dagens samhälle. Det är alltså fråga om en folkrörelse-

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

aktivitet som skulle kunna nå ut till människorna i vidare mening än genom den aktivitet som Konstfrämjandet tidigare kunnat utveckla. Det är anmärkningsvärt att de borgerliga partierna, kanske framför allt centerpartiet som ju talar för decentralisering och annat i den riktningen, inte vill vara med och stödja vårt förslag, när de pengar som äskats skall gå just till en i högre grad än tidigare decentraliserad verksamhet på det här området. Från socialdemokratiskt håll menar vi att det ytterligare anslag på 300 000 kr. som vi föreslår i vår reservation är väl motiverat.

Får jag, herr talman, i det sammanhanget bara peka på ett förhållande som jag tycker är en smula anmärkningsvärt. På s. 86 i bil. 12 till budgetpropositionen finns en tabell och en text som talar om vilka medel som har äskats för Konstfrämjandet från kulturrådets sida. Där framgår att kulturrådet har äskat 1 766 000 kr. i ökade anslagsmedel till Konstfrämjandet. Kulturrådet räknar här med att 241 000 kr. av detta anslag utgör kompensation för pris- och löneökningar. Nu föreslås i propositionen att Konstfrämjandet skall få en total anslagsökning med 350 000 kr. Det är alltså fråga om en realökning på knappt 100 000 kr. Det innebär ungefär 20 % i uppräknning av anslaget i förhållande till vad kulturrådet har äskat.

Samtidigt är en parallellorganisation – om jag får använda det uttrycket – som heter Sveriges konstföreningars riksförbund föremål för en betydligt välvilligare behandling. Här har kulturrådet äskat 274 000 kr., och man har räknat med att 49 000 kr. av det beloppet utgör kompensation för pris- och löneökningar. För denna organisation finns i budgetpropositionen upptaget 150 000 kr. i nya, friska pengar. Det innebär 55 % av det av kulturrådet äskade anslaget.

Jag upplever detta som en klar diskriminering av en folkrörelseorganisation, i det här fallet Konstfrämjandet, som genom åren har betytt så ofantligt mycket när det gäller att föra ut en kvalitativt acceptabel bildkonst till de många människorna. I ett läge när Konstfrämjandet är berett att, som jag sade, gå vidare för att nå de många människorna, då säger de borgerliga nej. Jag tycker att detta är beklagligt.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har till årets riksdag lagt fram en rad motioner som behandlar problem på kulturpolitikens område. I annat sammanhang får jag därför tillfälle att återkomma med mera allmänna synpunkter på kulturpolitikens aktuella problem och inriktning. Vi har emellertid också en rad punktmotioner. Vi har t. ex. begärt anslag till det s. k. tältprojektet – men denna motion har tyvärr avslagits av riksdagen. Vi har krävt ökade anslag till barnkulturen och till centrumbildningarna och de fria teater-, musik- och dansgrupperna. Vi har krävt ökade anslag till Folkparkernas centralorganisations verksamhet, och vi har begärt anslag för att säkra Cullbergbalettens existens. Två av dessa motioner skall jag ta upp här. Den tredje motionen, som också behandlas

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

i utskottets betänkande och som gäller ökade anslag till folkparkerna, kommer att motiveras av herr Hagberg i Borlänge.

Centrumbildningarna och de fria teater-, musik- och dansgrupperna har redan spelat en väldigt betydelsefull roll när det gällt att vitalisera och demokratisera kulturlivet i vårt land. De startade i blygsamt format men har utvecklats kraftigt. Deras målsättning har varit dels att bryta kulturarbetarnas isolering, dels att nå nya publikkategorier. Det har de också lyckats med. Det har varit fackföreningar, skolungdomar, publik på ungdomsgårdarna, pensionärer, intagna på olika typer av anstalter osv. Deras målsättning har varit den helt riktiga att kulturen inte skall vara en angelägenhet enbart för en liten elit kulturarbetare som ständigt möter samma lilla elitpublik. Den uppsökande form av kulturverksamhet som de arbetar med är numera ett uppskattat inslag i svenskt kulturliv.

Jag vill erinra om att de fria teatergrupperna når en allt större publik. F. n. anses de svara för omkring 30 % av det totala antalet teaterföreställningar årligen. Men samtidigt får de bara 3 % av de statliga och andra ekonomiska anslag som utgår till teaterverksamheten.

En viktig sak i deras verksamhet, förutom den vitaliserande effekt de haft på kulturlivet, har varit de demokratiska arbetsformer som tillämpats, särskilt inom de fria teatergrupperna, som också vi för vår del vill stödja.

Jag vill även notera den anslagsökning som de fria grupperna och centrumbildningarna givits i årets budgetproposition. Men samtidigt måste man betona – där kan jag ansluta mig till en del synpunkter som den föregående talaren anförde – att ökningen är helt otillräcklig, både jämfört med vad de själva och vad kulturrådet anser vara nödvändigt, men framför allt vid en jämförelse mellan deras arbetsvillkor och villkoren för dem som är verksamma inom den s. k. etablerade kulturen. Jag vill peka på den stora skillnad som finns i ekonomisk standard mellan dem som arbetar i de fria grupperna – exempelvis teatergrupperna – och dem som är anställda vid stads- och regionteatrarna. Det är en mycket stor skillnad. Det är givet att man när man är ung och entusiastisk under några år kan leva på en låg standard, därför att man har lyckats att få arbeta med något som ger livet mening, men det är väldigt svårt att fortsätta med det hela livet och samtidigt klara familj, uppfostra barn och över huvud taget fungera som samhällsmedlem.

Det har gjorts en beräkning som visar den situation som medlemmarna i de fria grupperna har f. n. Man har jämfört löneläget för skådespelarna vid stads- och regionteatrarna med det läge som råder för de fria grupperna och konstaterat att om staten iklädde sig samma förpliktelser gentemot de fria gruppernas medlemmar som man åtagit sig gentemot skådespelarna vid stads- och regionteatrarna skulle anslaget till de fria grupperna komma att bestå inte av 9,1 milj. kr., som det nu blir för nästa budgetår, utan av inte mindre än 25 milj. kr. Vi tycker att det är en rimlig målsättning att komma upp till den summan. Det finns ingen som helst anledning till att de som arbetar på vissa avsnitt av kulturverksamheten

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

skall vara diskriminerade jämfört med andra grupper.

Vi vet att kulturarbetarna över huvud taget inte har någon hög inkomst eller någon hög levnadsstandard om man jämför med ett genomsnitt i samhället. Många av dem är mycket lågavlönade, många av dem har inte möjlighet att existera på sin konstnärliga och kulturella verksamhet.

Vi tycker alltså att man redan i år borde gå vidare och ge ett större anslag till de fria grupperna. Vi menar att också centrumbildningarna måste få en större anslagsökning än de fått enligt budgetpropositionen. De har också haft och har en starkt vitaliserande effekt på det svenska kulturlivet. De måste beredas möjlighet att expandera. Dessutom har vi anfört, och vi tycker att även det är ett viktigt skäl, att centrumbildningarna inte får tillräckliga anslag drabbas även de fria grupperna, eftersom deras verksamhet huvudsakligen administreras via centrumbildningarna. Detta är en realitet, och den realiteten kommer man inte ifrån genom att som utskottet gör hänvisa till att den offentliga arbetsförmedlingen skall ha ansvaret för förmedlingen även på det konstnärliga området. Den här administrerande funktionen är en realitet när det gäller centrumbildningarna – sedan må en del av riksdagens ledamöter tycka illa om dem eller inte – och det behövs pengar för att klara den, liksom det behövs pengar också till andra ändamål när det gäller centrumbildningarnas verksamhet.

Jag vill med den korta motiveringen yrka bifall till motionen 759.

Den andra motion som jag skall säga några ord om gäller anslag till Cullbergbaletten. Där föreligger förutom motionen från fru Backberger och mig även en motion av herr Biörck i Värmdö och fru Sundberg med något annorlunda motivering, men den utmynnar i sak i en hemställan om ökade anslag till Cullbergbaletten.

Jag vill betona att Cullbergbaletten har spelat en utomordentlig roll som förnyare av danskonsten i Sverige och i världen över huvud taget och som en viktig motvikt mot den slätstrukna kommersialiserade kulturproduktionen. Den har också vunnit starkt erkännande både i Sverige och internationellt. Det måste därför anses vara ett viktigt allmänt intresse att Cullbergbalettens existens och framtid tryggas.

Jag vill uttala min tillfredsställelse med att kulturutskottet har anslutit sig till dessa synpunkter. Utskottet – jag förmodar att herr Sundman utförligare kommer att motivera dess synpunkter – har samma uppfattning om Cullbergbalettens betydelse för svensk danskultur som den motionerna ger uttryck för och anför att det är "angeläget att sådana ekonomiska resurser ställs till förfogande att det bli möjligt att fortsätta verksamheten på dess konstnärligt höga nivå". Vi motionärer är mycket tack samma för vad kulturutskottet har sagt på den punkten. Det har också visat sig att under den tid som förflutit sedan motionen väcktes har de ansträngningar gett effekt som gjorts från olika håll för att få ökade anslag till Cullbergbaletten, och man kan nu notera att den får ytterligare anslag genom olika anslagsposter.

Men det finns några saker som inte har klarats. I utskottsbetänkandet

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

liksom i budgetpropositionen talas det om att 50 000 kr. har beräknats för samarbete med Operan angående ökat framträdande med Cullbergbaletten. Det är en plan som tyvärr har gått i stöpet – dock inte på grund av Cullbergbalettens inställning, utan av andra orsaker. Inom Cullbergbaletten undersöker man nu möjligheterna att få till stånd ett samarbete med Dramaten i stället, eftersom baletten behöver en fast scen i huvudstaden för att kunna utveckla verksamheten. Jag anser det helt självklart att de 50 000 kronor som det talas om i budgetpropositionen skall kunna gå till ett sådant samarbete, samtidigt som jag vill påpeka att det behövs ytterligare medel för att ett sådant nödvändigt samarbete mellan Cullbergbaletten och Dramaten skall kunna utvecklas, vilket jag tror ligger helt i linje med vad även kulturutskottet anser.

Men den fråga som återstår är också att mera varaktigt säkra Cullbergbalettens existens, och det är det andra yrkandet i vår motion, där vi begär att riksdagen hos regeringen skall hemställa om åtgärder härvidlag. Det ligger ett budgetår framför oss, och det är bra om man där har säkrat Cullbergbalettens verksamhet på en konstnärligt hög nivå, men det kommer också ytterligare år.

Samtidigt som jag yrkar bifall till motionen 1123 vill jag fråga kulturutskottets talesman på vilket sätt man har tänkt sig att på längre sikt säkra existensen för denna viktiga insats i svenskt kulturliv.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 32 som vi behandlar i dag tar kulturutskottet upp inte mindre än 45 av de 63 punkter som återfinns under huvudrubriken Kulturändamål i utbildningsdepartementets bilaga till budgetpropositionen. Men i detta betänkande behandlar vi inte frågan om anslagen till ungdoms- och nykterhetsorganisationerna, inte heller anslaget till litteratur och bibliotek och inte frågorna beträffande filmstödet, liksom inte heller spörsmålen som är förknippade med Sveriges Radios verksamhet. I övrigt tar utskottet upp nära nog allt som har med det traditionella kulturbegreppet att göra.

Betänkandet är bara 22 sidor stort och alltså anmärkningsvärt kortfattat. Antalet motioner som utskottet har haft att fundera över är litet i år. De interna överläggningarna i kulturutskottet har varit lätta att genomföra. När herr Alsén talar om att det varit kärvt där och att framför allt centerpartiet visat total ovilja att ta sakskalet och föra en konstruktiv diskussion, låter det som om det hade varit rätt så stimmigt uppe i kulturutskottets lokal. Jag känner inte riktigt igen mig i den beskrivningen. Vi har haft det ganska fridfullt och har snabbt kunnat avverka ärendena.

Normalt brukar de anslag det är fråga om vålla en tämligen lång debatt här i kammaren, men det är få talare anmälda, vilket också är signifikativt för årets stora betänkande från kulturutskottet. Givetvis sammanhänger detta med vad herr Alsén vänligt påpekat, nämligen att utbildningsministern i år har lyckats lägga fram ett hyggligt budgetförslag, en glädjande uppräknings som herr Alsén uttryckte det. Ja, trots det välkända kärva

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

läget föreslås anslagen under kulturavsnittet bli höjda med totalt 93 milj. kr., om man då bortser från ungdoms- och nykterhetsorganisationerna samt utbildningen inom konstsektorn. En stor del av beloppet hänförs sig naturligtvis till automatiska kostnadsökningar, men åtminstone 30 milj. kr. är nya och friska pengar. Härtill kommer som bekant senare förslag om ytterligare anslag i särskilda propositioner.

Jag kan inte påstå att jag som så att säga etablerad talesman på det kulturpolitiska området är helt nöjd. Det är mycket svårt att bli det. Jag tror inte jag kan tänka mig att bli nöjd. Men det står i alla fall klart för mig att vår nye utbildningsminister har fått ett fast grepp om kulturfrågorna och att han i icke ringa utsträckning har vunnit gehör hos budgetministern. De delar av budgetförslaget som vi skall behandla i dag innebär utan tvivel klara framsteg. Här kan man skjuta in att den progressiva hållning som präglar kulturbudgeten kanske har överraskat en hel del kulturarbetare, som föreställt sig att ett regimskifte skulle innebära en kulturell nedrundning eller en övergång till någon sorts manchesterliberal, gammaldags kulturpolitik. Såvitt jag förstår har den nya regeringen tydligt markerat att den är klart medveten om betydelsen av att föra en framstegsvänlig kulturpolitik och om vikten av att i görigaste mån skapa förutsättningar för ett rikt, mångsidigt och sammansatt kulturliv.

Herr talman! Efter den här något övergripande och resonerande inledningen övergår jag till att kommentera dels de socialdemokratiska reservationerna 1 och 2, dels vad vpk och herr Hermansson framfört i dag angående de statliga anslagen – ja, det var mest herr Alsén som uppehöll sig vid detta – till Folkparkernas artistförmedling och Folkparkernas centralorganisation.

Kulturrådet har mycket riktigt tillstyrkt ett anslag på 1 685 000 kr. för artistförmedlingen, vilket är ett nytt anslag, och en höjning med 891 000 kr. av anslaget till Folkparkernas centralorganisation. I propositionen föreslås bara en höjning av anslaget till folkparkerna med 500 000 kr., och ministern räknar med att en del av den höjningen skall kunna disponeras för artistförmedlingen, som herr Alsén refererade för en stund sedan. Herr Alsén sade att 200 000 kr. var kompensation för kostnadsökningar. Enligt andra beräkningar i propositionen är det drygt 100 000 kr. Kulturministern menar att huvudparten av det som blir kvar av höjningen på en halv miljon skulle kunna disponeras för artistförmedlingen.

Det är klart att det är fråga om en kraftig prutning i jämförelse med vad som äskats och vad kulturrådet har föreslagit, men det är ändå fråga om ett nytt anslag, och sådana brukar dessvärre få börja i blygsamt format. Jag beklagar att det är på det viset. Jag hade personligen gärna sett att anslagsbeloppet hade höjts, men vi har att ta hänsyn till en totalbild av budgeten, och det hade varit att inte ta sakskalet – för att apostrofera herr Alsén – om man inte hade förstått att det på vissa områden inte går att höja lika mycket som på andra. Man måste prioritera. Därför har kulturutskottets majoritet inte ansett sig kunna gå utöver vad som

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

har föreslagits i budgetpropositionen.

I propositionen föreslås att anslaget till centrumbildningarna ökas med 400.000 till 2 milj. kr. I vpk-motionen 759 sägs att den höjningen inte är tillfredsställande. Man vill gå ett steg längre. Det påpekas i motionen, och det framhölls även av herr Hermansson, att centrumbildningarna spelar en stor arbetsförmedlande roll för de fria teater-, musik- och dansgrupperna, och de har ju fått avsevärt höjt anslag. Det förhåller sig utan tvivel på det viset att det finns en koppling, i vart fall i viss utsträckning, mellan de fria grupperna och centrumbildningarna.

Centrumbildningarna har två funktioner. Dels arbetar de initiativtagande och allmänt stimulerande, dels har de en mer uttalad arbetsförmedlande funktion. Det är för det förstnämnda ledet i denna verksamhet, alltså det allmänt stimulerande och initiativtagande, som man får det särskilda anslaget under punkten B 4. Det har höjts ganska avsevärt under tidigare år, och det har nu räknats upp med 25 % till 2 milj. kr. Det kan man naturligtvis tycka är för litet, men i den prioritering som måste göras har regeringen stannat för detta belopp, och det anser sig utskottet kunna acceptera.

Vad sedan gäller det andra ledet i centrumbildningarnas arbete, alltså den egentliga arbetsförmedlingen, måste vi nog ändå erinra om, herr Hermansson, att enligt beslut av riksdagen är det den offentliga arbetsförmedlingen som bär ansvaret för förmedlingen också inom den fria kultursektorn. Av det skälet utgår det bidrag från arbetsmarknadsstyrelsen till centrumbildningarna. Om det stödet inte är tillräckligt för den arbetsförmedlande delen och den behöver förstärkas, kan centrumbildningarna vända sig till denna myndighet och begära en påbackning.

Herr Hermansson tog upp frågan om Cullbergbalettens framtid. Den har ju behandlats i dels en vpk-motion, dels en moderatmotion, och jag vill gärna säga några ord om det också. Båda motionärerna är ute i ett gott ärende, och det såg faktiskt illa ut för Cullbergbalettens framtid tidigare i år. Dess existens och livsvillkor hängde på ett hår. Om ensemblen hade tvingats upphöra med sin verksamhet, hade det varit en mycket stor förlust för svenskt konst- och kulturliv. Nu har det hänt litet grand sedan motionerna skrevs, som herr Hermansson påpekar. Departementet har tagit ett initiativ till diskussioner och överläggningar för att lösa problemen, och de var eller såg ut att vara helt lösta när frågan behandlades i utskottet. Då hade fru Cullberg förklarat sig vara nöjd med den utveckling som var på gång.

Jag vill gärna betona att kulturutskottet uttalar sin stora tillfredsställelse med att man uppnår en lösning, och jag vill gärna understryka att utskottet skriver att det är angeläget att Cullbergbaletten får möjligheter att också framgent bedriva sin verksamhet, alltså även efter nästa år. Så måste kulturutskottets skrivning tolkas.

Nu har det tydligen uppstått ytterligare komplikationer de senaste dagarna. Baletten har svårt att få en scen till sitt förfogande, och det behöver en balett ha. Herr Hermansson kunde meddela att man försökte förhandla

med Dramaten om att få disponera en scen där.

Jag tror jag törs säga att kulturutskottets ledamöter är helt på det klara med att här måste man på något sätt inskrida och se till att inte nya käppar sätts i hjulet för Cullbergbaletten.

I motionen 962 och i reservationen 3 föreslår socialdemokraterna att reservationsanslaget till Svenska riksteatern skall höjas. Det ville utskottsmajoriteten inte vara med om, och herr Alsén blev riktigt upprörd över det. Det rör sig om 75 000 kr. som reservanterna vill plussa på.

Utskottets majoritet är – det framgår av betänkandet – helt ense med motionärerna om att barnteaterkonsulenten har en mycket viktig uppgift och att en fortsatt utveckling av verksamheten är högst önskvärd. Men majoriteten tycker nog att det känns litet konstigt att gå in och med 75 000 kr. öronmärka en delpost i en icke specificerad delpost om uppemot 5 milj. kr., som i sin tur utgör en delpost i en sammanlagd pott som departementet föreslår skall höjas med 10 550 000 kr. Jag tycker inte det tillhör ett riksdagens utskotts arbetsuppgifter att genomföra sådant filigranarbete. Utskottsmajoriteten tror att man kan lösa frågan om barn-teaterkonsulenter inom ramen för de medel som anvisats.

Till detta kommer att en mångomtalad barnkulturgrupp har arbetat ganska länge inom utbildningsdepartementet. Utskottet räknar med att denna arbetsgrupp i sinom tid skall lägga fram förslag om behovet av konsulenter inom barnteaterverksamheten.

Anslagsposten som rör bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper behandlas på exakt en trycksida i årets budgetproposition. Behandlingen i utskottets betänkande omfattar nära nog tre trycksidor. Ingen, inte ens herr Hermansson, torde kunna hävda att utskottet har slarvat ifrån sig ärendet alltför kortfattat.

I budgetpropositionen föreslås att anslaget skall höjas med 4 milj. kr. från 5,1 miljoner till 9,1 miljoner. Det är alltså här fråga om nära nog en fördubbling av det anslag till de fria teater-, dans- och musikgrupperna som utgår innevarande budgetår.

Herr Hermansson vill att anslaget skall höjas med ytterligare drygt 2,5 milj. kr.

Vi har förvisso alla i kulturutskottet djup förståelse för de problem de fria grupperna har att kämpa med. Den skildring som herr Hermansson för en stund sedan lämnade från denna talarstol är sannerligen helt korrekt. Vi är medvetna om att konstnärligt sett högt kvalificerade grupper arbetar under ytterligt kärva ekonomiska villkor. Och vi är nog alla medvetna om att ytterligare anslag till de fria grupperna är erforderliga. Men man måste ta ett steg i sänder. I annat fall kunde man inte ta sakskalet, herr Alsén. Klivet i årets proposition är långt – som sagt nära nog en fördubbling av anslaget. Jag tror vi törs hoppas på en ytterligare höjning nästa år, men i år får vi nog ge oss till tåls med det här beloppet.

Utskottet har alltså funnit det nödvändigt att stanna vid den anslagsökning som föreslås.

Sedan har vi Konstfrämjandet och de svenska konstföreningarna. Det

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

föreslås i budgetpropositionen att bidraget till Konstfrämjandet höjs med 350 000 kr. till drygt 3 miljoner. Av det är ungefär 240 000 kompensation för kostnadsökningar och 110 000 alltså en reell ökning av anslaget.

På den punkten ville herr Alsén och de andra socialdemokraterna höja med ytterligare 300 000 kr. Herr Alsén påpekade att det var att vara motståndare till decentralisering att inte gå med på detta. Jag tror att det är att hårdra det hela litet grand. Våra ambitioner när det gäller decentralisering har sannerligen klart framstått i många olika sammanhang.

Nu är det ändå så, att det förra året gjordes ett påslag för Konstfrämjandet med 800 000 kr., från 1,9 till 2,7 milj. kr. Tar man ett kraftigt kliv ena året, så är det väl motiverat och försvarligt med ett inte fullt så långt kliv året därpå.

Herr talman! Här slutar jag med att yrka bifall till kulturutskottets hemställan på alla punkter.

Herr ALSÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundman använde en god del av sin tid till att sjunga den nye kulturministerns lov, och det är möjligt att det behövs för att stärka moralen på den borgerliga kanten; det skall jag inte ha någon uppfattning om. När herr Sundman säger – om jag har fattat honom rätt – att det nog var många kulturarbetare som kände ängslan och oro inför kulturministerskiftet tycker jag att det är litet märkligt, för på den punkten hade man ju gått ut i valrörelsen med alldeles ofantliga löften, inte minst från folkpartiets sida. Men det är klart att om jag ser på hur man uppfyller sina löften i allmänhet, får jag väl lov att hålla med om att här är det kanske litet bättre än på många andra områden av den politiska verksamheten.

När jag tycker att det inte råder ett gott förhållande i utskottet och att borgerligheten inte lyssnar på de socialdemokratiska sakskaalen, säger herr Sundman att det verkar som om det skulle vara väldigt dimmigt och bråkigt i utskottet, och han känner inte igen sig. Jag vet inte hur det går till i herr Sundmans kretsar, men vi behöver ju inte höja rösten och börja bråka med varandra för att vi har olika meningar. Vi har stillsamt men i sak starkt försökt plädera för våra motioner, men när man inte har velat lyssna på den pläderingen tycker jag att det finns skäl att känna besvikelse över att vi inte har kunnat få till stånd en meningsfull dialog i utskottet. Det är detta det gäller, och jag står fast vid att så är förhållandet. Men det är oss fjärran att ta till bröstgänges metoder, så om det är det herr Sundman tänker på kommer han förmodligen inte att få uppleva det någon gång i utskottet.

När det gäller Folkparkernas artistförmedling uttrycker sig herr Sundman på ett nästan orimligt sätt. Han säger: Skulle man ha höjt anslaget till Folkparkernas artistförmedling på det sätt reservanterna har föreslagit, skulle det ha inneburit att man inte hade tagit sakskaal. Det resonemanget har jag verkligen svårt att hänga med i. Med de marginella – för att

nästan ta till ett kraftord – höjningar eller nya medel för förmedling som det här innebär kan Folkparkernas artistförmedling i bästa fall bedriva en passiv förmedling. Att gå ut för att aktivt motverka kommersialismens krafter är helt omöjligt med de här anslagen.

Då invände herr Sundman att det här är ett nytt anslag, och då skall det vara litet, om jag förstår honom rätt. Men anslaget är, som jag uppfattar det, i hög grad en beställning av förra årets riksmöte, då vi behandlade frågan om avgiftsfri arbetsförmedling i allmänhet och då frågan om förmedling på kulturområdet var föremål för särskild debatt och särskilda önskemål från kammarens sida. Det är de önskemålen som jag menar att man borde ha tillgodosett i propositionen på ett helt annat sätt än man har gjort.

Sedan tycker herr Sundman att anslaget till Svenska riksteatern är en petitess; det skall klaras inom ramen på 53 milj. kr. Som jag sade i mitt inledningsanförande har ju utbildningsministern själv talat om mycket små belopp för det här anslaget, och vi menar att det alltså är intäckt till varje krona.

Min talartid är slut; jag ber att senare få återkomma till Konstfrämjandet.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att herr Sundman verifierade den skildring jag gav av arbets- och inkomstförhållandena för de många som är verk samma i de fria grupperna. De har verkligen svåra problem. Jag vill än en gång betona att vår principiella ståndpunkt är att de skall ha samma arbetsvillkor som de kulturarbetare som har engagemang inom institutionsteatern och liknande organisationer. Det är den målsättning man måste ha.

Därför är den här ökningen av anslagen, trots att den procentuellt ser hygglig ut, helt otillräcklig i pengar. Den medför ju inte att dessa grupper av kulturarbetare får en rimlig levnadsstandard. Man måste här någon gång göra ett engångslyft, ett generallyft, så att de kommer i samma situation som jämförbara grupper. Vi har velat arbeta för att man skall komma längre på vägen till den målsättningen än vad regeringen och utskottsmajoriteten – och för den delen även socialdemokraterna – har velat gå med på.

När det gäller Cullbergbaletten och dess framtid noterar jag att herr Sundman uttalade sig mycket positivt om de nya problem som uppstått och också uttryckte en ännu mera positiv syn på arbetet för att säkra Cullbergbalettens existens på lång sikt än vad jag kan hitta i utskotts- betänkandet. Jag vill uttala min tillfredsställelse över det.

Sedan vill jag nämna att vi från vår partigrups sida ingenting har emot att i andra hand stödja de socialdemokratiska reservationerna. Vi beklagar bara att man exempelvis i reservationen 3 har yrkat avslag på en av våra motioner. Det gör det omöjligt för oss att direkt stödja den reservationen, även om vi tycker att det är ett angeläget ändamål.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Herr SUNDMAN (c) kort genmälc:

Herr talman! Jag vidhåller vad jag sade. Jag känner inte igen herr Alséns beskrivning av överläggningarna i kulturutskottet. "Total ovilja att ta sakskael och att föra en konstruktiv diskussion" – detta torde vara ett ordagrant citat. Jag känner alltså inte igen det. Vi för en lugn och samlad diskussion sedan mycket länge i kulturutskottet, och jag tycker det är onödigt att höja rösten kring just den här lilla frågan.

När det gäller att ta sakskael måste man ta sakskael på alla håll och kanter. Det är, som herr Alsén vitsordade, en glädjande uppräknin g som kännetecknar det kulturanslag som vi behandlar här. Därom råder inget tvivel. Det är också att ta sakskael att erkänna att det inte går att höja överallt och på en gång utan att man måste prioritera. Vi har inom utskottsmajoriteten följt i huvudsak – nästan helt – departementets prioriteringar. Det är också att ta sakskael.

När det gäller artistförmedlingen är det klart att ett nytt anslag inte skulle vara litet – det har jag aldrig sagt. Men det är självklart att när ett nytt anslag dyker upp, börjar man på litet lägre nivå och låter det växa undan för undan. Det är inget tvivel om att många av oss gärna skulle se att man ytterligare hade kunnat höja anslaget till artistförmedlingen vid folkparkerna; det är en mycket värdefull verksamhet. Men vi har tagit sakskael när det gäller prioriteringen och godtagit den uppräknin g som departementet har föreslagit.

I fråga om de 75 000 kronorna till Riksteatern och barnteaterkonsulenten vidhåller jag att det är en petitesse i detta sammanhang.

Herr ALSÉN (s) kort genmälc:

Herr talman! Lugnet och sansen är det inget fel på i kulturutskottet. Det är nästan dövande tyst från den borgerliga sidan ibland när vi försöker inleda ett meningsfullt utbyte. Det är alltså det jag talar om, och jag vidhåller den ståndpunkten. Detta framgår mycket klart av det betänkande som utskottet nu har redovisat och de reservationer vi har tvingats skriva i anledning av detsamma.

Vad herr Sundman säger om att de borgerliga ledamöterna i utskottet har följt departementets prioriteringar är nog helt riktigt. Det är det beklagliga, därför att det innebär att herr Sundman åtminstone i vissa avseenden totalt har sprungit ifrån de prioriteringar som han varit med om att göra i kulturrådet. Herr Sundman är ju värderad ledamot också av kulturrådet, och där har man gjort helt andra prioriteringar än departementet.

När det gäller just den punkt som jag inte hann resonera om tidigare i min replik, nämligen anslaget till Konstfrämjandet, har kulturrådet föreslagit ett väsentligt större anslag. Anslaget till Konstfrämjandet har enligt departementets förslag blivit bara 20 % av det av kulturrådet föreslagna, medan departementets förslag i vad gäller anslag till Sveriges konstföreningars riksförbund innebär 55 % av det som kulturrådet föreslagit. Det tillät jag mig i mitt huvudanförande kalla en diskriminering

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål.
m. m.*

av Konstfrämjandet. Jag vidhåller den uppfattningen och beklagar att herr Sundman har tvingats att följa departementets prioritering på den här punkten.

När det sedan gäller herr Hermanssons synpunkter på att vi i vår reservation beträffande folkparkerna inte har kunnat stödja föreslaget anslag till Folkparkernas centralorganisation som sådan för allmän verksamhet beklagar jag det i och för sig, men vi har självfallet också varit medvetna om att vissa prioriteringar måste göras. Vi har ansett att när det gäller folkparkerna är för året anslaget till artistförmedlingen det viktiga. Jag vill understryka att vi också i hög grad upplever det som en beställning från förra årets riksmöte, när vi nu yrkar att det anslaget skall höjas med ytterligare 500 000 kr.

Herr SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte utan att herr Alsén siktade litet grand under bältet, när han sade att jag sprungit ifrån mina prioriteringar i kulturrådet. Herr Alsén sitter också i kulturrådet. Herr Alsén vet att när vi hade vårt första sammanträde och förde vissa diskussioner där påpekade jag att jag satt icke bara i kulturrådet utan också i riksdagen, att jag kunde delta i handläggningen av ärenden i kulturrådet och ta ställning till prioriteringar där men att jag icke kunde vara bunden av mina ställningstaganden i kulturrådet när jag satt i riksdagen. Där måste jag göra en totalbedömning och se till helhetsbilden. Mina ställningstaganden i olika avsnitt kunde bli annorlunda i kulturrådet än i riksdagen. Den synpunkten framförde jag och fick instämmande från herr Alsén.

Herr Alsén noterade att det var en dövände tystnad när "vi" i utskottet ville diskutera och föra fram förslag - "vi" är socialdemokraterna tvärs över bordet. Är det en dövände tystnad, så måste herr Alsén så länge ha levat i en dövände tystnad att han icke hört vad som har sagts.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Alsén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! I anslutning till punkten 12, som gäller Bidrag till vissa arkiv, finns en reservation där man uttalar sig för bifall till två motioner från värmländska ledamöter angående ökat stöd till Emigrantregistret i Karlstad.

Reservanterna finner det motiverat att anslaget till registret räknas upp med 35 000 kr. i enlighet med det krav som framförs i en socialdemokratisk motion, nr 101. Likaså går reservanterna på bifall till motionen 755, som tar sikte på en höjning av anslaget utan att precisera något belopp.

Det gläder mig och det hedrar reservanterna att de har varit observanta på det i hög grad blygsamma rättvisekrav som förs fram i motionen 101, där vi motionärer vill ha bidraget höjt till totalt 80 000 kr.

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Jag skall inte ta upp tiden med att redogöra för den omfattande forskningsverksamhet som bedrivs vid registret. Låt mig bara kortfattat berätta att Emigrantregistret i Karlstad som sitt främsta mål har att registrera de omkring 100 000 värmlänningar som emigrerade till Amerika. Under årens lopp har intresset även riktats på arbetsvandringarna till Norge och upp till Norrland. Här befinner sig Emigrantregistret bara i början av ett växande arbete. Den framtida målsättningen är att göra allt material tillgängligt för forskning på alla nivåer.

Ett tjugotal arkivarbetare – för dagen 21 st. – har Emigrantregistret i Karlstad som arbetsplats. Verksamheten är av sådan omfattning att vi motionärer ansett att den i budgetpropositionen föreslagna höjningen av anslaget från nuvarande 40 000 till 45 000 kr. bör omprövas. Vi har därför i vår motion hemställt om en uppräknig, och på den punkten har reservanterna glädjande nog stött oss.

I den andra Värmlandsmotionen med herr Norrby som första namn är man inne på samma linje och säger: "Anslagets storlek står inte alls i proportion till institutets omfattande verksamhet utan bör bli föremål för en höjning, som garanterar den fortsatta verksamheten."

Herr talman! Med den formuleringen i herr Norrbys motion är det inte utan att man blir förvånad när inte huvudmotionären finns med på reservationen 5, som jag med detta – i likhet med herr Alsén – vill yrka bifall till.

Herr NORRBY (c):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 32 p. 12 behandlar utskottet frågan om bidrag till Emigrantregistret i Karlstad. Det är inte första gången den frågan kommer upp till debatt här i kammaren. Första gången kulturutskottet hade anledning att ta ställning i frågan var 1973, då utskottet anförde att det är medvetet om värdet av den verksamhet som bedrivs av Emigrantregistret och fann den i och för sig vara av så allmänt intresse att ett statsbidrag kunde övervägas.

Detta uttalande, som i stort sett upprepades vid 1974 års riksdag, gav också det resultatet att till Emigrantregistrets verksamhet har utgått ett årligt statligt bidrag, som för innevarande år uppgår till 40 000 kr.

Inför nästa budgetår anholder Emigrantregistret att bidraget räknas upp från 40 000 till 100 000 kr. till följd av kostnaderna för en forskningsledartjänst på heltid i stället för deltid. Riksarkivet har inte velat tillstyrka denna utökning av statsbidraget innan en allsidig utredning av Emigrantregistrets framtida verksamhet och formerna för den har genomförts.

I detta sammanhang har utskottet haft att behandla två motioner, dels trepartimotionen 755 med mitt namn som det första, vari vi motionärer yrkar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den planerade verksamheten vid Emigrantregistret bör säkerställas, dels motionen 101 med herr Olsson i Edane som första namn, vari yrkas höjning av det föreslagna anslaget med 35 000 kr. till totalt 80 000 kr.

Yrkandet i motionen 101 om en preciserad höjning av anslaget

har inte utskottsmajoriteten kunnat biträda utan har avstyrkt motionen. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör den av riksarkivet angivna utredningen komma till stånd och bedrivas skyndsamt, så att underlag inom en nära framtid ges för en allsidig bedömning av Emigrantregistrets arbetsuppgifter och resursbehov. I avvaktan härpå bör institutionen tillföras bidrag som möjliggör att verksamheten kan bedrivas i oförändrad omfattning. Vad utskottet anfört med anledning av motionen 755 om utredning och bidrag bör ges regeringen till känna.

Jag tror att man med detta ställningstagande har tillgodosett alla rimliga krav. Vi hemställer att regeringen tillser att Emigrantregistrets verksamhet kan – i avvaktan på den begärda utredningen – bedrivas i oförändrad omfattning. Jag tror att det är mycket viktigt att klara ut de framtida arbetsuppgifterna, så att vi får ett säkert underlag för att bedöma institutionens resursbehov.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Eftersom jag ändå står här i talarstolen vill jag något replikera föregående talare. Jag tror inte att våra meningar är så delade som det verkade av herr Olssons i Edane anförande. Herr Olsson har preciserat ett belopp, och det har vi inte gjort från utskottsmajoritetens sida, men vi har hemställt att riksdagen skall ge regeringen till känna att verksamheten bör bedrivas i oförändrad omfattning. Herr Olsson kanske inte tilltror regeringen handlingskraft när det gäller den här frågan. Jag gör det däremot och är förvissad om att regeringen träder in och garanterar verksamheten vid Emigrantregistret. Den mycket viktiga frågan är, som jag ser det, Emigrantregistrets framtida verksamhet och formerna för denna. Kan vi genom utredningen klarlägga detta tror jag att vi får en grund att stå på för en rättvis bedömning av anslagsbehovet i framtiden.

Herr OLSSON i Edane (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Norrby får förlåta om vi socialdemokrater på Värmlandsbänken har svårt att förstå herr Norrbys uppträdande i denna fråga.

I och för sig är det en liten sak, men man kan väl ändå fråga sig, efter vilka principer herr Norrby handlar. Först slår han i motionen fast att det i budgetpropositionen upptagna anslagsbeloppet inte alls står i proportion till institutets omfattande verksamhet och sedan nöjer han sig vid utskottsbehandlingen med att säga att institutionen bör tillföras bidrag som möjliggör att verksamheten kan bedrivas i oförändrad omfattning! Jag måste fråga herr Norrby: Innebär detta att det årliga anslaget skall bli oförändrat, eller skall det sänkas? Någon höjning av den omfattning som herr Norrby själv kräver i sin motion har han inte tillstyrkt. Följaktligen är den motion som herr Norrby signerat, som jag ser det, bara ett spel för galleriet. Det borde, tycker jag, ge kammarens ledamöter en tankeställare inför den kommande omröstningen.

Jag tycker att herr Norrby skall bestämma sig: Kan vi bibehålla en i stort sett oförändrad verksamhet med det förslag som finns i budgetpropositionen om en höjning från 40 000 till 45 000, eller är detta

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

otillräckligt i enlighet med vad som sägs i herr Norrbys motion? Det går inte, herr Norrby, ens för en centerpartist att sitta på två stolar i fråga efter fråga!

Herr NORRBY (c) kort genmäle:

Herr talman! När vi genom utredningen har analyserat verksamheten och utrett formerna för institutets fortsatta verksamhet och för relationerna till övriga institutioner och arkiv i sammanhanget, är jag förvissad om att vi kommer att finna att anslaget behöver räknas upp. Det har vi sagt, och vi tror att regeringen också kommer att se till att anslaget höjs under nästkommande budgetår. Vi har givit regeringen till känna att regeringen, om verksamheten på grund av brist på medel icke skulle kunna bedrivas i samma omfattning som nu, bör gå in med bidrag och därmed garantera att verksamheten kan fortsätta.

Jag tror att herr Olsson i Edane är den av oss alla i kammaren som bäst kan bedöma behovet av ytterligare medel till institutet, eftersom han – om jag inte är felunderrättad – är ordförande i stiftelsen för Emigrantregistret. Jag är därför förvånad över att herr Olsson i Edane själv gått ner till ett lägre anslag. Registret självt har bedömt anslagsbehovet till 100 000. Men jag skall inte klandra herr Olsson för det.

Herr OLSSON i Edane (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi skall inte förlänga den här Värmlandsdebatten. Men jag kan inte underlåta att konstatera vådan av att motionera i eget utskott och sedan tvingas gå emot vad man själv skrivit i sin motion. Jag är rädd att sådana här kullerbyttor rubbar allmänhetens förtroende för oss politiker.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag skall bara kort beröra motionen 758, som gäller folkparkerna.

Vi slår i motionen fast att arbetarrörelsen när den växte fram vid 1800-talets slut betraktade bildnings- och fritidsverksamheten som ett viktigt avsnitt i kampen för ett rättvist och jämlikt samhälle. Folkparkerna och Folkets hus var de fora där denna verksamhet skulle bedrivas.

En viktig funktion hos Folkets hus och folkparkerna var att tjäna som bas för agitation och upplysning för arbetarklassen. En annan viktig uppgift var att erbjuda både barn, ungdom och vuxna människor en vettig underhållning. Av nödtvång tillämpades självfinansieringsprincipen från starten och det har betytt stora ekonomiska problem. De ekonomiska svårigheterna plus arbetarrörelsens ideologiska reträtt ledde till att den kommersiella masskulturen med bingo och dyra populärartister under årens lopp har kommit att dominera verksamheten.

Åren 1974 och 1975 beslöt riksdagen att ge statsbidrag till verksamheten, och det har till viss del förbättrat programinslagen så att de blivit av högre kvalitet och fått aktiviserande karaktär.

De ekonomiska förutsättningarna för en kvalificerad verksamhet är dock fortfarande dåliga, eftersom statsbidraget är otillräckligt och stödet från kommunerna varierar mellan tämligen generösa anslag från somliga kommuners sida och inga bidrag alls från andra.

Det är synnerligen angeläget att folkparkerna och Folkets hus får ekonomiska möjligheter att bedriva en aktiverande och värdefull verksamhet med tanke på för det första deras traditioner som demokratiskt bildningsforum, för det andra det viktiga i att ta upp kampen mot en förtyligande och förråande skräpkultur och för det tredje folkparkernas möjligheter att nå en bred allmänhet.

Därför föreslår vi från vårt parti att anslaget skall höjas med 1 milj. kr. Men ökade ekonomiska bidrag till folkparkerna räcker inte om de fortsätter att betala ockergager till populära artister som i detta borgerliga samhälle har andra forum med lokaler och uppbackad publicitet.

Vi som har växt upp i bygder där folkparkerna varit det enda forum för teater, underhållning och fritidsverksamhet måste med stor sorg se på den utveckling som folkparkerna har fått. Teater och underhållning har i stort sett blivit borgerlighetens masskulturutbud. Denna kommersiella miljö skall i dag arbetarungdomen vistas i på sin fritid, i lokaler som mer och mer får karaktären av spel- och krogmiljö. Orsaken är som sagt delvis dålig ekonomi men också en ideologisk nedrustning av arbetarklassen.

Därför är förslaget från vpk om en ökning av anslaget till folkparkerna förenat med kravet att folkparkerna vänder den kommersiella kulturen ryggen och återigen blir arbetarnas samlingspunkt för bildning och fritidsverksamhet och ger alla arbetande människor en vettig underhållning.

Jag yrkar bifall till motionen 1976/77:758.

Tyvärr kan jag konstatera att socialdemokraterna i utskottet inte har biträtt vpk-förslaget om en höjning av anslaget till Folkparkernas centralorganisation och Folkparkernas artistförmedling med 1 milj. kr. utan har stannat vid 500 000 kr. till Folkparkernas artistförmedling. Kulturrådet har begärt 891 000 kr. och 1 685 000 kr. Departementschefen har föreslagit 500 000 kr. och socialdemokraterna har plussat på med 500 000 kr. Vi vill alltså ge 1 milj. kr. Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna varför de inte har gått på kulturrådets anslagsäskande.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Leander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Alsén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 127
Avstår - 2

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 758 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 758 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269
Nej - 11

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 759 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 759 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 270
Nej - 10

M o m . 4 o c h 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 3 av herr Andersson i Lycksele m. fl. samt 3:o) motionen nr 1123 av fru Backberger och herr Hermansson i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Hermansson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 4 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Alsén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 122
Avstår - 10

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1123 av fru Backberger och herr Hermansson i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 4 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1123 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkterna 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 7

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 759 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 7 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 759 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 269

Nej - 10

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Alsén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Alsén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 129

Punkten 11

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Alsén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Alsén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 131
Avstår - 1

Punkterna 13-17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 18

Lades till handlingarna.

§ 27 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Undertecknade ledamöter av Sveriges riksdag får härmed förklara att vi

Nr 84

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anslag till allmänna
kulturändamål,
m. m.*

Torsdagen den
10 mars 1977

*Anmälan av
interpellation*

icke längre representerar Vänsterpartiet kommunisterna utan att vi fr. o. m. nu tillhör Arbetarpartiet kommunisterna med förkortningen (k). Vi förutsätter att vi även i fortsättningen kommer i åtnjutande av den service och det ekonomiska stöd som kommer andra ledamöter till del.

Stockholm den 10 mars 1977

Rolf Hagel

Alf Lövenborg

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 28 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1976/77:79 om anslag för budgetåret 1977/78 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1976/77:81 om bokhandelsstöd

1976/77:83 om exportfrämjande åtgärder avseende u-länder

1976/77:89 om anslag till Sveriges Utbildningsradio aktiebolag

1976/77:96 med förslag till lag om patentbesvärshöjningen m. m.

1976/77:99 om stöd till vissa tidningar och tidskrifter, m. m.

1976/77:106 med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1977/78

1976/77:107 om hushållning med energi i byggnader m. m.

1976/77:140 med förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1977/78

§ 29 Anmäldes och bordlades

Motion

1976/77:1423 av herr *Andersson* i Lycksele m. fl.

med anledning av propositionen 1976/77:55 om folkhögskolan

§ 30 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 9 mars

1976/77:115 av fru *Andersson* i Hjärtum (c) till herr justitieministern om fördelningen av polistjänster:

Polisstyrelsen i Stockholm har tillskrivit rikspolisstyrelsen och begärt 225 polismän från landets övriga polisdistrikt. Bakgrunden till denna begäran är det svåra personal- och arbetsläget som Stockholmspolisen står inför med bl. a. problem att besätta tjänster och stort övertidsuttag.

Enligt uppgift är det dock så, att många av landets övriga polisdistrikt har svårare vakansläge än Stockholms polisdistrikt. Jämför man t. ex.

med Trollhättan visar det sig att det i Stockholm finns en polisman per 235 invånare, medan det i Trollhättan finns en polisman per 926 invånare. Övertidsuttaget i Stockholm är 10 timmar per man, medan motsvarande siffra för Trollhättan är 29 timmar per man.

Med anledning härav vill jag till herr justitieministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till att personal inte tas från polisdistrikt, där övertidsuttaget per man är högre än i Stockholm, samt att man vid fördelning av polismannatjänster tar hänsyn till hårt ansatta polisdistrikt?

*Meddelande om
frågor*

§ 31 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 mars

1976/77:306 av herr *Ingemund Bengtsson* i Varberg (s) till herr arbetsmarknadsministern om direktiv till den förlikningskommission som utses med anledning av att förhandlingarna mellan SAF och LO-PTK strandat:

Vid förhandlingarna mellan SAF och LO-PTK har SAF krävt att löntagarna skall acceptera att av riksdagen beslutade sociala förmåner försämras. Förhandlingarna har nu strandat, och regeringen skall utse förlikningskommission.

Under återopande av det anförda vill jag till herr arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att klargöra för förlikningskommissionen det olämpliga i att lägga ett medlingsförslag som leder till att av riksdagen beslutade sociala förmåner försämras för löntagarna?

1976/77:307 av herr *Karlsson* i Malung (s) till herr socialministern om ersättning till bl. a. operationsskadade personer för merkostnader för specialsydda kläder:

Åtskilliga tusen personer drabbas varje år av olika sorters kroppsförändringar, bl. a. som följd av operationer. Dessa kroppsförändringar skapar problem genom svårigheter att exempelvis kunna använda konfektionssydda kläder. Att alltid behöva specialsy eller ändra köpta kläder ger avsevärda merkostnader.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till herr socialministern:

Har statsrådet uppmärksammat problemet, och vilka åtgärder avser statsrådet i så fall vidta för att bl. a. operationsskadade personer åtminstone skall kunna gottgöras ekonomiskt för dessa merkostnader?

1976/77:308 av herr *Andersson* i Lycksele (s) till herr utbildningsministern om en utredning angående videogram:

Kulturutskottet uttalade i november 1976 att en utredning angående videogram "skyndsamt bör tillsättas".

Riksdagen ställde sig enhälligt bakom detta uttalande till regeringen. När kommer utbildningsministern att effektuera denna beställning?

1976/77:309 av herr *Johansson* i Arvika (s) till herr arbetsmarknadsministern om arbetslöshetsersättningen vid arbetstidsinskränkningar:

Den rådande konjunktursituationen har inneburit att det vid vissa företag inom en del branscher införts korttidsvecka eller andra inskränkningar av den ordinarie arbetstiden.

Inom pappers- och massaindustrin samt inom järn- och stålindustrin, där man har skiftgång som omfattar mer än fem dagar per vecka, har uppstått det förhållandet att de som permitteras inte erhållit arbetslöshetsersättning för samtliga arbetslösa dagar, därför att arbetslöshetsersättning enligt gällande bestämmelser får utges för högst fem dagar per vecka.

Problemet skulle kunna lösas om de berörda erkända arbetslöshetskassorna gavs dispens för att ersätta samtliga dagar som kassamedlemmar varit arbetslösa i samband med korttidsvecka eller driftinskränkning.

Av anförda skäl får jag ställa följande fråga till herr arbetsmarknadsministern:

Avser statsrådet att, med beaktande av den nu rådande konjunktursituationen, lägga fram förslag om att de berörda erkända arbetslöshetskassorna ges dispens för att ersätta samtliga dagar i samband med korttidsvecka eller driftinskränkning?

1976/77:310 av herr *Johansson* i Hållsta (c) till herr arbetsmarknadsministern om rökförbud på arbetsplatser där asbestarbeten förekommer:

Inom arbetslivets olika områden har brister i arbetsmiljön successivt uppdagats. Vissa yrkesgrupper utsätts mera ensidigt för en immission än andra. Många av dessa immissioner bedöms åtskilda från andra vara ganska ofarliga, men då vi berörs av två eller flera samtidigt uppstår en hälsovådlig effekt.

En sådan här immission lär uppkomma genom asbest, en annan genom tobaksrök. Vi hör nästan dagligen numera om de hälsorisker som byggnads- och rörarbetare utsätts för genom sin beröring med asbest eller andra isoleringsmaterial. Andra grupper drabbas av andra förgiftningar, exempelvis målare. De här problemen lär enligt experter inte vara särskilt stora, om man inte under arbetet samtidigt röker. Tobaksröken är ju också farlig. I det här läget har förslag väckts om att asbest borde förbjudas. Vore det inte bättre att förbjuda rökning vid arbeten där asbest förekommer?

Med anledning av det anförda vill jag till herr arbetsmarknadsministern ställa följande fråga:

Avser arbetsmarknadsministern att överväga införande av rökförbud på arbetsplatser där asbestarbeten förekommer?

1976/77:311 av herr *Gustavsson* i Nässjö (s) till herr försvarsministern om tilläggsdirektiven till utredningen om formerna m. m. för de värnpliktigas medinflytande:

Regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv till utredningen om de värnpliktigas inflytande. Varken de fackliga representanterna inom försvaret eller företrädare för de värnpliktiga får enligt dessa direktiv rätt att vara företrädare av ledamöter i utredningen. Inflytandet har reducerats till att företrädare knyts som sakkunniga till utredningen, dvs. utan rösträtt.

I anledning av detta vill jag ställa följande fråga till herr försvarsministern:

Varför har regeringen i tilläggsdirektiv till utredningen om formerna m. m. för de värnpliktigas medinflytande beslutat att minska såväl de fackliga organisationernas som de värnpliktigas inflytande i denna utredning?

§ 32 Kammaren åtskildes kl. 16.27.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert